

FORSKØNNELSEN

ILLUSTRERET TIDSSKRIFT
UDGIVET AF FORENINGEN TIL
HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

⊙ XII. AARGANG ⊙

KØBENHAVN · MCMXXII

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

KØBENHAVN. — NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

INDHOLDSFORTEGNELSE

(* betegner, at Artiklen er illustreret).

	Side
*Gadekunst. V. Brønde og Springvand. Af HENNING BRØCHNER	1, 9
Uddrag af Aarsberetningen for 1921	5
*Byen med de »skønne« Viadukter. Af A. GIERSENG	7
*Gavle	13
*Landbefæstningen. Dens Fremtidsskæbne. Af TAGE MØLLER	17
*Byens Træer. Af E. ERSTAD-JØRGENSEN	22, 29
*Smaa københavnske Skilte. Af HENNING BRØCHNER	25
*Gadebilledet	33
*Lidt om Skorstene. Af HENNING BRØCHNER	41
*Dragebrønden	45
*Plakatrevu. Af HENNING BRØCHNER	49
Mindre Meddelelser:	
Medlemsmøder	4, 47, 57, 58
*Redskabsskure og Sandkister	16
*En københavnsk Ejendom	31
*Blade af Byens Billedbog	40, 60
*Grundtvigkirken paa Bispebjerg	47
Af Byens Dagbog	53
*Nogle Skilte og deres Historie. Af K. VARMING	54
Thorvaldsens Museum	57
Indretning af Ateliers i Tagetagen af en Ejendom	58
Friluftsmødet paa Bispebjerg	58
*Griffenfeld-Busten	58

BILLEDFORTEGNELSE

	Side		Side
Fontana Trevi i Rom	1	Lavendelstræde med Raadhustaarnet	35
Brønd fra Viterbo	3	Ny Vestergade med Christiansborg Taarn	36
Dudelsackpfeiffer-Brunnen i Nürnberg	4	Amaliegade med Gefionspringvandet	36
En af Statsbanernes Viadukter	7	Sct. Pederstræde	37
Vægbrønden paa Frederiksborg	9	Jærnbanegade	37
Brønden paa Vesterbros Torv	10	Nørrevoldgade	38
— — Vandkunsten	11	Nørregade mod Nytorv	39
Gavle i Frederiksgade	15	Kongens Nytorv	40
— - Grønningen	15	Nørregade med Frue Kirke	40
Sandkister i Dyrkøb	16	Admiralgade med Nikolai Taarn	40
— - Tietgensgade	16	Skorstene (Tegninger af AAGE JØRGENSEN):	
— paa Akseltorv	16	Bertrand de Guesclins Borg	41
Kaponiøren ved Brøndbyvestervej	17	Børsen i København	42
Parti fra Voldgaden	19	Charlottenborg	42
Udsigt mod Syd fra Kaponiøren ved Brøndbyvestervej	21	Admiral Gjeddes Gaard	42
Stanleys Gaard i Overgaden n. V.	22	Slottet i Semur	43
Bag Overformynderiet paa Vestervoldgade	22	Andreas Kirken i København	43
Elm i Ahlefeldsgade	23	Palazzo della Zecca i Venezia	43
Italienske Popler paa Gade i Helsingør	23	Borgen i Pierrefonds	44
— — i Ny Vestergade	23	Borgerligt Hus i Strasbourg	44
Holbergs Træ i Fiolstræde	23	Exton, Rutland (England)	44
Træer i Store Kannikestræde	24	Bindesølls Udkast til Dragebrønden	45
Sølvgade	24	Fugtighedspletterne, det første Udgangspunkt for Motivet til Brønden	45
Opslagstavler. Amagertorv 29	25	Gipsmodellen i 1/2 Størrelse	46
Skilt for »Modelbohaver«	26	— - 1/1 —	46
— - Skolen for Dansk Kunsthåndværk	26	Grundtvigkirkens Omgivelser. Efter Litografi af O. C. SVENSON	47
— - Kafé »Stjærnen«	26	Plakater:	
— - Hertz' Bogtrykkeri	27	Thor Bøgelund	49
— - forskellige Firmaer	27	Svend Henriksen	49
— - Søeborgs Chokoladefabrik	28	Sven Brasch	50
Slotskirken og Thorvaldsens Museum	29	Jørgen Laursen	51
Suensons Monumentet	29	Henry Andreasen	51
Ejendommen Nr. 20-22 paa Kongens Nytorv	31	V. Setoft	52
Husrække paa Kongens Nytorv	32	Smaa Udhængsskilte. Tegninger af H. SONNE-HANSEN	55
— — Nytorv	32	Griffenfeld-Busten	59
Strandgade med Christians Kirke	33	Ejendommen Ved Stranden 14. Efter Tegning af KR. KONGSTAD	60
Adelgade med Pouls Kirke	34		
Slotsholmskanalen med Nikolai Taarn	34		
Læderstræde med Raadhustaarnet	35		

Fontana Trevi i Rom.

GADEKUNST

Af HENNING BRÖCHNER

V. BRØNDE OG SPRINGVAND*)

DE ældste Eksempler paa Oldtidens Springvand finder vi i et gammelt babylonisk Bassin fra 3000 f. K. og i et senere assyrisk af ret kompliceret Konstruktion. I de antike græske Byer var Springvandene talrige; et af de berømteste var det af Herodot omtalte ved Korinth. Ogsaa i Rom var de legio, i Reglen dekorerede med Masker eller Figurer, og forsy-

nedes tvers over Kampagnen gennem de berømte Aquædukter.

Gennem Middelalderen og den nyere Tid er Springvandenes Antal stadig blevet forøget, selv om ogsaa en Del er gaaet til Grunde i en saadan Grad, at en Udsigt over blot tilnærmelsesvis alle Former vil være uoverkommelig. Der skal da blot i Hovedtrækkene nævnes de vigtigste Former, belyst ved velkendte Eksempler, mens en mere indgaaende Omtale maa være forbeholdt de hjemlige Eksemplarer.

*) De tidligere Artikler findes i »Forskønnelsen« 1916, Nr. 5 (Plakater), 1916, Nr. 7 (Skilte), 1916, Nr. 8 (Tavler), 1917, Nr. 8 (Lygter).

Den primitiveste Brøndform tilhører ikke Kunsten, og selv en saa seværdig Form som den berømte Pozzo de San Patrizio i Orvieto har fortrinsvis teknisk Interesse. Først naar Overbygningen, Brøndkantningen eller Galgen, hvori Hejseværket er ophængt, antager saadanne Former, som i de talrige middelalderlige italienske, belgiske og tyske Brønde, kan med Rette Prædikattet Gadekunst anvendes. I Venezia finder vi Brøndkantninger, som oftest udført i Sten, der tiltrods for den ofte simple Form er betydelige i kunstnerisk Henseende; en enkelt stammer fra det 12. Aarh. og viser tydelig byzantisk Paavirkning, en anden, der er 200 Aar yngre, er udført i Form af en Kapitæl og smykket med heraldiske Relieffer. Berømt af alle disse vere da pozzo er dog de to Pragtværker af Bronze i Dogepaladsets Gaard.

Af Hejsebrøndene er den i Palazzo Piccolomini i Rienza, hvis to Søjler bærer en Bjælkeformation, en af de smukkeste, endvidere adskillige tyske Brønde med tre eller fire Piller under en Overbygning og med Cisternens Rand omgivet af et rundt eller flerkantet Brystværn, som Marktribrunnen i Mainz og Engelbrunnen i Wertheim, to Pragtstykker, der desværre er henholdsvis tildækkede og forsynet med Pumpe.

2

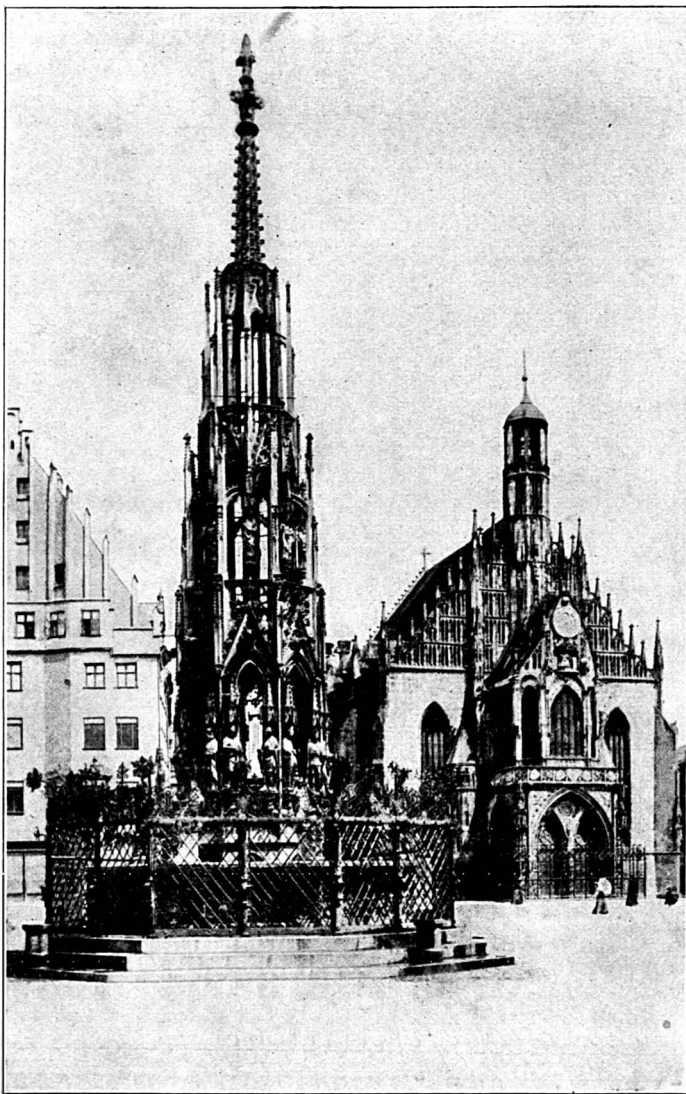
Indenfor Springvandenens næsten uoverskuelige Mængde kan der dog skelnes mellem to væsentlige Arter: de, der er karakteriseret ved et eller flere Bassiner, og fra hvilke Vandet kan hentes direkte fra en Tud eller fra Bassinets Indhold, og andre, som hovedsagelig eller

udelukkende lægger an paa den dekorative Virkning.

Til den første Gruppe hører talrige Springvand i de aabne Gaarde navnlig i Frankrig og Italien. Kommen kan, som paa det berømte Springvand i Viterbo, være stor og af ofte sindrig geometrisk Form med en, undertiden rigt skulpteret, Midtersokkel, fra hvilken Vandet strømmer. Af denne Type er de store Springvand foran Palazzo Vecchio i Florens og de betydeligt mindre paa Piazzadell'Annunziata samt det store romerske paa Piazza Navona. Ogsaa udenfor Europa, f. Eks. i Ame-

rika, har de offentlige Springvand ofte denne Form.

Undertiden staar Springvandet i intim Relation til Muren paa en større Bygning, saa at Bassinet og Vandspringet kun findes halvsiddigt, som paa den berømte Trevi-Fontæne i Rom eller i Via della Quattro Fontane sammesteds, hvor Vandet vælder frem fra fire sammenstødende Gadehjørner.

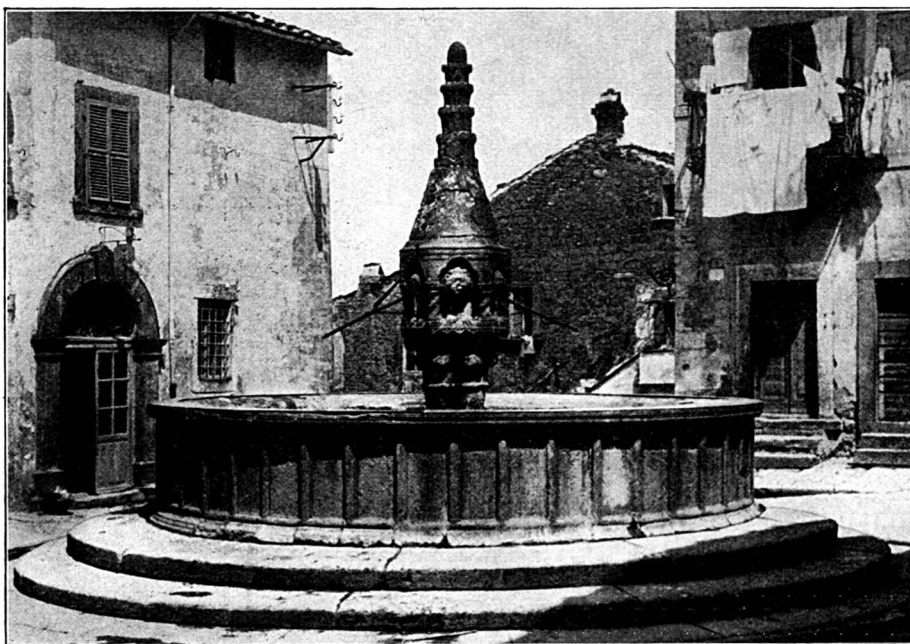
Schöner Brunnen i Nürnberg.

Disse Vægbrønde kan da undertiden, som Marktbrunnen i Halle, sammensættes til en hel Brøndvæg med flere Kummer Side om Side. Paa den anden Side finder vi undertiden den fritstaaende Brønd overbygget med en Pavillon, som f. Eks. den smukke Brønd, dateret 1526, paa det gamle Torv i Mainz, og her fra findes da atter alle Overgange til det egentlige Brøndhus, der helt indeslutter Brønden, saaledes som bl. a. de muhamedanske Lande giver Eksempler paa.

Undertiden er det Brøndstokken midt i Kummeren, der bliver den dominerende og udvikler

mindre Bronzekummer oven over den nederste og største. Vandet stiger da op fra det øverste Bassin, falder over Randen af dette ned i det næste og derfra videre ned i det største. Man finder Efterligninger af denne Form, der interesserer mere ved Vandets stadige Bevægelse i en flad Masse end ved Mængden, i flere af Europas Byer, f. Eks. i München, i Paris paa Concordepladsen etc.

Undertiden spiller Vandet en saa overvejende Rolle, at Springvandsformationen kun figurerer som Midtpunkt eller Indramning af en større eller mindre Sø. Et beskedent hjemligt

Brønd fra Viterbo.

sig til et pompøst Stykke Stenarkitektur med Fialer og mange Statuetter, som paa Schöner Brunnen i Nürnberg, Fischasten i Ulm, Marktbrunnen i Urach og Rottweill. Og endnu senere faar den Karakter af en Søjle eller Pille, kronet med en eller flere Figurer som Herkulesbrunnen i Augsburg, Jugend- og Gänsemännleinbrunnen i Nürnberg, indtil vi nærmer os den Form, der som Wilhelm-Friedrich Brunnen i Ansbach kun er et Monument paa en Sokkel, anbragt i en Springvandskumme.

De berømteste Eksempler paa den anden Gruppe Springvand, der tjener et udelukkende dekorativt Formaal, har vi i »les grandes eaux« i Versailles og i den tyske Pendant i Hannover.

Nogle Springvand kan imidlertid siges at høre til begge Grupper, saaledes de to store Fontæner paa Peterspladsen i Rom, der har to

Eksempel har vi i FREUNDS Dreng og Svane i mesterlig Indfatning i Kongens Have og et mere stortilet udenlandsk i LUDVIG HOFFMANN'S »Märchenbrunnen« i Friedrichshain med IGNATIUS TASCHNERS og JOSEF RAUCHS Eventyr- og Dyrefigurer.

Skønt Springvandet først og fremmest hører hjemme i de østlige og sydlige Lande, hvor det ikke blot kan tjene til Prydelse, men gøre Nytte ved at forfriske og afkøle Luften, har Springbrøndene, udbredt over hele Europa, spillet en uhyre Rolle i dettes middelalderlige Folkeliv, ja mange Steder i Tyskland fejres den Dag i Dag Brøndfester ved Paaske- og Pinsetid. I Folkesange, Sagn, Ordsprog og Stednavne finder vi overalt Mindet om deres Betydning bevaret. Tyske Forfattere har besunget dem og Malerne fra ALBRECHT DÜRER

og LUCAS CRANACH til WATTEAU forevigtet dem, og en Tid lang forsynede Brøndstøberne i Nürnberg og Augsburghede Nordeuropa med kunstfærdige Brøndværker.

Fra den offentlige Brønd hentede Byens Beboere Vand; den blev Byens Samlingssted, og da den i Reglen laa paa et fremtrædende Punkt, ofte foran selve Raadhuset, faldt det efterhaanden naturligt at fremhæve den ved kunstnerisk Udsmykning; efterhaanden blev denne Forbindelse mellem offentlige Brønde og Byens kunstneriske Udsmykning noget for den almindelige Bevidsthed saa selvfølgelig, at man, da Byerne ogsaa prydedes med historiske Monumenter af forskellig Art, fandt det ganske naturligt at forbinde Monumentet med et Vandforsyningsanlæg, der kunde bidrage til at give det en festligere, mere pompøs Underbygning.

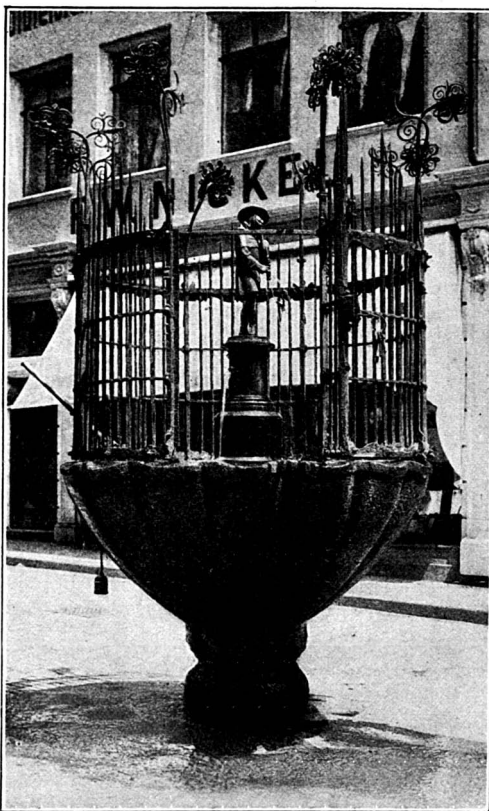
Springvandet som saadan og i Forhold til sine Omgivelser er en æstetisk Faktor af stor Betydning, ikke mindst netop i Kraft af Vandets forskelligartede Virkning: den rolige eller svagt bevægede Vandflade i en Kumme, de glitrende, op- eller nedadstigende Straaler, der bryder Lyset og selv brydes til Støv, og endelig selve de stemningsvækkende Lyde, Klangen af et resonnerende

Kobberbassin eller den rislende Lyd, naar Straalerne naar Vandspejlet.

Og gennem sin Anbringelse paavirker Springvandet stærkt sine Omgivelser, baade Barokens mægtige Bygningsvirkninger omkring de effektfulde Kæmpefontæner og den borgerlige Bygningskunst omkring middelalderlige Torve og Markedspladser.

Paa dette Punkt har navnlig de mindre tyske Byer vist en sand Virtuositet ved ikke at anbringe Springvandene lige i Pladsens Midte, hvorved de tilsyneladende forkorter Afstanden til den bagved liggende Arkitektur, der oftest helst skal ses paa større Afstand, og ikke heller i Færdselsretningernes Krydsningspunkt, men lidt til Siden med en vis Kulissevirkning og allerehelst ved Kanten af smaa Pladsudbugtninger, som netop derved faar den rette Dybde — saaledes som vi finder mange fortræffelige Eksempler derpaa baade i Rothenburg, Mainz, Ulm samt flere Byer.

Thi anvendt paa rette Maade er Springvandene, undertiden omgivet af skyggefulde Træer, et vigtigt Midde til Ophævelse af Torvenes store Flader og Fremhævning af Pladsernes hele Rumvirkning. (Sluttes).

Dudelsackpfeiffer-Brønden i Nürnberg.

MEDLEMSMØDE

TIRSDAG DEN 9. MAJ (Foreningens Stiftelsesdag) Kl. 7^{1/2} Em. i Gammel Carlsberg Glyptotek, Indgang fra Ny Carlsbergvej ved Hj. af Pileallé.

BYENS TRÆR.

LYSBILLEDER—DISKUSSION.

Adgangskort til dette Møde kan hentes paa Foreningens Kontor, St. Kannikestræde 13¹, aabent Mandag, Onsdag, Fredag 4-7, eller rekvireres pr. Telefon (Byen 7162). Den bekvemmeste Maade, paa hvilken Kortene kan faas, vil være at sende os — Folgeskrivelse er unødvendig — en frankeret og adresseret Konvolut. Naar Foreningens Kontor faar sendt en saadan Konvolut, lægger vi et Adgangskort i Konvolutten og sender denne tilbage til Dem.

Obs. Kortene ekspederes i den Rækkefølge i hvilken Rekvisitionerne indgaar. Foreningens Kontor er ekstraordinært aaben Tirsdag 9. Maj 4-7 Em.

UDDRAG AF AARSBERETNINGEN 1921

KASTELLET. — Spørgsmaalet om Kasteslets Bevarelse og Nationalmusæets Henflytning til Kasteslet har affødt en Pressediskussion, der endnu er i saa frisk Erindring, at det maa anses for unyttigt her at gennemgaa Sagens Enkeltheder. Disse vil jo tillige være de fleste af Medlemmerne kendt fra Foreningens store Møde den 9. December ifjor.

Der har fra forskellige Sider været fremsat nogen Kritik over, at Foreningen har beskæftiget sig med denne Sag, idet det er blevet gjort gældende, at Spørgsmaalet om Nationalmusæet og dets Flytning ikke hører ind under Foreningens Gravene. Dette er selvfølgelig rigtig, og havde Sagen udelukkende drejet sig om Nationalmusæets Flytning til snart sagt hvilket som helst andet Sted end Kasteslet, vilde Foreningen antagelig heller næppe have taget Sagen op. Men den Side af Spørgsmaalet, der i særlig Grad har interesseret Foreningen, var jo Kasteslet og Mulighederne for dets Bevarelse — ikke i og for sig Bevarelsen af Kasteslet som det nu henligger, idet mange af dets i en nyere Tid af Militæret opførte Bygninger ikke indeholder nogen arkitektonisk Værdi, men Bevarelsen af Portene, Kirken og Kommandantboligen og især Udenværkerne, Voldene og Gravene, netop de Elementer, der i ganske særlig Grad er bestemmende for Kasteslets Udseende som Led i Byens Fysiognomi. Da en Bevarelse af Kasteslet ud fra dette Synspunkt i højeste Grad maatte interessere Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse, og da man maatte være af den Anskuelse, at Planerne om Nationalmusæets Flytning til Kasteslet vilde forøge Mulighederne for at bevare det af Kasteslet, som netop indgaar som et værdifuldt Led i Bybilledet, er Foreningens Arbejde for Kasteslet ganske naturligt ogsaa kommet til at omfatte Nationalmusæet — vor Nations kulturelle Skatkammer. Overfor den rejste Kritik vil Bestyrelsen derfor slaa fast, at dens Arbejde i denne Sag ikke har været rettet mod det Maal at finde den bedst egnede Plads til et nyt Nationalmusæum, men derimod er gaaet ud paa at bidrage sit til at hindre, at Kasteslet langsomt forfaldt, saa Offentligheden tilsidst uden større Modstand lod det rasere og udlægge til Bebyggelse. At Foreningen i sine Bestræbelser for at bevare det af Kasteslet, der fortjener Bevarelse, ogsaa er kommet til at tjene Nationalmusæets Interesser, er for Bestyrelsen kommet i anden Række.

Træerne paa Børsrampen. Samtidig med, at det fra Grossererersocietetets Komité's Side paatænkte at flytte Tietgen-Statuen fra Børsrampen ind i Børsbygningen — en Foranstaltning, der sikkert vil blive hilst med udelte Bifald — fremkom der Rygter om, at nævnte Institution ogsaa omgikkes med Planer om at rydde de paa Rampen voksende Træer. Tanken herom mødtes i Dagspressen med ret enstemmige Protester og gav ogsaa i vort Tidsskrift Anledning til nogen Diskussion. Denne Sag kan ses fra to Sider, idet man vel nok med nogen Ret kan sige, at det ikke fra Begyndelsen har været Meningen, at Træerne paa Børsrampen skulde vokse sig saa store som sket er, og at de i deres nuværende Omfang ialtfald

delvis skjuler Børsgravlen. Dette er den historiske Side af Sagen. Den anden Side af Sagen — den æstetiske — er den, at Træerne nu har vokset sig ind i Gadebilledet her i en saadan Grad, at de saa at sige er uadskillelige fra dette, og at det vilde føles som et voldeligt Indgreb, om de blev fjærnedes, et Indgreb, der efter Bestyrelsens Mening ej heller er paakrævet.

Bestyrelsen er derfor efter mange og lange Overvejelser kommet til den Overbevisning, at Træerne paa Børsrampen bør bevares. Den har dog ikke villet lade sig provocere til en offentlig Udtalelse om Sagen, forinden Resultatet af den af Grossererersocietetet udskrevede Konkurrence om Børsrampens Regulering og Udsmykning foreligger. Naar Resultatet af Konkurrencen foreligger og Grossererersocietetets Stilling til Resultatet er bekendt, vil der eventuelt blive afholdt et Møde om Sagen.

Træerne paa Kastelsvolden. Fra et Medlem af Foreningen har Bestyrelsen modtaget Henvendelse angaaende en af Militærmyndighederne foretaget formentlig uskaansom Fældning af en Del Træer paa Kastelsvolden, idet det gjordes gældende, at Fældningen fortrinsvis omfattede unge sunde Træer, medens man lod halvt udgaaede og vanvoksede Træer blive staaende. Bestyrelsen har i den Anledning konfereret mundtligt og skriftligt med Kommandantskabet og Ingeniørdirektionen, og af Svaret herfra fremgaar det, at der efter de militære Myndigheders Opfattelse ikke foreligger Grund for de rejste Anker. Kommandantskabet har imidlertid udtalt, at fremtidige Udtyndinger paa Kastelsvolden skal blive foretaget med Benyttelse af forstkyndig Assistance.

Træer paa nogle frederiksbergske Villaveje. Fra Vejejerlaget paa nogle Villaveje paa Frederiksberg har Bestyrelsen modtaget Anmodning om at afgive sit Skøn om Betimeligheden af at bibeholde eller fælde Træerne paa de paa gældende Veje. Efter foretaget Undersøgelse har Bestyrelsen svaret, at Spørgsmaalet om Træernes Bevarelse eller Ikke-Bevarelse i nok saa høj Grad som et æstetisk Spørgsmaal i det foreliggende Tilfælde synes at være et Spørgsmaal om de Muligheder for Kronedannelse, som rigtig Behandling og Beskæring af Træerne frembyder. Bestyrelsen har derfor henstillet til Vejejerlaget at lade dette Spørgsmaal forelægge en paa dette Omraade særlig Sagkyndig.

Pladsen ved Helligaandskirken. Bestyrelsen har fra et Medlem af Foreningen modtaget Opfordring til at søge tilvejebragt en Plan til Regulering af Pladsen omkring Helligaandskirken. Bestyrelsen kan ganske tiltræde den Opfattelse, at nævnte Plads gør et noget forsømt Indtryk, og at der ved en Regulering vilde kunne skabes et særdeles tiltalende Anlæg lige op ad en af Byens stærkest befærdede Gader.

Det bør selvfølgelig ikke tilstræbes at skabe et parklignende Anlæg, men Reguleringen bør gaa ud paa, at selve Anlægget inddeltes paa en med Omgivelserne overensstemmende Maade ved Anvendelse af lav Beplantning og Buksbomhække til Erstatning for de Græsplæner, der bortset fra enkelte Træer og Buske nu ud-

gør hele Pladsens Bevoksning. Bestyrelsen har derfor vedtaget ved Forhandling med Kirkebestyrelsen at fremskaffe en Reguleringsplan, som man derefter vilde tilbyde Kirkebestyrelsen med et samtidigt Tilbud om at yde et Bidrag til Planens Udførelse, men under Henvi-
sning til Foreningens økonomiske Forhold har Planens Realisation maattet udskydes til indeværende Aar.

Byplanmøde. Sammen med Akademisk Arkitektforening, Ingeniørforeningen, Landsforeningen »Bedre Byggeskik« og Landinspektørforeningen har Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse deltaget i Afholdelsen af et Byplanmøde den 3.—4. Juni i Forbindelse med en Udstilling af Byplaner m.v. i Raadhushallen. Byplanmødet havde til Formaal at drøfte saadanne trafikale, hygieiniske og æstetiske Forhold, der har Interesse og Betydning for en Bys Vækst og dens Beboeres Vel. Det er Op-
gaver, der rækker langt videre end Enkeltmand eller en enkelt Forening kan løse. Det maa derfor hilses med oprigtig Glæde, at der ved disse Byplanmøder, hvis Afholdelse er sket paa Ingeniørforeningens Initiativ, og som det er Hensigten at gentage saa vidt muligt hvert Aar, er skabt Muligheder for et Samarbejde mellem de paagældende Foreninger, et Samarbejde, der forhaabentlig vil bære god Frugt. Det i 1921 afholdte 2 Dages Møde var — som naturligt er — i det væsentlige af orienterende Art, men der drøftedes dog paa Mødet adskillige Sager, der havde betydelig Interesse baade for dem, der bygger vore Huse og for dem, der skal bo i dem eller se paa dem fra Gader og Veje.

Forskønnelsesforeningens Bestyrelse har — som det vil vides — allerede gennem længere Tid samlet Materiale, sigtende til Fremskaffelse af et Udkast til en offentlig Bygnings- og Monumentcensur. En saadan Censur, hvis Paa-
krævhed til Stadighed dokumenterer sig, er jo et vigtigt Led i en kommende Byplanlov, angaaende hvilken sidste der paa Byplanmødet vedtoges en Resolution, og Bestyrelsens Arbejder paa heromhandlede Omraade bliver nu søgt fremmet det mest mulige, saaledes at Udkastet til en offentlig Bygnings- og Monumentcensur kan komme til Drøftelse i Samarbejde med de forannævnte Foreninger.

Mindesmærket for Lægen Wilhelm Meyer. Et Medlem af Foreningen har anmodet Bestyrelsen om at tage sig af den forsømte Tilstand, i hvilken nævnte Mindesmærke paa Strandboulevarden befinder sig. Bestyrelsen har kon-
fereret med Stadsgartneren, og der vil nu blive rettet Henvendelse til vedkommende Magistratsafdeling om Sagen.

Dragespringvandet paa Raadhuspladsen. Den SKOVGAARD-BINDESBØLLSKE Dragebrønd stunder nu mod sin Færdiggørelse. Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse og en Kreds af Kunstvenner, repræsenteret ved Overretssagfører WERNER har bekostet Fremstillingen af de fornødne Modeller, først i 1/2, derefter i 1/1 Størrelse, og i Skrivelse af 21. Oktober 1921 kunde Bestyrelsen tilbyde Magistraten den store Gipsmodel som Gave til Byen i Haabet om, at Kommunen vilde bekoste Støbningen i Bronze. Magistraten har derefter i Skrivelse af 3. December svaret, at den med Tak har mod-
taget Gaven, og at den havde vedtaget at af-

holde de med Støbningen forbundne Udgifter. Modellen befinder sig nu hos Hofbronzestøber RASMUSSEN, og muligvis allerede til Sommer har Byen da den Glæde at se Brønden i den Skikkelse, hvori den fra de to Kunstneres Side oprindelig var tænkt.

Nødtørftshuse, Gruskasser o.l. Forskellige Medlemmer har dels skriftlig, dels mundtlig anmodet Bestyrelsen om at tage sig af de mange Indretninger, der henstaar paa offentlig Gade, saasom Nødtørftshuse, Gruskasser o.l. Bestyrelsen har i den Anledning indsamlet en Del Materiale, der i en nærmere Fremtid vil blive gjort til Genstand for Behandling i Tidsskriftet.

Opstalding af Flytteomnibusser paa Bernstorffsvej. — Fra et Medlem har derværet rettet Henvendelse til Bestyrelsen om at faa fjærnet nogle paa Fortovet foran en Ejendom paa Bernstorffsvej paa Frederiksberg henstaaende Flytteomnibusser. Bestyrelsen har forespurgt Politimesteren paa Frederiksberg, om der fra Politiets Side maatte foreligge Grundlag for en Indskriden, hvilket er blevet besvaret benægtende under Henvi-
sning til, at de paagældende Omnibusser henstod paa privat, vel renholdt Grund. Bestyrelsen har herefter ikke kunnet foretage noget overfor de nævnte Omnibussers Ejere.

Viadukterne i Charlottenlund. — Gennem en Række Artikler i de lokale Blade er Bestyrelsens Opmærksomhed blevet henledet paa de Viadukter, som Statsbanerne dels allerede har anlagt, dels paatænker at anlægge over Jernbanesporene i Charlottenlund ved Trane-
gaardsvej, Jægersborg Allé m. fl. Steder. Der gøres fra de stedlige Beboeres Side med fuld Ret gældende, at disse Viadukter, hvis Nødvendighed af trafikale Hensyn vel ikke kan om-
disputeres, anlægges uden ringeste Hensyn-
tagen til den ødelæggende Virkning de udøver i Landskabet. Foreningens Formand har sammen med Kredens Folketingsmand og Formanden for det stedlige Sogneraad haft en For-
handling med Ministeren for offentlige Arbejder om denne Sag, og Ministeren har efter foretaget Undersøgelse meddelt, at Udførelsen af disse Viadukter i Fremtiden kun skulde ske i Samarbejde med Statsbanernes Arkitekt.

Rejsning af en Mindesten paa Kongevejen ved Rudersdal. — Fra Københavns Amts Vejinspektorat har Bestyrelsen modtaget en Henvendelse i Anledning af en Regulering af Kongevejen ved Rudersdal, hvor Vejen deler sig i to Grene, en til Hørsholm og en til Fredensborg, i Forbindelse med hvilken Regulering det var Tanken at rejse en Mindesten til Erin-
dring om, at det er 150 Aar siden denne Chaussé — der er Danmarks ældste og Mønsteret for alle senere Landevejsanlæg — anlagdes. Skønt denne Sag ligger noget udenfor Foreningens Arbejds-Omraade, har Bestyrelsen i Konsekvens af de Bestræbelser, der ved dens Medvirkning i sin Tid udfoldedes for at skaffe smukke Kilometerstenstyper, drøftet Sagen med Amtsvejinspektoratet, dels paa forskellige Bestyrelsesmøder, dels ved et nedsat Udvalg, og Resultatet vil antagelig blive, at der ved Midler, der stilles til Raadighed af Amtet og de stedlige Kommuner, foretages en fors-
kønnende Regulering af den paagældende Plads og paa denne rejses en Sten.

Fællesudvalget for Landsfredning. Sammen med nævnte Udvalg har Bestyrelsen ved 2 af

sine Medlemmer deltaget i Behandlingen af Spørgsmaalet om Kronborgs Bevarelse.

Rytterstatuen paa Amalienborg Slotsplads. Paa 150 Aarsdagen for denne Statues Rejsning har Bestyrelsen ladet henlægge en Laurbærkrans paa Monumentets Fodstykke som Hyldest og Tak til Monumentets Skaber, den franske Billedhugger Jacques François Saly.

Oprettelse af Distriktsudvalg. En af de Sager, der hyppigst har staaet paa Dagsordenen for Bestyrelsens Møder i det forløbne Aar, er Oprettelsen af Distriktsudvalg. Det har været Bestyrelsens Tanke ved saadanne Udvalgs Oprettelse at udnytte Medlemmernes Interesse for Foreningens Sager derved, at vigtigere Sager underkastedes en foreløbig Behandling af et Udvalg, der repræsenterede den særlige Bydel, Sagen angik. Bestyrelsen — Alsidigheden af dennes Sammensætning ufortalt — kan jo ikke i lige høj Grad have Kendskab til de lokale Forhold i enkelte Dele eller Kvarterer af Byen, især gælder dette Byens Yderkvarterer, og Distriktsudvalg kunde saaledes tænkes at blive til Nytte ved adskillige Sagers Behandling. Saavel Bestyrelsen som det raadgivende Udvalg er i Princippet enig om, at disse Distriktsudvalg kan blive af stor Betydning, men det har hidtil ikke været muligt at finde den

Maade, paa hvilken disse Udvalg skal organiseres. Foreningen besidder i det raadgivende Udvalg en Sum af almindelig og speciel Erfaring, som den i udstrakt Grad ogsaa gør Brug af, dels ved Sammenkaldelse af Raadet til Drøftelse af foreliggende Sager i Almindelighed, dels ved i enkelte mere specielle Sager at lade enkelte af Raadets Medlemmer, der er specielt kyndige paa det paagældende Omraade, deltage i disse Sagers Behandling. Vanskelighederne ved at finde den rette Organisationsform bestaar i, at Oprettelsen af Distriktsudvalg ikke maa bevirke en Splittelse af Foreningens egen Organisation; det er ikke Meningen, at de paagældende Distriktsudvalg skal være Filialforeninger med egen Bestyrelse, men de skulde kunne bistaa Bestyrelsen med at afgive Betænkning over visse Sager, der overgaves dem til Undersøgelse. For at opretholde den fornødne Kontinuitet i Sagernes Behandling maatte derfor saavel Bestyrelsen som det raadgivende Udvalg være repræsenteret i de enkelte Udvalg ved et eller flere Medlemmer. Det er muligt, at Oprettelsen af disse Distriktsudvalg ikke kan ske uden Tilvejebringelse af den fornødne Lovændring, men da Bestyrelsens Overvejelse af Spørgsmaalet i dets Helhed endnu ikke er tilendebragt, skal vi senere komme tilbage til denne Sag.

BYEN MED DE »SKØNNE« VIADUKTER

Af Ingeniør EINAR GIERSING.

I Gentofte Kommune, tæt op ad »Byen med de skønne Taarne«, har Statsbanerne i den senere Tid paabegyndt et Ødelæggelsesværk, som baade har vakt Forundring og Harme.

Det nære Naboskab til Hovedstaden med dens stærkt voksende Trafik har nødvendiggjort Bygning af en Mængde Viadukter, og der er allerede nu strøet adskillige af dem udover navnlig Hellerup og Charlottenlund; men der skal bygges endnu flere.

Naturligvis maa man finde sig heri, men til Gengæld kunde man vente, at der blev taget et rimeligt Hensyn til de landskabelige Skønheder, som man her ude skatter og holder af, fremfor alt Jægersborg Allé.

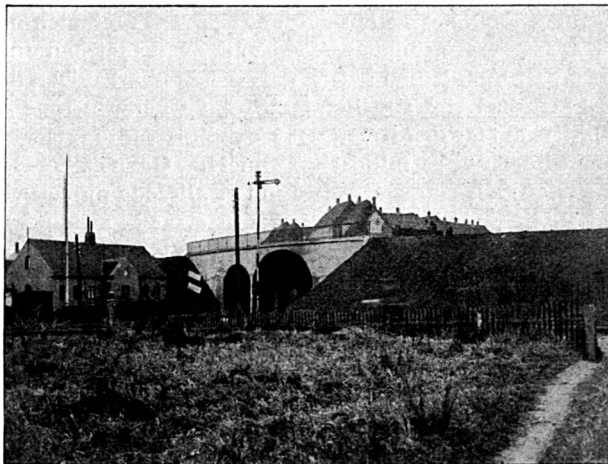
Dette er imidlertid langt fra Tilfældet. Tilsyneladende med Støtte i en Lovparagraf opfører man her den ene Viadukt grimmere end

den anden, indtil man nu har naaet et saadant Toppunkt, at man uvilkaarligt spørger sig selv: Kan dette ogsaa virkelig være tilladt?

Nogle Prøver af disse Viaduktanlæg vil vise Berettigelsen heraf.

Det styggeste Eksempel er vel nok Viadukten ved Tranegaardsvej: De to ulige store Buer, det kedelige Rækværk, de grimme

Ramper, ikke en karakteriserende Linie i Murfladerne, der tillige er grimt graa og snavsede; intet, overhovedet intet er der gjort for at mildnelidt paa Nødvendigheden af her at have en Viadukt.

En af Statsbanernes Viadukter (Tranegaardsvej).

Naar man ser, hvorledes Statsbanerne i andre Lande gaar til deres Broopgaver med Ansvarsfølelse og Pietet, maa man forbavses over den ringe Forstaaelse hos de tilsvarende Myndigheder her i Landet. Som et nærliggende Eksempel kunde man tage den nye Dovrebane med dens utallige Broer. Paa f. Eks. Orkla-Viadukten i Nærheden af Trondhjem kan man ligefrem se den Glæde, det har været for dens Bygmestre, Ingeniører og Arkitekter, at lave den saa smuk, rolig og værdig, som den ligger, fast og naturligt fra Klippe til Klippe, og det skønt den ligger ude i det vilde Bjerglandskab, hvor forholdsvis faa faar den at se, men hvor dog mange Mennesker gennem Tiderne vil glæde sig over den. Forskønnelsen er foretaget med meget smaa Midler, og Udgiften hertil er ganske forsvindende i Sammenligning med Værdien af det hele Anlæg. De Danske Statsbaners Viaduktbyggeri er i alle Retninger et sørgeligt Modstykke hertil.

Længere mod Vest paa Tranegaardsvej ser man ved det forsænkede Klampenborgbanespor en Viadukt, som foroven begrænses af 3 rette Linier, der imidlertid, set fra Vejen, giver det hele et skævt og fordrejet Udseende.

Derkunde nævnes flere, saaledes Viadukterne ved Taffelbays Allé og Hellerupvej; den første er oven i Købet udført paa en saadan Maade, i Strid med de elementæreste Forskrifter, at det har været nødvendigt helt at afspærre Vejen for Køretøjer. Det ser ikke ud til, at man paatænker at lave den om; den er lukket for Tid og Evighed.

Her skal endnu kun nævnes Jernbaneviadukten over Bernstorffsvej med Sporvejs- og Fortovsordningen, et i høj Grad pauvert og dilettantisk Arbejde. En vis Symmetri kunde med Letthed være tilvejebragt. Vejen snævrer sig ind netop under selve Viadukten, det for Færdselen farligste Sted, hvor Vejen burde være mindst lige saa bred som den øvrige Del.

Her kommer vi i det hele til et vigtigt Punkt, nemlig Statsbanernes Foragt for Vejene. Vejene er sammenlignet med Jernbanerne de ældste

her i Landet, og de kan som Følge deraf forlange at blive respekteret med det høvdvundnes Rettigheder. Der er næppe Tvivl om, at en virkelig Prøvelse heraf vilde gaa Statsbanerne imod, særlig naar Statsbanernes Fortolkning og Udførelse af den dem tilkommende Ekspropriationsret i Praxis er saa hensynsløs og nærgaaende mod andres Interesser, som Tilfældet er. Statsbanernes ligefremme Udæskning af Befolkningen bevirker ganske naturligt, at man ser sig om efter Forsvarsmidler. Og her er det saa heldigt, at den samme Lovparagraf, som hjemler Statsbanerne Retten til Ekspropriation, indeholder en Betingelse for Benyttelsen heraf, nemlig at den Skade, der forvoldes, skal erstattes.

Der er ikke Tvivl om, at Statsbanernes Hærgen i Gentofte Kommune volder Skade, ikke alene materiel, men ogsaa æstetisk, og der staar i Paragraffen ikke noget om, at det kun er materiel Skade, der skal erstattes. Paa Frederiksberg blev saaledes for ikke mange Aar siden et Hus, der uberettiget krænkede andres Interesser, efter en Dom delvis nedrevet, skønt det var boligknappe Tider. Herefter er det næppe utænkeligt, at en Dom angaaendef. Eks. Tranegaardsviadukten kunde faa samme Udfald. Den Skade, her er forøvet, er langt større end Merudgiften ved Opførelse af en æstetisk ulastelig Viadukt, og Domstolene er jo uafhængige af de øjeblikkelige politiske Linier, som undertiden kan slynge sig sælsomt.

Selv om Rigsdagen nok har Interesse i, at Statsbaneanlægene klarer sig billigst muligt, er der dog ogsaa for Staten noget, der hedder Decorum, hvad Statsbanernes højeste Embedsmænd aabenbart aldeles ikke er klar over. Rigsdagen kan heller næppe principielt bifalde, at en enkelt Kommune skal bøde for, hvad hele Landet har Gavn af. Og Hellerup—Charlottenlund er allerede nu saa vidt, at dens »nom de guerre« staar i Fare for at blive: Byen med de »skønne« Viadukter.

Charlottenlund, Nov. 1921.

»FORSKØNNELSEN«, der i nogen Tid har været standset paa Grund af Lockouten, vil nu forhaabentlig fremtidig udgaa med Hæfter à 8 Sider. Forudsætningen herfor er dog en forøget Tilslutning fra Medlemmernes Side.

SKAF NYE MEDLEMMER!

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN

GADEKUNST

Af HENNING BRÖCHNER

V. BRØNDE OG SPRINGVAND

(Fortsat)

VENDER vi os dernæst mod vore hjemlige Ydelser paa Brøndenes og Springvandes Felt, kommer vi til det beskæmmende Resultat, at de kvalitativt som kvantitativt betydeligste Arbejder ligger gemt enten i en fjern Fortid eller en endnu mere taaget Fremtid.

Af Fortidens kunsthæderige Vandspring maa først og fremmest nævnes Kronborg- og Frederiksborgfontænerne.

Den første af disse var et Værk af GEORG LABENWOLF, en Søn af den berømte LABENWOLF, der udførte »Gänsemänschen« og Raadhusfontænen i Nürnberg. Den bestod af en Søjle, oprejst midt i et sekskantet Bassin og besat med talrige Figurer, ordnede i fire Etager over hinanden: Karyatider, Allegorier, Dreng paa Delfiner, Havfruer etc. og paa Toppen en Neptun med sine Havheste. Paa Bassinets Hjørnefelter var anbragt knælende Skytter, de tre med Bøsser, de tre med Buer, symboliserende forskellige Nationer. Neptunfiguren og Havhestene drejede sig rundt og fra alle ca. 36 Figurer udspandt en Mængde Vandstraaler.

Brønden blev færdig 1582 og efter at være opstillet paa Prøve i Nürnberg Slotsgrav ført hertil og rejst i Kronborg Slotsgaard det følgende Aar. Under Krigen 1659—60 borttog Svenskerne den imidlertid og ødelagde eller omstøbte den.

Frederiksborgfontænen, et Arbejde af ADRIAN

DE FRIES, blev opført i 1623, men siden har den været Genstand for talrige Forandringer og Tilføjelser, indtil den i Krigen med Sverige delte Skæbne med Kronborgfontænen, idet Størstedelen af Figurerne dog endnu findes bevaret og opstillet i Sverige.

I 1888 blev der opstillet en Reproduktion i den gamle Fontænes Sted. Dens sekskantede Kumme af sort poleret Granit bærer paa hvert andet Hjørne Tritoner, der gennem Konkyliehorn blæser Vandstraaler ind over Bassinet, mens en Del Fisk udsender Straaler til Siderne. Paa de tre øvrige Hjørner staar, hver med en mindre Figur ved Siden, tre Løver, fra hvis Mund Vandet straaler ind over Bassinet.

Fra Kummens Midte hæver sig en trekantet Granitsokkel, paa hvis Hjørner sidder tre Kvindefigurer paa Delfiner, hver holdende en Frugt

eller en Buket i Haanden, hvorfra der, saa vel som fra Delfinernes Gab udsendes Vandstraaler. Mellem disse Figurer ligger tre mindre Drengeskikkelser paa fremspringende Konsoller, hver med et Dyr, der ligeledes udspyr Vand.

Foroven i Søjlerne tre Nischer staar mandlige Figurer med Vandkander, af hvilke der bruser Straaler, og øverst oppe staar paa et rigt ornamenteret Fodstykke, hvorfra udgaar 18 store Straaler, den over 2 Meter høje Neptunfigur. De smukke Materialers Samvirken med de mange kraftige og spink-

Vægrbrønden paa Frederiksborg.

le Vandstraaler, alt set i Slotspladsens flatterende Omgivelser, giver en saa vellykket Virkning, at den næppe overgaas af nogen anden nordeuropæisk Fontæne af samme Art.

Foruden Nep-tunbrønden led ogsaa den saakaldte Løvebrønd Overlast i 1669 og blev senere, i 1888, genopført. Denne Vægbrønd er anbragt ved Prinsessefløjen i den inderste Slotsgaard. I en Nische, prydet med Søjler, Ornamente og Relieffer, staar en

Bronzegruppe:

en ung Kvinde, der sidder paa en Stamme med en Buket i Haanden og med Cupido ved sin Side, ridende paa en Svane. Af Buketten, Gudindens Bryst og Svanens Næb udgaar Vandstraaler, som opfanges af en muslingformet Skaal, der bæres af en Løve.

Nævnes bør ogsaa de to Springvandsprojekter, som Nürnberg-Kunstneren MARCUS TUSCHER udførte til henholdsvis Amagertorv og Amalienborg Plads.

Det første, mindst betydelige, skulde være et Minde om den store Ildebrand 1728 i Form af en Obelisk og en sørgende Kvindeskikkelse, baaret af en Underbygning, kombineret med fire Bassiner og vandspyende Løvehoveder.

Det andet Projekt tilsigtede at anbringe Frederik II's Ryttermonument paa Toppen af en kunstig Klippe, der var gennembrudt baade i Tværs- og Længderetning. Ved Siderne og Foden skulde anbringes Rigsvaaben, allegoriske Kvindeskikkelser, Rigsløver, mytologiske Figurer etc., mens Vandet gennem flere Aabninger skulde strømme ud i det runde Bassin, hvor Tritoner og Delfiner udspyede lodrette Straaler.

En sidste Rest af de gamle, mere kunstfærdige Vandspring, og til Dato det smukkeste i København, har vi i Springvandet paa Gammeltorv. Den første Udgave var meget uanselig og anbragt beskeden til en Side paa den lille uregelmæssige Plads, men efter Christian IV's Ønske udstyredes denne Plads foran Byens Raadhus i 1610 med et andet og større, fra

hvilket Tidspunkt den øverste Figur, »Kærligheden«, stammer. Efter mange Ændringer og Udbedringer kom det i 1707 til en Hovedre-

staurering, hvorved bl. a. Figuren blev ægte forgyldt og et Jærngitter anbragt uden om Bassinet. Da man 1860 lagde nye Ledninger til Springvandet, lukkedes der samtidig for de Straaler, der udgik bl. a. fra Kvindefigurens Bryster og Delfinernes Gab — ligesom Drengefiguren ved samme Lejlighed ophørte med at være den eneste

nordeuropæiske Pendent til Bryssels berømt Manneken Pis. Endelig i 1892 fjernede man Gitteret og hævdede Kummen for at faa dens Skønhed bedre fremhævet, desværre uden helt at opnaa den Harmoni mellem det gamle og det ny tilkomne, som man var sig bevidst at burde tilstræbe. Samtidig med at Springvandet fik sin nuværende Form anbragtes, for at opnaa en rigere Virkning, 10 lodrette Spring i Bassinets Vandskorpe, mens de fire Fisk — der staar langt under de smukke Dragehoveder med Tiaraer og Fjerbuske, som udspyr Vand fra Kummens Underkant — sprøjter Vandet dels gennem Næseborene, dels i en flad Straale gennem Gabene.

Vender vi os derefter mod Produktionen fra voregen Tid, synes denne at være meget ugunstig for vort paa Springvand saa fattige Land, og det uagtet Udstillingen i Kunstindustrimuseet i 1898 viste ikke mindre end 35 Modeller af danske Kunstnere som BINDESBØLL, SKOVGAARD, TH. PHILIPSEN, KLINT, WAGNER, VILH. BISSEN, SINDING, ANNE MARIE CARL-NIELSEN, STORCK, BRANDSTRUP, BUNDGAARD, BONNESEN og AARSLEFF.

Selv om ikke alle Arbejder var fremragende eller velegnet til Udførelse, giver dog Navnene og Projekternes Antal en Antydning af, i hvor høj Grad Kunstnernes Evne og Vilje er større end deres Chancer.

Thi af alle disse Projekter er kun to blevne til Virkelighed: BINDESBØLLS og SKOVGAARDS Dragespringvand, der oprindeligt var tiltænkt

Brønden paa Vesterbros Torv.

Brønden paa Vandkunsten.

Højbroplads, men som nu — foreløbig i halvfærdig Skikkelse — er anbragt med virkningsfuld Asymmetri tilhøjre for Raadhuset, som et, trods al Vandfattigdom, kraftfuldt og vellykket Oplivningsforsøg paa den øde Plads, og de samme Kunstneres Bjørnespringvand i Raadhusets Gaard, maaske det bedste i hele København, denne herligt tørstige Bronzebjørn siddende midt i de kraftigt formede Granitkummer med Gaardfaçaderne som en sjælden harmonisk Omslutning.

Derimod er KLINTS hyggelige lille dansende Amagerbonde og TH. PHILIPSENS humørfyldte Bryggerknægte blevet standset paa Vejen.

Udstillingen af Friluftsskulpturer i Haveselskabets Have 1917 viste yderligere to gode Springvand, et af UTZON FRANK med en Barnefigur paa Toppen af en firkantet Pille i Midten af et sekskantet Bassin, alt udført i Granit, samt JENS LUNDS lille Bronzedreng med den sprudlende Fogliette, der forsvandt fra det kgl. Biblioteks Have efter en kortvarig Prøveopstilling i det lille Bassin.

Hvad vi ellers besidder — bortset fra lidt Torvepynt eller Herregaardsstaffage rundt om i Provinsen — er praktisk talt begrænset til,

hvad Hovedstaden efter fattig Evne kan opvise. Paa den primitive Hejsebrøndtype har vi dog et smukt Eksempel i MARTIN NYROPS Fraterbrønd i Sorø; den runde Brøndkarm og det firkantede Brøndhus er bygget af Munkesten og hugget Granit. En Hisse er anbragt mellem Pillerne til den ene Side, mens paa den anden Side Brøndkarmens Dæksten udvider sig til en Kumme med Afløb, saa at optrukket Vand ikke gaar tilbage i Brønden.

Af københavnske Drikkebrønde paa offentlig Gade har vi kun to smukke af HARS DORFF paa Frederiksberg Runddel, der til Gengæld ved deres egen Skønhed som ved deres Harmoni med Omgivelserne er højst bemærkelsesværdige og staar langt over saa godt som samtlige udenlandske Eksempler, de effektfulde parisiske Støbejernseksemplarer inklusive.

Endnu et Arbejde fra NYROPS Haand har vi i den lille Kildeindfatning af Granit — et Troldehoved, der udspyr Vand, hugget af BUNDGAARD — som tidligere havde sin Plads i den triste Miniaturøase ved Klampenborg-Banegaarden, men siden er henflyttet til Nicolai Plads, hvor den i sin Lidenhed, trods al Djærvhed, svinder ind til næsten intet, uden Støtte

af eller Tilknytning til de altfor store Omgivelser.

NIELS SKOVGAARDS Havhest er en noget lignende, i sin Udnyttelse af Vandet meget enkel, Indramning, ligesom KAI NIELSENS Ymerbrønd i Faaborg først og fremmest er et Skulpturværk. Trods sin Enkelhed, der minder om visse ældre italienske Springvand, f. Eks. det lille i Palazzo Bevilacqua's Gaard i Bologna, er der noget kunstnerisk bevidst og helstøbt i den Maade, det lavbenede Dyr runder sig med Kummens Runding og i Valget af Materialet, der bringer det i Slægt med Gadens Brosten. Blot har man fordærvet Brøndens Chancer dels ved paa dens Bagside at anbringe en klodset Tud med tilhørende Drikkestrug, dels ved at placere dette Arbejde paa Kultorget, hvor dets stilfærdige Skrig i den øde Stenørken kun besvares af en Telefonkiosk og en Plakatsøjle

I MAGDAHL-NIELSENS Vandingsbrønd af Granit paa Vandkunsten er Vandet mere dekorativt udnyttet, idet det af Brøndstokkens fire Fiskehoveder strømmer ned i det firetungede Bassin, hvis Kant bærer Stedets historiske Data indhugget, og derfra videre ud i to Vandingsstrug ved Brøndens Ender.

Men denne Brønd passer ikke helt til sine Omgivelser. Det, der giver navnlig de ældre Springbrønde deres største Charme, er jo ofte ikke selve det kunstneriske Værd, men netop Harmonien med Omgivelserne: den historiske Baggrund, de jævndrende Huse og Træer, Pladsens Form osv. Hvad angaar selve Anbringelsen inden for Torvets Flade, er den fortræffelig. Typen med Kummen og det løbende Vand ligeledes. Blot kunde man have ønsket sig Arbejdets Stil læmpet mere efter Omgivelserne — hvis historiske Navn alene jo er saa stærkt krævende — mens Arkitekten har søgt mere Tilknytning til Torvets moderne end til dets gamle Bygninger — ganske som MØRK-HANSEN med samme Resultat i sit Springvand foran Raadhuset i Roskilde.

En mere skulpturformet Udførelse af Brøndens Midterparti finder vi i RASMUS HARBOES lille Herkulesbrønd paa Vesterbros Torv, hvor den lille Bronzedreng med to vandspyende Slinger viklet om Armene hæver sig over den halvkugleformede Granitkumme. Brøndens Placering i Torvets ene Hjørne er fortræffelig, ligesom Arbejdet har en egen frisk nordisk Renæssancekarakter. Blot er der maaske nogen

Uoverensstemmelse mellem den voldsomme primitive Kraft i de seks vandsprøjtende Hoveder — hvis afstumpede Profiler iøvrigt runder sig saa fortræffeligt efter Kummens — og den sirlige detaillerede gennemførte Cicelering i den lille Midterfigur.

Eksempler paa den lille Springvandsfigur uden Tilknytning til en Kumme, men omgivet af et større Bassin eller en Sø, der lader Vandfladen og Springstraalens nedfaldende Draaber give Hovedvirkningen, har vi i FREUNDS lille Svanerytter, der findes baade i Kongens Have og foran Charlottenlunds Raadhus, mens en anden og ringere Udformning af samme Motiv er anbragt i Søen ved Andebakkestien.

Om BISSENS og EDV. PETERSENS Storkespringvands slappe Opbygning med sit Arrangement af naturalistiske Storke, Frøer og Vandplanter, er der sagt saa mange fordømmende Ord, saavel som omdets upraktiske og uskønne Anbringelse, at man kunde have Lov til at haabe paa en Henflytning til en bedre Plads, en af Fælledparkens store Plæner f. Eks., hvor man kunde faa det paa Afstand og flatteret af et rigeligere, for Trafiken ufarligt Vandforbrug.

Et andet Springvand, der lider mere skæbnesvangert under Vandbesparelsen, fordi det stiller Krav til endnu større Vandmasser, er BUNDGAARDS Gefionsspringvand med den pløjende Tyregruppe paa en høj Barriere og de flygtende Trolde og Slinger foran i Kanten af det kaskadedelte Bassin, der oprindeligt var tiltænkt Runddelen ved Sct. Thomas, men heldigvis fik den langt pompøsere Anbringelse paa Langelinie for Enden af Amaliegade.

Der er noget typisk dansk, ikke blot i selve Motivet, men ogsaa i dets solide — uden Vandets Medvirken lidt panoptikonagtige — Behandling og i dets Mishandling fra den Kommunes Side, der mente at have Raad til at opstille et Springvand i Kolossalformat, men ikke til at lade det springe, og derved forskafter os et Gefionsmonument af tvivlsom Skønhed.

Thi Springvand, der ikke tør springe, er næsten værre end sletingen Springvand. Men naar selv det sprudlende Vand, der passer bedst til vort Klima, hvor Vinden driver Vandet fra de lodrette Straaler paa Afveje, stiller uoverkommelige Fordringer til Vandforsyningen, kunde man fristes til at foreslaa den næsten symboliske Handling: at erstatte de tyndeste af vore talrige nutidige og fremtidige Monumenter med Vand til vore altfor faa Springvand.

GAVLE

At Københavns Udvikling, siden Voldene fik den Udstrækning, de havde indtil 1870, maatte foregaa paa den begrænsede Plads indenfor disse Volde medførte i hygieinisk Henseende store Ulemper. Gader, der oprindelig var anlagt med en og to Etages Huse for Øje, blev, efterhaanden som Befolkningen tog til, bebyggede med fem Etages Huse og blev derfor altfor snævre og altfor mørke. I æstetisk Henseende var det derimod en Fordel, at Pladsen var begrænset; thi det medførte, at ingen Grund i længere Tid kom til at henligge ubenyttet og vanrøgtet. Da Glaciere og Voldterrænet blev frigivet til Bebyggelse, gik man forsaavidt planløst frem, som man ikke forlangte de udstukne Gader bebyggede i bestemt Følgeorden, hvorved man var sluppen for de halvfærdige Kvarterer, hvoren lang Gade henlaa med to eller tre »Ejendomme«, hvis Façader mod Gaden langt fra var skønne, men dog bedre end de Bagsider af de enkelte Huse i Parallelgaden, som man saa tværs over de endnu ikke bebyggede Grunde. Gammelholm og Voldkvarteret blev temmelig hurtig færdige, men Systemet at stikke Gader ud og derefter overlade Tiden og Tilfældet at forsyne dem med et Hus hist et andet her, indtil Gaden endelig bliver helt bebygget, er man ikke færdig med endnu, og de i Forhold til Voldterrænet og Gammelholm umaadelig store Arealer, der siden da er udlagt til Bebyggelse, fremviser endnu mange Steder saadanne Tomter, som — imens de venter paa at blive bebyggede — giver Udsigt til Gaardinteriører af den kedsommeligste Virkning. Der er enkelte Steder anbragt og oprindelig stræbt efter at samle alle en Gades Huse til et Hele; men det er ofte gaaet itu paa Halvvejen. Et særlig fremtrædende Exempel har vi i det Kvarter, som blev anlagt samtidig med Frihavnen og Østbanegaarden og som begrænses af Christiansgade, Østbanegade og Strandboulevarden. Det er ikke noget meget stort Areal, men endnu efter næsten 25 Aars Tilværelse henligger det i ufuldendt Tilstand med ubebyggede Grunde i umiddelbar Nærhed af næsten palæagtige Bygninger. En stor Del af disse Grunde er bevoksede med Ukrud og gør et ubeskrivelig lurvet Indtryk, naar man gør sig den Ulejlighed at se paa dem. Denne Lurvethed havde været undgaet, naar de paagældende Myndigheder havde krævet Arealet bebygget fra den ene Ende og ikke tilladt, at der blev begyndt paa en Huskarré, førend dens Forgænger var færdig og dannede et afsluttet Hele,

ligesom Bebyggelsen saavidt mulig burde foregaa med samme Fart paa begge Sider af en Blok imellem to Gader. Kort sagt, man har her savnet en Plan, som skulde følges. Nu ligger det storladent mente Bygningskompleks Gefion og Gylfe ligeoverfor Langeliniebroen som en Kulisse, hvis Bagside er alt andet end monumental med sine Brandgavle af raa Mur ud til ukrudbevoksede Tomter. Lignende Forhold ses i Trondhjmsgade. Paa de Grunde imellem Livjærggade og Strandboulevarden, der (formentlig) tilhører det Classenske Fideikommiss, er Forholdene til Trods for, at de ogsaa her findes nogle stygge Gavlparter, ikke saa lidt bedre. Bebyggelsen synes her at have fulgt en bestemt Plan, saa en Karré er bleven færdig, før den næste er paabegyndt, og saa har man taget det fornuftige Parti at udlægge de tomme Arealer til Kolonihaver, der er uendelig mere tiltalende for Øjet end Ukrudsplantager.

Grønningen, som man i sin Tid havde saa umaadelig travlt med at faa lavet om til en snorlige Gade, skønt her var næsten naturlige Betingelser for en bugtet Gade, er ogsaa et Exempel paa en stor tænkt Opgave, som man bare ikke har mægtet at løse, fordi man har stillet den, som om den skulde og kunde løses i ét Tempo, hvilket i alt Fald ikke er blevet Tilfældet. Ogsaa her griner de gule Gavle ud over forsømte Tomter; at nogle af dem er bemalede med de frygtelige Reklameskilte, som en nyere Tid har velsignet København saa rigeligt med, gør ikke Indtrykket bedre, og dog findes netop her et forsonende Moment. Det er lykkedes en Bygmester at lave en Gavl, der, til Trods for, at det Hus den hører til, kun er en Del af en endnu ikke færdig Karré, er taalelig, næsten tiltalende at se paa. Dette er opnaaet paa en simpel og billig Maade, idet en af Gesimserne fra Façaden er fortsat om paa Gavlen, som derved mister en meget stor Del af sit Forløbighedspræg. Gavlen er desuden pudset ligesom Façaden, og Ejeren har aabenbart paa Forhaand givet Afkald paa den Indtægt, en Annonce om Verdens bedste Automobileer eller den fordelagtigste Støvlesvarte kunde give ham. Men naar den tilstødende Grund skal bebygges, kan denne Gesims nemt hugges bort, og saa længe dette endnu ikke er sket, giver Gesimsen og den afpudsede, annoncefri Gavl Indtryk af noget afsluttet — yderst velgørende i Modsætning til de mange Begyndelser rundt om. Vi har her i Tidsskriftet før behandlet de her-

henhørende Spørgsmaal (Forskønnelsen Nr. 4 1912) og vi kan ikke se andet, end at Byplaner — som de forhaabentlig resulterer af Byplanmøderne — maa indeholde Bestemmelser om, hvorledes Gavle i en ikke helt sammenhængende Husrække skal være beskafte, og der maa da billig skelnes imellem de Tilfælde, hvor Husrækken kan og sandsynligvis vil blive suppleret og de, hvor en allerede forhaanden værende Bygning — f. Ex. en Kirke — afslutter eller afbryder Husrækken, saa den nøgne Gavl til Stadighed bliver som den nu en Gang er.

Der kan ingen Tvivl være om, at disse flade Gavle, der lodret paa Gadelinien fortsættes i lige saa flade Sidehusmure, efterhaanden er bleven et Karakteristikon for det moderne, københavnske Gadebillede, som i det hele taget er trist, tungt og uden villet Særpræg. Det vil vist falde vanskeligt i de nyere Dele af København at finde fem Gadebilleder, som overhovedet efterlader noget Indtryk, og det bliver en af Byplanmødernes Opgaver at aabne Autoriteters og private Bygherrers Øjne for den stedse tilstedeværende Mulighed for at skabe gode Gadebilleder.

Det er blevet Skik her i København at lægge Kirker i Husrækken, hvilket naturligvis under Hensyn til Grundens Pris kan have sin Berettigelse; men i Længden virker det trættende, at Bygninger, der har en Bestemmelse, som er væsensforskellig fra de fleste andre Bygningers, principmæssig sættes i Række og Geled med disse. Man har altid givet — og giver heldigvis endnu — Kirker og Raadhuse et arkitektonisk Særpræg, der skiller dem fra Beboelseshusene, saa ingen er i Tvivl om, hvad deres Bestemmelse er. Paa disse og enkelte andre Arter af offentlige Bygninger er Taarnet et berettiget Appendix, men lave og spinkle Taarne gør en kummerlig Figur imellem høje Huse. Saa vil man — af pekuniær eller andre Aarsager — have en Kirke bygget ind i Husrækken, bør man sikkert som Regel renoncere paa at give den sit Særpræg ved Hjælp af Taarn. At dette lader sig gøre viser Ansgarskirken i Bredgade, der klogelig er trukket lidt tilbage fra Gadelinien, hvilket tydeligt, men dog diskret understreger dens Forskellighed fra andre Huse. Hvor en Kirke med Taarn ligger i Husrækken uden at rage højt op over den, virker den som oftest ubetydelig, selv Martin Nyrops saa fortræffelige Kirke paa Vesterbros Torv gør sig kun daarlig gældende som det den er, som den ligger der med to ægte Prøver af den aandsfattigste borgerlige Bygningsvirksomhed klemmt klos op ad sig. Overhovedet turde det gælde om de fleste Bygninger, der er bestemte til of-

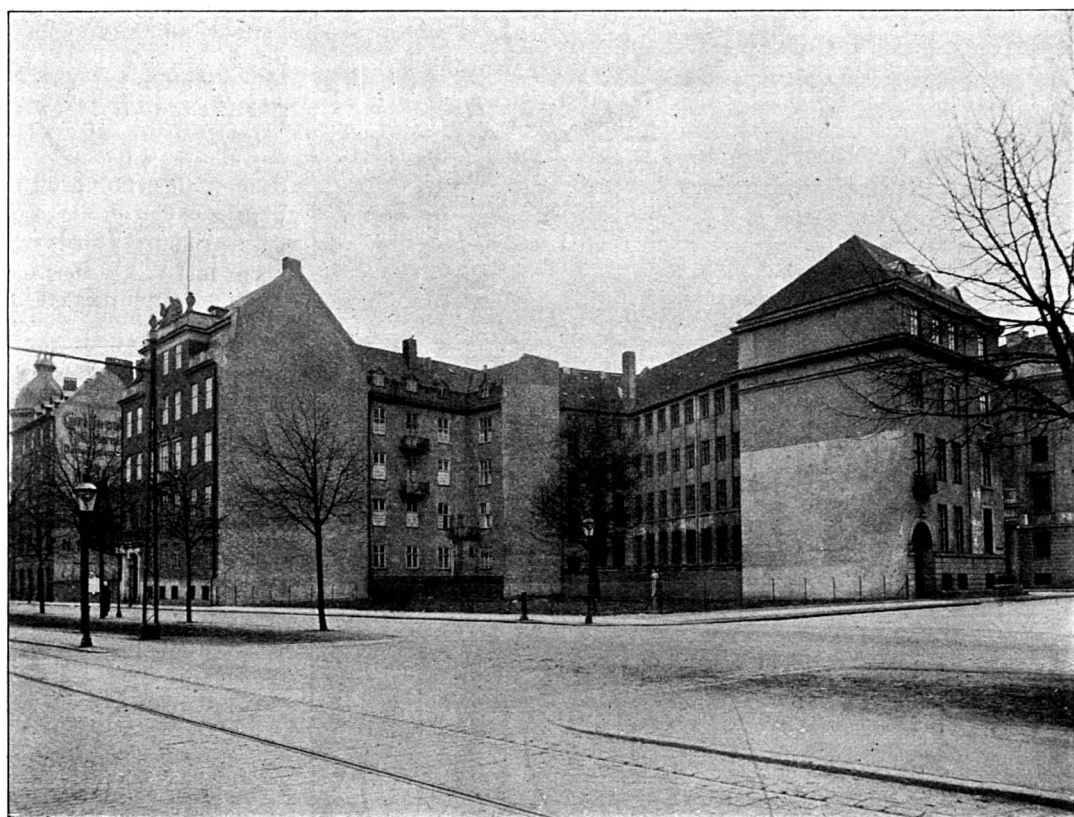
fentligt Brug, Kirker, Raadhuse, Theatre, Musesær, at de bør have deres egen Plads, som de ikke deler med andre Bygninger. Dette skal ikke forstaas saaledes, at der absolut skal være rummelig Plads helt uden om dem; men skal de virke monumentalt, maa de nødig bygges sammen med andre Huse, og der maa drages Omsorg for, at der ikke i deres Nærhed kommer til at ligge Bygninger, der dominerer dem ved deres Masse, eller ved en bombastisk Arkitektur. Vi har her i København et afskrækkende Exempel i Nabohuset til det Thottske Palæ. Det er i og for sig intet daarligt Hus; men det overvælder det fine Rokokopalæ. Tidligere laa her den fornemt borgerlige Salomonske Gaard, der brændte i Halvfemserne. Den forstyrrede ikke Ensemblet. Hvor der findes et Ensemble, i hvilket noget nyt af en eller anden Grund skal bygges ind, gælder det at paase, at det nye kommer i Harmoni med det forhaandenværende, og her har Byplanmøderne ganske bestemt en Opgave at løse i Forening med Bygherrer, Arkitekter og offentlige Myndigheder. Paa dette Felt er dersyndet mere end forsvarligt her i København i de senere Aartier. Gammeltorv viser næsten groteske Exempler paa, hvorledes god, borgerlig Arkitektur er bleven jævnet med Jorden for at give Plads for Bygninger, der i et nyt Kvarter kunde have deres Berettigelse, men her virker anmassende.

I vide — og stedse videre — Krese at vække Sansen for de uendelig mange Smaating, der giver Byen dens særlige Ynde, er Byplanmødernes egentlige Opgave: Om hygieiniske Foranstaltninger saasom Luftbælters Anbringelse, Parkers Anbringelse inde i selve Byen eller som Kiler strækkende sig fra Periferien ind mod Centrum kan man disputere til Verdens Ende; det er Ting, der ordner sig selv under Hensyn til de forhaandenværende naturlige Forhold og naar først det er gaaet ind i Almenhedens Bevidsthed, at det er god Samfundøkonomi at beholde og om muligt udvide de Aandehuller, som endnu findes i Stenørkenen.

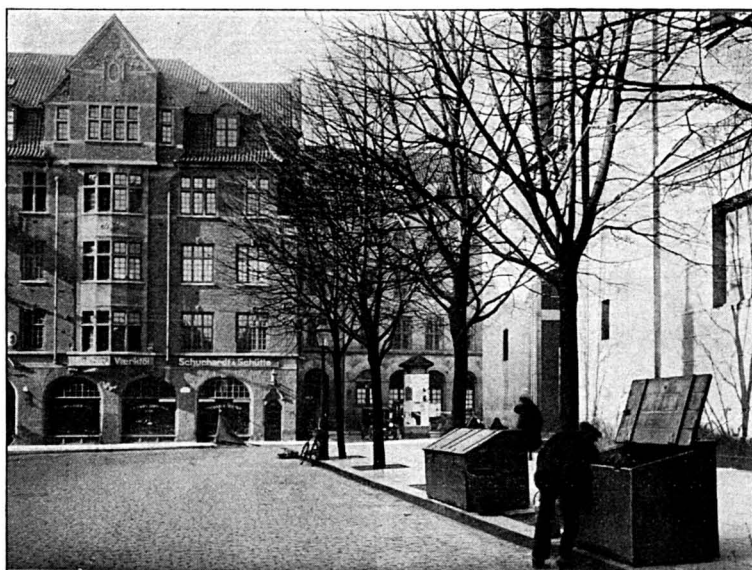
Igennem kyndige Mænds Foredrag, gennem trykte Piecer med Afbildninger af gode gamle Huse og — æstetisk set — slette Nybygninger kan Almenheden dog maaske lidt efter lidt tilegne sig Forstaaelsen af, at hvad der passer paa et Slot, passer ikke paa et seks Værelsers Beboelseshus, og efterhaanden vil de taarnprydende Villaer med Karnapper, Stukornamenter i Chr. IV's Stil forsvinde fra Hovedstadens og Købstædernes Omegn og give Plads for det gode danske Hus, der ogsaa i Gaderne vil vise sig i Stand til at optage Kampen baade med

Frederiksgade.

Grønningen.

venetianske Paladser i Murstensimitation og med Renaissancetidens Herreborge, der ubetinget er dejlige ude paa Landet med grønne eller sorte Skove som Baggrund, men hvis Efterligninger — især hvor de skal danne Gavle — tager sig underligt fremmede ud.

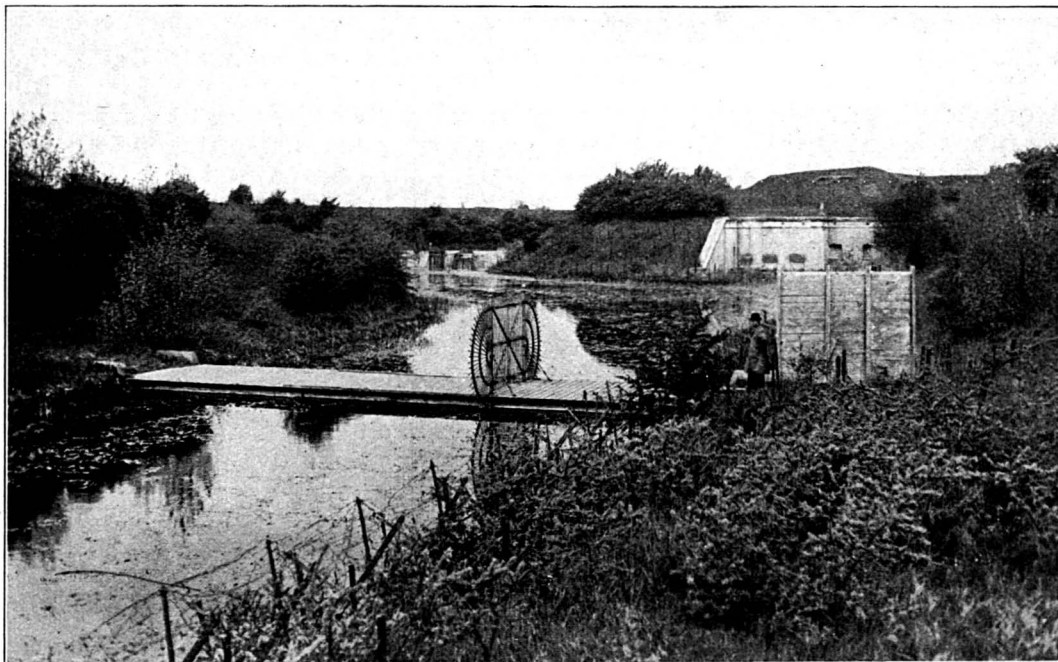
REDSKABSSKURE OG SANDKISTER

Vi har ofte henledet Offentlighedens og de kommunale Myndigheders Opmærksomhed paa de Skure og Kasser, som mispryder en Mængde af vore offentlige Færdselsveje og med al til vor Raadighed staaende Kraft hævdedet, at der maatte kunne findes en anden Maade at anbringe de til Gadernes Vedligeholdelse nødvendige Redskaber og Materialer paa. Vi bringer atter her to afskrækkende Eksempler — fra Dyrkø og Tietgensgade — men det glæder oss samtidig at kunne vise, hvorledes den foreliggende Opgave kan løses og er løst ved Vesterbro. Et Kælderrum dækket af en Dobbeltbænk — det er det hele. Vor oprigtige Kompliment til den, der har hittet paa det. — Nu, da Columbus har stillet Ægget paa Spidsen, kan enhver gøre det. Vi haaber, at det for Fremtiden maa blive gjort.

UDGIVET AF
FORENINGEN TIL
HOVEDSTADENS
FORSKØNNELSE

REDIGERET AF
OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS
NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKIÆR),
KØBENHAVN

Kaponiøren ved Brøndbyvestervejen.

LANDBEFÆSTNINGEN — DENS FREMTIDSSKÆBNE

Af Arkitekt TAGE MØLLER

Vi har med Rette bebrejdet vore Fædre og Bedstefædre, at de lod det meste af Voldene omkring det gamle »Kongens Kjøbenhavn« jævne med Jorden; og nu stander Striden om hvad der skal blive af Kastellet, den skønneste af de Rester, vi har af disse gamle Fæstningsværker.

Men netop i denne Tid trænger der sig et beslægtet, stort Spørgsmaal frem, nemlig hvad der skal blive af Kjøbenhavns nu nedlagte Landbefæstning? Den har udspillet sin heldigvis ublodige Rolle som Værn for Hovedstaden, Rigsdagen har vedtaget dens »Nedlæggelse«, men indtil videre ligger den, hvor den i sin Tid blev lagt, og hvad saa?

Foreløbig har Finansministeriet overtaget Raadigheden over samtlige nedlagte Befæstningsanlæg og er bemyndiget til at gøre dem i Penge bedst muligt; men det kunde dog tænkes, at Efterspørgselen efter denne Vare

ikke kom til at svare til Tilbudet, thi hvem vil købe saa og saa mange Kilometer Jordvolde og Vandgrave, og hvem kan angive Dagsprisen pr. m³ paa Forternes dybt nedgravede Betonklumper? Fæstningen bestaar jo for allerstørste Delen af saadanne Ting, og dens ligefremme Pengeværdi er derfor vist temmelig tvivlsom. Der har da heller ikke indtil nu fundet noget større Bortsalg Sted, og der er derfor heldigvis Tid til at tage det Spørgsmaal op, om det ikke kunde betale sig at beholde disse som Salgsvarer lidt gangbare Statsaktiver i offentligt Eje — eller rettere — om det kan betale sig ikke at beholde dem.

Det skal straks bemærkes, at det er forstaaeligt, om mange af Landets Borgere ønskede en snarlig Sløjfning eller anden virksom Bortfjernelse af disse Fæstningsværker; mod saadanne Krav staar, foruden adskillige andre Grunde, den Kendsgærning, at en

hvilken som helst Form for Sløjfning vilde være ganske unyttig, tilmed meget bekostelig og endog vanskelig, idet store Dele ligefrem maatte sprænges i Luften. Men i Øjeblikket er det vigtigste at henlede vedkommende Myndigheders Opmærksomhed paa, at en samlet Afgørelse af Fæstningsværkerne Fremtidsskæbne er nødvendig, førend en tilfældig, stykkevis Afhændelse for Alvor iværksættes og forhindrer, at noget mere ønskeligt opnaas.

Naar man da skal undersøge, om der er nogen Grund til at bevare Fæstningsværkerne, er der først og fremmest Anledning til at nævne, at de i sig indeholder store saavel arkitektoniske som maleriske Skønhedsværdier. Den arkitektoniske Interesse knytter sig ikke alene til Værkernes Enkeltformer, men ogsaa i saa høj Grad til deres Karakter i Forhold til Landskabet, at de alene af disse Grunde er værd at fredlyse. Det kan ihvertfald betragtes som givet, at hvis vi undlader at bevare disse, for sin Tid ejendommelige Fæstningsværker, vil vore Efterkommere om faa Aartier erklære os for værre Barbarer, end vi finder, vore Forgængere var, som rev Københavns gamle Vold med deres Porte ned, og med Rette; thi vore Forudsætninger for en almindelig Værdsættelse af saadanne Skønhedsværdier og — om man vil, »negative« — Kulturminder er vel nok større?

Endvidere — og dette er Sagens mere »positive« Side — har det af vægtige sociale og tekniske Grunde megen Betydning at bevare Fæstningsværkerne urørt af den private Foretagssomheds mere eller mindre nænsomme Hænder. Omtalen af de enkelte Anlæg i et senere Afsnit vil belyse, hvorledes de paa forskellig Maade vil kunne bringes i Anvendelse; her skal nævnes nogle almindelige Grunde til at gøre Brug af dem:

Fæstningens Tilblivelse skabte i sin Tid saa megen Splid i vort Folk, at det maa være en Tilfredsstillelse for alle Parter nu at kunne lade dens Anlæg komme Befolkningen til Gavn paa fredelig Vis. Man kan sikkert have saa megen Tiltro til Folkets sunde Sans, at det netop gerne saa disse Statens Ejendomme fremtidig anvendt i Øje-

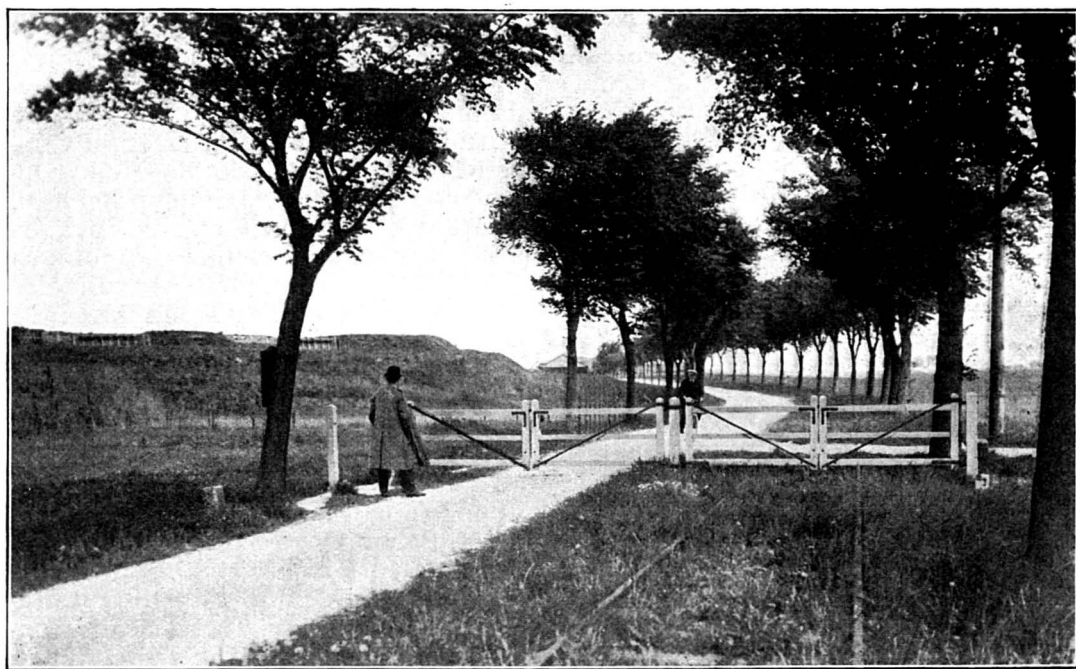
med, hvor de vilde komme Samfundet mere umiddelbart til Gode. Endvidere vil Fæstningsværkerne kun gennem en passende, til deres Ejendommelighed Hensyn tagende, Benyttelse kunne sikres mod det Forfald, en ellers manglende Vedligeholdelse vilde medføre.

Og endelig de allestedsnærværende økonomiske Hensyn: Forudsat, at man vil en Bevaring, er det vel indlysende, at en eller anden nyttig Anvendelse, som man ellers maatte bekoste Plads til andetsteds, altid vil være billigere end ingen Anvendelse!

Inden at gaa over til en Omtale af de enkelte Anlæg og deres Fremtidsopgaver, vil det formodentlig være rigtigst for Oversigtens Skyld at begynde med en kort Beskrivelse af Landbefæstningens Hovedbestanddele og Beliggenhed:

Landbefæstningen bestaar i Hovedsagen af 2 væsensforskellige Dele, som i Ejendommelighed svarer til Landskabet vest for og nord for Hovedstaden, idet Skellet dannes af Utterslev Mose mod NV. Mod V, hvor Jordsmonnet er næsten ganske fladt, ligger Vestenceintens mægtige, sammenhængende Voldlinje fra Køgebugt til Husum med korte, tilbagegaaende Arme mod S og N, ialt ca. 14 km. Kun paa en kortere Strækning S. for Husum, hvor Forterrænet i paakommende Tilfælde skulde oversvømmes, er Jordværkerne mindre betydelige, ellers hæver Volden sig i hele sin Længde 6—8 m over Terrænet, medens Graven foran naar en tilsvarende Dybde. Bag Volden findes langs hele Enceinten en vel anlagt Vej, »Voldgaden«, bag denne igen et Jernbanespor.

Mod N., hvor Landskabet bestaar af undertiden betydelige Bakkedrag, dannes Befæstningen af en halv Snes Forter og Batterier i 2 Linjer fra Glad-saxe til Sundet. De færreste af disse Anlæg er meget synlige udefra, da de ligger næsten helt nedgravede i Bakketoppene, men de udgør, set paa nærmere Hold, med deres dybe Grave og ejendommelige »Kærne« Værker af megen Interesse, ogsaa fordi de oftest ligger paa Punkter, hvorfra der er vid Udsigt, og som det tillige derfor vilde være af Værdi at bevare i offentlig Eje.

Parti fra Voldgaden.

Endelig maanævnes Oversvømmelses anlæggene, hvis interessanteste Bestanddele er Kanalen fra Lyngby Sø til Ærmelunden og Dæmningerne tværs over Ordrup Mose samt en Del Sluseværker og Broer.

Vestenceinten (eller som en Artilleriofficer saa fortrinlig har benævnet den: »Vestervirke«) er i det flade Landskab her en Terræn-Faktor af saa overordentlig Betydning, at den naturnødvendigt bliver bestemmende for hele Bebyggelsen i denne Del af Hovedstadens nærmeste Omgivelser. Den danner omtrent en Cirkelbue med Centrum i Nærheden af Langebro, altsaa ret nær ved Byens Midte, og den skærer de forhaandenværende Radialbaner og -veje under saa godt som rette Vinkler. Ingen Skove, Søer, Vandløb el. lign. hindrer her en systematisk Planlægning af Færdselsvejene, derimod vil der blive Hensyn at tage til Landsbyerne Rødovre, Hvidovre, Brøndbyøster og Avedøre. Det forekommer da selvfølgelig, at Hovedstadens næste Gang ikke skal udvide sig ved at indlemme efter Sognegrænsernes tilfældige Bugtninger, men lade Voldlinjen danne Byens Begrænsning mod Vest og saa støtte hele Vej- og Banenettets System til Voldlinjens

faste Ramme. Ganske vist naar Københavns Grund ved Husum allerede nu knapt $\frac{1}{2}$ km udenfor Fæstningen, men Indlemmelserne strækker sig her ogsaa uforholdsmæssigt langt ud, netop p. Gr. af Sognegrænsen; til Gengæld er Afstanden fra Bygrænsen og ud til Voldlinjen langs Roskildevej 3 km, langs gl. Køgevej knapt 4 km — Arealet kan med en saa ringe Befolkningstæthed som 100 Indb. pr. ha, rumme ca. 300.000 Indbyggere. — Om »Storkøbenhavn« nogensinde naar ud over Voldlinjen i større Omfang, faar blive Fremtidens Sag; maaskee Samfærdselsmidlerne til den Tid saa udviklede, at Folk ligesaa gerne bor i Roskilde som i Valby. Thi en Forudsætning for overhovedet at beskæftige sig med Tanken om Planlægningen af Hovedstadens Expansion er, at betragte hurtige Nærbaner som noget, man ikke alene kender i fremmede Lande; og det samme gælder en alsidig Byplanlov! Deter jo ogsaa muligt, at man, naar det Tidspunkt nærmer sig, hvor denne Ramme er ved at blive fyldt helt ud, anser det for nødvendigt at begrænse det sammenhængende Bylegeme hertil, og saa lade fjærnere liggende selvstændige Bydannelser tage Fremtidens mulige Overskud;

man vil da ikke kunne værdsætte den arkitektonisk storslaaede, kategoriske Grænse mellem »By« og »Land« højt nok.

Naar disse Aars akute Bolignødtilstande er overstaaede, er Tiden inde til en rolig, normal Udflytning fra de tætpakkede Bydele; Parcelbevægelsens rivende Vækst peger tydeligt nok paa, hvilken Vej Udviklingen gaar. Det var da værd allerede nu at overveje, om man ikke til den Tid burde starte nye Boligkvarterer netop helt ude ved Fæstningsvolden? Grundprisen maa vel være forholdsvis lille herude (og spiller til den Tid maaske p. Gr. af ændrede Beskatningsforhold heller ikke saa stor Rolle som nu), og bl. a. maa det langs hele Voldgaden løbende Jernbanespor, som slutter til Statsbanerne, kunne bidrage meget til at formindske Omkostningerne ved Transport af Byggematerialer. Her er sundt og smukt at bo, Læ for Vestenvinden, frit og landligt, og alligevel kan 15—20 Minutters Forbindelser til Byens Midte oprettes. Der vil saaledes her uden videre kunne skabes et mægtigt, fremtidigt Sidestykke til, hvad Voldene var for det gamle København. Et nærmere Studium af Fæstningens Anlæg viser, at den vil kunne omdannes til den herligste, milelange Parkring uden at miste sin Ejendommelighed; her skal ikke gaas i Enkeltheder, men kun nævnes, at Gangstier langs begge Gravens Sider, paa Voldens Krone og bag Volden umiddelbart kan anlægges, at der mange Steder er Plads til mindre Beplantninger eller Legepladser mellem Volden og Voldgaden, og at der gennem 30 Aar er opstaaet en ejendommelig Bevoksning af Gravens Skraaninger og en Allé langs Voldgaden i hele sin Længde. Dethær nævnte taler tydeligt for Skabelsen af fremtidige Bydele herude, fremfor at anvende den hidtil raadende (Mangel paa) Metode med Bebyggelsesrandens tilfældige og stykkevisse Flytten sig udefter.

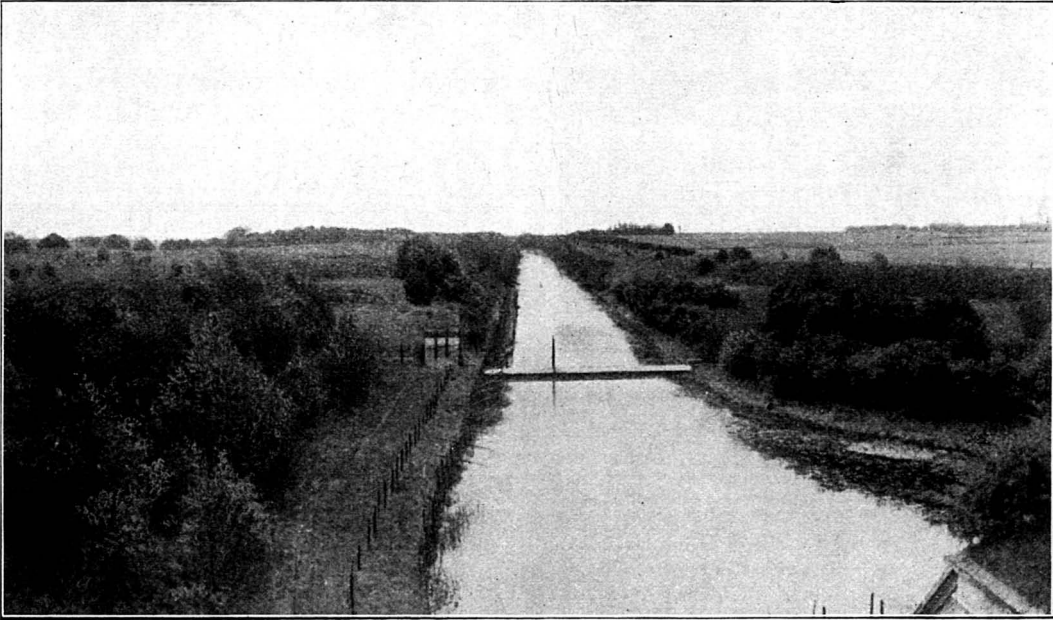
Medenssaaledes Vestfrontens Voldlinje kan og maa indgaas om et Hovedled i Storbyens Organisme, stiller Sagen sig anderledes med Hensyn til Forterne og Batterierne paa Nordfronten. De kan ikke faa betydende

Indflydelse paa Byplanen, som her navnlig paa Grund af Jordsmonnets Bakkedrag og de meget stærkere Bydannelser maa løses ud fra helt andre Forudsætninger. Men der er til Gengæld adskillige, forskelligartede Opgaver, man under Hensyntagen til hvert enkelt Værks Omfang, Form og Beliggenhed kunde tiltænke dem. Et fuldstændigt Forslag til Anvendelse af alle Anlæggene er Tiden ikke inde til at fremkomme med; det er ogsaa muligt, at enkelte af dem uden Skade kunde overlades til Bebyggelse eller anden Anvendelse, som vilde udslette deres Ejendommeligheder. Formaalet er her kun gennem et Par Eksempler at pege paa nogle af de tilstedeværende Muligheder:

Fra det lille, isoleret beliggende Fortunfort, umiddelbart op til Dyrehavens vestlige Hegn, 700 m N. for Fortunen, er der den herligste Udsigt mod Gelsskov, Søllerød og Høje Sandbjerg, og ned gennem »Indelukket« mod Eremitagen og Sundet. Man kunde derfor meget godt tænke sig dette Fort omdannet til et »Traktørsted«, som baade Sommer og Vinter vilde øve sin Tiltrækning paa Københavnerne.

Den allerede for adskillige Aars siden fremkomne Tanke om Zoologisk Haves Flytning til Ærmelunden faar fornyet Interesse ved at tænke det i Nærheden liggende, store Garderhøjfort anvendt i samme Øjemed. Ganske vist ejes Fortet ikke af Staten; det er bygget af »Den frivillige Selvbeskatning til Fædrelandets Forsvar«, og bestyres indtil videre af et Nævn. Denne Omstændighed vil dog vist ikke, hvis Tanken vandt Anklang, være saa stor en Hindring som den, at det mellem Fortet og Ærmelunden liggende smalle Jordstykke fornylig er udparcelleret. Men ihvertfald vilde det være naturligt at undersøge Mulighederne nærmere. En god og hurtig Forbindelse mellem dette Punkt (Jægersborg) og Hovedstaden maatte selvfølgelig skabes.

En Del af Christiansholmbatteri er allerede overtaget af Gentofte Kommune for at anvendes ved den Omlægning af Ordrupvejs Forbindelse med Strandvejen. Forholdene er her ret indviklede, Jernbanens Udvidelse

Udsigt mod S. fra Kaponiøren ved Brøndbyvestervejen.

til 4 Spor vil tage sin Del og en heldig Løsning synes tvivlsom.

Lyngbyfort's ret store Omraade vil udmærket kunne anvendes til den Folkepark og Sportsplads, der ret snart vil tiltrænges paa disse Kanter. Fra Tinghøjbatteri kan manse Roskilde Domkirke!

Med disse Eksempler er det maa-ske tydeligt nok vist, at ogsaa Nordfrontens Fæstningsværker har meget Krav paa Interesse.

At Landbefæstningens Fremtids-skæbne saaledes er et Spørgsmaal, som har Krav paa den største Opmærksomhed, ikke alene fra særligt faglige Kredse, men navnlig fra hele Befolkningen, turde hermed være tilstrækkeligt paapeget. Hvilke Myndig-

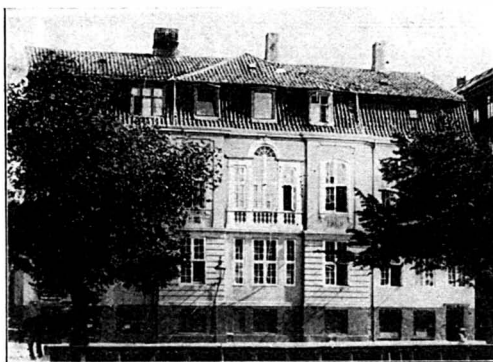
heders Sag det er foreløbig at paase, at de antydede Muligheder ikke forskertses, er mindre vigtigt i Sammenligning med, at Sagen i sig selv har Betingelser for at blive og burde være en Folkesag.

Vi er et helt Slægtleds Erfaringer klogere (!) end vore Forgængere, lad os da ikke gentage deres Forsyndelser mod Voldene i 10-dobbelt Omfang!

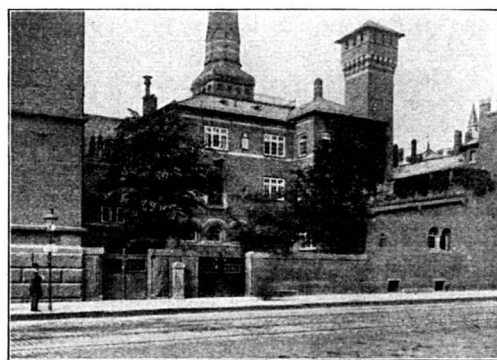
Ved foranstaaende Imodekommenhed fra flere Sider, hvorved der dels er givet mig Adgang saavel til at studere Fæstningsværkerne paa nært Hold som til at arbejde med de hidtil fortrolige Kort og Tegninger, og jeg dels har modtaget værdifulde Oplysninger, har de her fremsatte Tanker kunnet gives en fyldigere Form, end det ellers vilde have været Tilfældet. Jeg skylder derfor vedkommende Myndigheder med flere min bedste Tak.

Tage Møller.

Stanley's Gaard i Overgaden o. V.
Godt placerede Gadetræer.

Bag Overformynderiet paa Vestervoldgade.
Godt placerede Træer.

BYENS TRÆER

Af Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN.

TRÆERNES Berettigelse og Værdi for en By som København er et meget sammensat Spørgsmaal. Der kan siges en hel Del baade for og imod, og der er næppe ret meget, hvorom Meningerne er saa delte som netop om Spørgsmaalet: Byens Træer.

Hvis der saa endda var nogen Klarhed over Spørgsmaalet: Træernes Anvendelse i Almindelighed, men ogsaa her har forskellige Mennesker hver sin Mening, ligesom Meningerne om den Ting har været stærkt svingende igennem Tiderne.

Der er to Hovedformer, hvorunder Træer kan anvendes: fritvoksende og kunstigt beskaarne.

Begge Former har sin Berettigelse og begge sin Skønhed, naar de anvendes paa det rette Sted.

At det naturligt voksende Træ er skønt behøver ikke nærmere Paavisning. Det ejer den dybe Harmoni, som findes i alle Naturens Frembringelser, logisk opbygget som det er, hvor hver den mindste Enkelthed er gennemført, netop saadan, som Materialet tilsiger, og som dens Funktion gør det ønskeligt. Et naturligt voksende Træ er et levende Kunstværk i sig selv.

Men voksne Mennesker er nu en Gang blaserede overfor Naturens Skønhed, naar de har oplevet den et tilstrækkeligt Antal Gange. Mennesket vil føle sig selv, sit eget i det skønne, og Interessen for det naturlige Træ bliver derfor først levende, naar Træet stilles i saadanne Omgivelser, at det bliver et Led i en æstetisk Virkning.

Der vokser flere pragtfulde Hestekastanier

i Frederiksberg Have, som kun faa vilde savne, hvis de forsvandt, og ingen af dem alle glæder os paa samme Maade og i samme Grad som Kæmpen foran den reformerte Kirke i Gotersgade, som Holbergs Træ i Fiolstræde eller Rigsdagskastanien i Bredgade, netop fordi disse paa virkningsfuld Maade er føjet ind i et Gadebillede. Med andre Ord: Det fritvoksende Træ i fuld Udfoldelse og smukt placeret er en betydelig Værdi netop inde i en Bys Gader.

Den anden Form, hvorunder Træet kan anvendes, er den kunstigt beskaarne Form. Noget af Træets naturlige Skønhed gaar selvfølgelig tabt, naar det klippes i en fra Naturen afvigende Form, men der kan meget godt opnaas andet til Gengæld, der har sin særlige æstetiske Værdi.

Begge disse Former for Anvendelse af Træer er berettiget, men alle Mellemformer er af det onde.

Naar et Træ ved Beskæring mister sin naturlige Opbygning uden til Gengæld at opnaa en som Arkitektur tiltalende Form, saa er Behandlingen forfejlet, og altfor mange af Byens unge Træer falder desværre ind under denne Kategori, navnlig naar man med Byen tænker paa Stor-København.

Hvoraf kommer nu det? Er det, fordi Byens Gartnere mangler Forstaaelse af disse Forhold, eller hvoraf kommer det, at man overalt ser beskaarne Træer som dem, vi legede med som smaa, Legetøjstræer, hverken Fugl eller Fisk, hverken rigtige Træer eller arkitektonisk formede Træer?

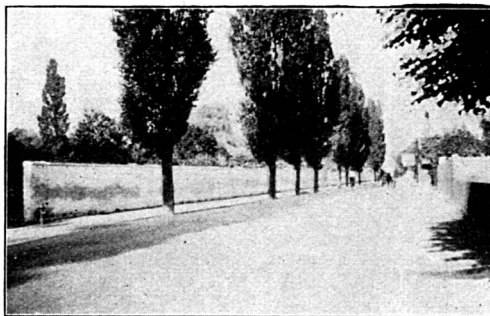
Ja Byens Gartnere har selvfølgelig deres Medansvar, men Ansaret fordeler sig højt op

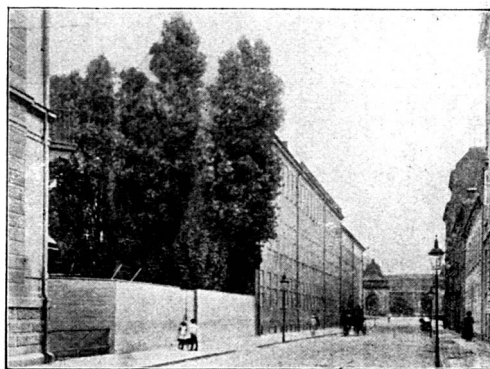
Den store Elm, hvor Ahlefeldsgade støder til
Nansensgade.

og langt ud til Siderne. Così fan tutte, saadan
gør de alle.

Herren maa vide, hvorfor der plantes Træ-
rækker i saa mange nye Gader, som der stadig

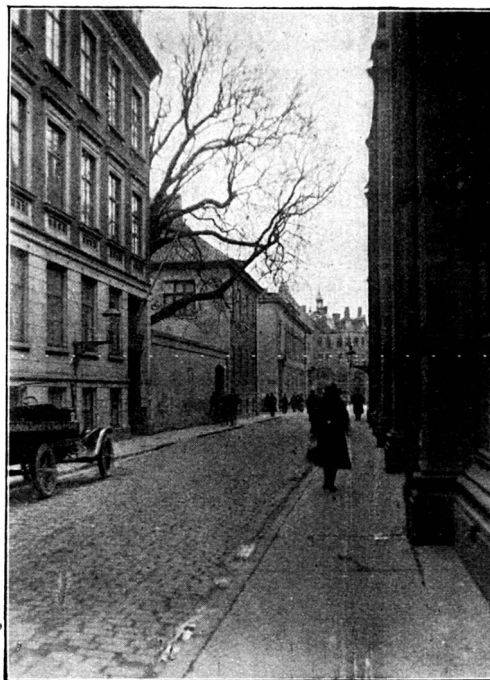
Italienske Popler paa Gade i Helsingør.

Italienske Popler dækkende en Gavl
i Ny Vestergade.

Samme Elm som ovenfor, set fra Ahlefeldtsgade.

Holbergs Træ i Fiolstræde.

Fra St. Kannikestræde.
Et Træ tiltrænges bag Muren.

Ved Skolen i Solvgade, hvor en smuk Robinia
er plantet, men uden Betydning for Gadebilledet.

gør. Enhver sagkyndig kan se, at der ingen som helst Mulighed er for at faa Glæde af de Træer. For det første er der ingen Plads til dem, medmindre de skal holdes i Form som Legetøjstræer, de generer Færdselen, kommer i Karambolage med Lygternes Funktion, ødelægger Gadernes rumlige Virkning, tager Lyset fra Beboerne og giver intet eller yderst lidt til Erstatning.

Kun gammel Slendrian kan forklare deres Tilstedeværelse. Der er Træer ved Vejene paa Landet. De har ganske vist deres Opgave ved at vise Vej i Sneføre og ved at give Skygge i Sol ude i det aabne Landskab. En Opkørselsallé til en Herregaard kan være prægtig, og det er vel sagtens Billeder af den Art, der har givet Ingeniørerne Lyst til ogsaa at plante Træer paa Gaderne, men meningsløst er og bliver det, med mindre man i Gaderne vil ofre tilstrækkelig Plads til Træer, som kan vokse op i deres naturlige Størrelse og Form, hvælve

deres Kroner over Vejen og danne en af disse prægtige Løvsale, som man kender fra mangan gammel Slotsallé.

Men dertil hører ganske antagelige Pladsforhold. Det kan aldrig blive nogen almindelig Maade at skaffe Træer ind i Byen paa. Nej i Byen maa det blive det enkelte Træ eller Trægruppen, der skal bringe Bud om Aars tidernes Skifte, der skal danne Gadernes lyse Smil, og samle de kvidrende Spurve i Kronerne; det man skal lægge Vægt paa er de enkelte store Træer, som ved skønsom Placering skal fremhæve og selv fremhæves af den omgivende Arkitektur.

Et enkelt Træ, rigtigt anbragt, med Mulighed for fuld Udfoldelse er af langt større Værdi for Gadebilledet end Hundrede Legetøjstræer i en Række.

Det er selvfølgelig ikke ligegyldigt, hvad Slags Træer der plantes. Et Træ og et Træ kan være to meget forskellige Ting.

(Fortsættes)

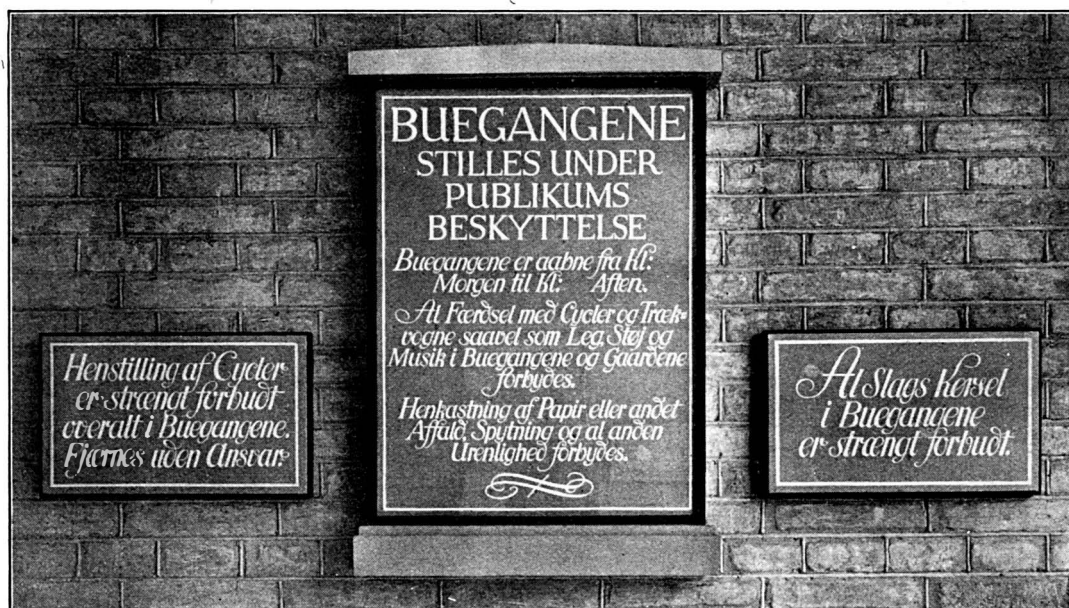

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN

SMAA KØBENHAVNSKE SKILTE

Opslagstavler i Københavns Banks Buegang, Amagertorv 29
(JØRGEN LAURSEN).

DER findes to Maader at anbringe Skilte paa, alt efter som Gadebilledet, specielt Gadens Bredde gør det ønskeligt at vække Opmærksomhed paa Afstand eller paakalde den paa nært Hold.

I første Fald vil man naturligt anbringe Skiltet vinkelret paa Façaden, i det sidste Tilfælde vil man foretrække ret lavt paa Muren at anbringe, i forrige Tider et Ornament eller en Figur, i vore Dage et plant Skilt, der ved sin Originalitet eller Skønhed tvinger den forbipasserende til nærmere Betragtning.

I en moderne Gades Huset let en face. I den snævre Gyde ses det praktisk talt kun i Profil; thi naar man er lige udfor Huset, er man saa nær paa det, at man intet rigtigt Overblik faar.

Nu tillader Færdselsbestemmelserne i en Storstad som København kun højst ugerne Udhængsskilte af anseligere Dimensioner, og

aller mindst, naar Huset er lavt og Gaden smal.

Der opstaar derved i en glædelig Grad en Chance for de smaa Skilte, og i første Række for de plane Skiltetavler.

De store, farve- og detailrige Pragtskilte har da ogsaa forholdsvis ringe Betimelighed.

De gamle ofte meget overdaadige Lavsskilte har selvfølgelig deres Berettigelse som traditionstro og festlige Udryk for faglig Selvfølelse.

Visse Forretninger med Luksusvarer kan ogsaa paa en effektiv

Maade understrege denne deres eksklusive Præg gennem et raffi-

Skiltetavle for Københavns Bank, Amagertorv 29
(JØRGEN LAURSEN).

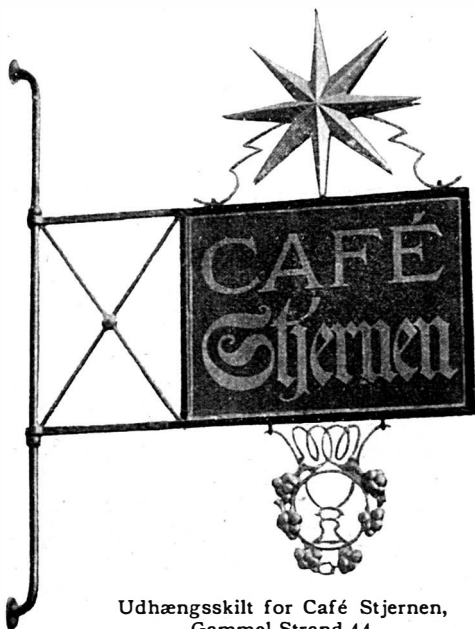
Udhængsskilt for »Model-Bohave«,
Frederiksholms Kanal 20.
(JENS MØLLER JENSEN).

neret eller præciøst Udhængsskilt. Og endelig vil det for en Glarmester eller Kunstsmed være fristende netop gennem et Udhængsskilt i deres Arbejdsmaterialer at vise en Kraftpræstation.

Og dog skyder disse Skilte i en vis Henseende ofte over Maalet. For Smeden vil det oftest være heldigere om hans Skilt forkyndte, at han gav sig af med at lave Nøgler, fremfor at det antyder hans Evner for Gitterporte. Og Glarmesteren vil tilsvarende faa hyppigere Lejlighed til at indsætte en knust Rude end et malet Kirkevindu.

Dertil kommer endelig, at de smaa Skilte meget ofte besidder visse æstetiske Fortrin frem for de større Dimensioner, der undertiden ikke blot er præciøse men ogsaa en god Del prætentiose.

Og skulde Prisen end blive den samme for

Udhængsskilt for Café Stjernen,
Gammel Strand 44.
(HELWEG-MØLLER og JØRGEN LAURSEN).

det lille Skilt, fordi man tog en habil Arkitekt og kyndig Maler til Hjælp, spiller dette næppe heller nogen større praktisk Rolle at dømme efter de ret dyrekøbte Orgier i sort Spejlglas og Forgyltning, som de Handlende saa ofte og saa beredvilligt kaster sig ud i.

Hvilken Afveksling, der kan præsteres inden for de smaa Udhængsskiltens kun tilsyneladende snævre Rammer ser man bedst af de stockholmske forbilledlige Eksempler (de fleste

Skiltetavle for Skolen for dansk
Kunsthaandværk, Nørregade 7.
(JENS MØLLER JENSEN).

tegnet og udført af *Petrus Forssberg* og gengivet i »Forskønnelsen« 1918 Nr. 11).

Her finder vi et Utal af Skilteformer: fir-kantede, ovale, udtungede, omgivet med en Krans eller forsynet med et lille Tag eller en Lanterne og smykket med Tekst alene eller suppleret med Figurer og Symboler.

I Sammenligning hermed er de københavnske Eksempler baade faatallige og lidet bemærkelsesværdige.

De Forsøg, der er gjort, og de Antydninger, der er givet bl. a. gennem Konkurrencer og Udstillinger tyder ogsaa paa, at det skorter paa noget saa primært som teknisk Kundskab.

Navnlig Evnen til at forme Smedejernet synes lidet udviklet. Indtrykket af Bæreevnen er hyppigt forvrænget, enten fordi »Godset« er for tyndt og Forbindelserne meningsløse eller fordi man tværtimod sætter et unødigt kompakt Apparat til at bære en Ubetydelighed.

Ofte mere end hæderlige Undtagelser har vi i *Jens Møller Jensens* lidt vel kompakte Ud-

Udhængsskilt for Hertz's Bogtrykkeri Skt. Pederstræde 19. (H. BACKMANN).

Skiltetavler paa Teknologisk Institut, Hagemannsgade 2. (JØRGEN LAURSEN).

hængsskilt for »Model-Bohave«, i Malermester Robert Rasmussens enkle Træskilt efter egen Tegning, i Bogtrykker Hertz's Skilt, hvis Tavle er lavet af Smedemester J. Chr. Jensen og hvis Bogstaver er tegnet af H. Backmann, i Centralbanegaardens talrige smaa, desværre ikke altid letlæste Medaillonsskilte efter Arkitekt, Professor Wencks Tegning. Og endelig i *Sonne-Hansens* næsten for decente, men overordentlig nydelige lille Skilt for Søeborgs Chokoladeforretning.

To Arbejder af Arkitekt Helweg-Møller bør særlig fremhæves. Først og fremmest Skiltet for Kafeen »Stjernen«, hvis af *Jørgen Laursen* malede Tavle i blandet Fraktur og Antiquaskrift krones af en forgyldt Syvstjerne og efter gammel Tradition bæres af to Stivere med et

Krydsfelt imellem. (Det lidt spinkle Appendiks, det forgyldte Bæger i Filigran, der hænger ned fra Tavlens Underkant, havde man gerne undværet).

Med dette Skilt har ikke blot et smukt gammelt Hus, men et helt Gadebillede faaet et nyt Element af paa en Gang traditionstro og selvstændig personlighedspræget Skønhed.

Dernæst: Udhængsskiltet paa Petersens Jomfru-Klosterbygning. Skønt endnu ufuldendt viser det et lykkeligt Forsøg paa at ledde Skiltet og dertil et Enkelthedens Raffinement, som er paa sin rette Plads netop paa et Sted som dette.

I de plane Skiltetavler maa der ses bort fra enhver Silhuetvirkning mod Luften

Udhængsskilt for forskellige Firmaer, Amagertorv 29 (HELWEG-MØLLER).

eller bag ved liggende Bygninger, mens der til Gengæld melder sig et Hensyn til den omgivende Husvæg.

Fuldgode Eksempler, der trods al Naivitet er af effektiv Virkning, finder vi i vore gamle Kvarterers smaa Bomærketavler, og i de ofte meget vellykkede nyskabte Efterligninger, der er byggede direkte over disse Forbilleder, som f. Eks. Bøsemager Poulsens Skilt.

Blandt gode moderne Eksempler kan nævnes *Jens Møller Jensens* Tavle for »Model-Bohave«, der i sin kraftige Enkelthed i Linierne og sin primitive Farveglæde er et meget passende Agitationsmiddel, og samme Kunstners Skilt for »Skolen for dansk Kunsthaandværk«, der uden at tilsætte noget af sin Enkelthed straalere i Udskæring og Forgyltning.

»Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse« har to symmetrisk anbragte Tavler, tegnet af Arkitekt *M. Clemmensen*, dekorative i Form og Indfatning og med en for sin Tid letlæst Tekst.

I Skilte som disse spiller Skriften og derigennem Skrifttyperne en suveræn Rolle, idet de behersker Totalindtrykket og reducerer Nødvendigheden af ornamentale Elementer til et Minimum.

Den københavnske Skriftmaler *par préférence* er Malermester *Jørgen Laursen*, der allerede har en anseelig Produktion bag sig (hvoraf adskilligt findes afbildet i »Forskønnelsen« 1916, Nr. 3—4).

Allerede saa tidligt som i Slutningen af 90'erne blev han sat paa Sporet, da han malede Bogtrykker *Simon Bernsteens* Skilt efter *Hans Tegnens* Udkast og blev opmærksom paa de anvendte Typers Skønhed. Et Reklamekort, ligeledes efter *Tegnens* Tegning, gav ham yderligere Impulser, og efter at have anvendt denne dekorative Skriveskrift i Forstørrelse og derefter paa Grundlag af den at have udarbejdet en mere selvstændig Type, naaede *Laursen* til det personlige Præg af Friskhed og Pertentlighed i Forening, som gør enhver af hans smaa og store Skrifftavler lette at identificere.

Han anvender fortrinsvis to Hovedtyper, en klar Antiqua og den nævnte Skriveskrift, der for-

uden sin Formrigdom har det Fortrin at kunne placere en lang Række Ord paa en relativ snæver Plads, et Problem, der kun altfor ofte kræves løst af en nutidig Skiltemaler.

Vi ser f. Eks. af *Jørgen Laursens* Skilte paa Teknologisk Institut — der giver morsomme Mindelser om gammelt folkeligt Bohave, en meget fornøjelig Anakronisme paa et moderne Institut, der er Fagskole for Haandværkere —, hvorledes selv denne elastiske Skriveskrift kan overanstreges til Ulæselighed, saa at man maa nøjes med at nyde Skiltets Form paa Afstand og derefter søge dets Indhold paa nærmere Hold.

Bedre Vilkaar har *Laursen* haft i en Række Skilte for Københavns Bank, Reklameskilte, Opslag og Vejvisere flokker sig paa Façaden og langs begge Buegangens Sider, hver med sin lille Individualitetsforskel i Størrelse, Skrift eller Farve, men dog alle prægede af at høre til samme Familie.

Der findes næppe ellers i København en saa forskelligartet Blanding af smukke Skriftskilte samlet paa et Sted og desværre næppe heller nogen anden Mand end *Laursen*, der kunde variere sig saa meget og vedblive at være sig selv lig.

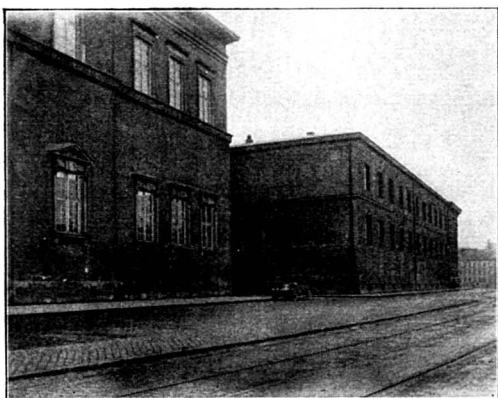
Hans Felt er tilsyneladende begrænset af de Typer, han har gjort til sine, og muligvis har han nu og da Blikket mere aabent for Skønheden end for Forsnørkelheden i *P. V. Jensen-Klints* Skriftformer, og det hænder vel ogsaa, at han vover sig frem med Symboler og Dekorationer, der ikke er saa usvigelig sikre som Teksten, men til Gengæld kender hans i Ordets allerbedste Forstand Ekvilibrering med disse Skrifttyper ikke nogen Begrænsning og hans Bidrag til københavnsk Gadekunst vil altid udgøre et lille Enklave for sig, hvis Betydning ikke bør undervurderes.

Thi Victor Hugos Forkyndelse af, at man af Skiltens Inskriptioner kan læse et Lands vigtigste Karaktertræk, gælder ikke mindst om Skrifftavlerne, saa sandt som en Nations kulturelle Stade lige saa vel lader sig bestemme af dets Skriftforms Udvikling som af dets Arkitektur.

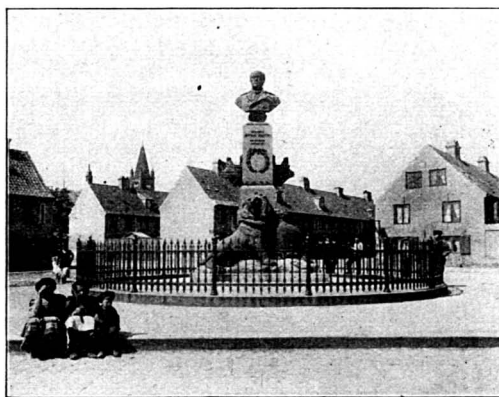
HENNING BRÖCHNER.

Udhængsskilt for Søborgs
Chokoladefabrik, Kg. Nytorv.
(SONNE-HANSEN).

Slotskirken og Thorvaldsens Museum. Hvor Bilen holder, kunde plantes 3 italienske Popler.

Admiral Suensons Monumentet ved Nyboder, hvor et Par store Træer vilde være paa sin Plads.

BYENS TRÆER

Af Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN.

(Sluttet).

DER er navnlig Træer med store maleriske Kroner, der har Betydning for Gadebilledet. I tidligere Tid plantedes hovedsagelig Lind, men ogsaa Elm her i Byen. Begge har deres Fortrin, men navnlig Linden har store Ulemper ved at begynde sit Løvfald allerede i August Maaned eller endnu tidligere, hvis Sommeren er tør.

I de senere Aar har man slaaet sig paa den opretvoksende Elmevarietet, *Ulmus Hørsholmi*, og nu plantes der Hørsholms Elm overalt, i Krindsen paa Kongens Nytorv, langs Kanalen foran Christiansborg, paa Axeltorv, ja næsten overalt, hvor der plantes. Paa visse Steder er det et velegnet Træ, fordi det fordrer ringe Plads, kan klare sig i tør Jord og i Byluft, men det mangler i allerhøjeste Grad malerisk Skønhed. Det har hverken Kastaniens yppige Fylde, Platanens frodige Kraft, Akasiens Ynde eller den italienske Poppels monumentale Holdning, det er netop saadan en kedelig Mellemtung, særlig egnet til ved Hjælp af den kommunale Beskæring at frembringe de kendte Legetøjstræer, der gør mere Skade end Gavn.

Det er disse Trærækker i smalle Gader vi maa bort fra.

Der er noget ubehageligt ved at se en Række Træer foran en Husrække, hvis 2—3 øverste Etagér kigger over Træerne. Hvor helt anderledes virker saa ikke et Træ i den lille By, hvor Husene kryber ind i dets Skygge og kigger ud under Kronen. Den hyggelige Virkning kan vi desværre kun yderst sjældent opnaa i København, dertil er Husene for høje, men et

Par italienske Popler kan dog ogsaa herinde naa op over Tagskægget, og en velvoksen Platan eller Hestekastanie har en vægtig Løvmasse, der nok skal gøre sig gældende paa rette Plads.

Jeg begyndte med at sige, at det fritvoksende Træ ejer en selvstændig Skønhedsværdi, og det er rigtigt, men deraf følger ikke, at Træet altid betyder en Berigelse for Skønheden af det Gadebillede, hvori det figurerer.

Fordi »Venus fra Milo« er en herligt Kunstværk, derfor er det dog ikke givet, at det vilde være en Forskønnelse for Raadhuset, om Venus blev stillet op i Stedet for en af Isbjørnene paa Taget. Fordi en Ting i sig selv er køn, passer den ikke overalt, og paa lignende Maade kan det meget godt tænkes, at et Gadebillede hist og her vil vinde i Skønhedsværdi, naar et i sig selv smukt Træ bliver fældet, fordi det staar altfor uheldigt der, hvor det staar.

En anden Ting er det, at man altid skal tænke sig om to Gange, inden man fælder et Træ i Byen, baade fordi Træet som ovenfor sagt er en Værdi i sig selv, men ogsaa, fordi det bagefter ikke lader sig stille op igen, naar det først er borte.

Det vilde selvfølgelig ogsaa være rart, om rette vedkommende tænkte sig ordentlig om, før der blev plantet altfor meget, for det kan undertiden være ligesaa svært at faa det bort, der først en Gang er plantet, fordi der altid vil være Folk, der kun har Sans for det grønne,

men mindre for det skønne, og som derfor altid er parat til at fælde en Lanse for et hvilket som helst Træ. Det bliver rimeligvis meget vanskeligt at faa den nyplantede »Krinds« bort fra Kongens Nytorv, skønt vistnok alle er enige om, at det var en slem Fejltagelse at plante disse Hørsholmelme uden om Plænen, hvor de gamle Træer netop saa smukt har bygget en Baldakin over Rytterstatuen, saaledes at hele Anlægget dannede et eneste stort Monument, fortrinligt placeret som Tyngdepunkt for det store uregelmæssige Torv. Den nye Trærække udvisker kun denne arkitektoniske Virkning; og naar de nye Træer vokser højere op, vil de ødelægge det kønne Torv fuldstændigt. Men derfor er det meget usikkert, om vi til den Tid kan faa Træerne bort.

Det er ikke alene i og for sig uheldigt, at der plantes saa meget, der ikke burde være plantet, men det virker tillige med til, at der i visse Kredse ligefrem opstaar Aversion imod Træplantning, og at disse Kredse saa gaar til den modsatte Yderlighed, slet ikke at ville vide af Træer at sige heller ikke under Forhold, hvor de virkelig vilde være af Betydning.

Det er i den Henseende et sørgeligt Tidens Tegn, at ingen af de Forslag, der har været fremme til Bebyggelse af Banegaardsterrainet langs St. Jørgens Sø, har tænkt sig Anvendelse af Træer eller grønt af nogen Art.

Det er rigtigt nok, at Træbeplantning ofte har været anvendt i Tide og Utide og mange Gange kun for at skjule de arkitektoniske Mangler, ligesaa rigtigt som det er, at der paa Bygningsfaçaderne selv har været anvendt meget Krimskrams for at dække over de spinkle arkitektoniske Tanker.

De unge Arkitekter er for saa vidt inde paa den rigtige Vej, naar de til at begynde med har pillet altforlorent Stads af Husene og bygger dem simple og enkle, stolende paa, at de gode arkitektoniske Forhold nok skal føre Huset frelst igennem Kedsommelighedens Ørken. Men derfor behøver man heller ikke at forsage alt, og Træer i fri Udfoldelse eller skaaret i arkitektonisk Form er Hjælpemidler, der meget vel kan anvendes uden at komme ind paa det forlorte; og ingen Steder er det grønne i den Grad paa sin Plads som netop i Forbindelse med ren og ægte Arkitektur.

EN KØBENHAVNSK EJENDOM

NAAR man ser, hvorledes Ejendommene paa Gammeltorv — de Ejendomme, der i den sidste Snese Aar har erstattet de ældre Huse — er opført uden større Hensyn til Omgivelserne, er det glædeligt at kunne pege paa en københavnsk Nybygning, ved hvilken Arkitekt og Bygherre har taget skyldigt Hensyn til de Omgivelser, i hvilke Bygningen skal virke. Det er Ejendommen Kongens Nytorv Nr. 20 og 22, der ejes af Københavns Diskontobank og Revisionsbank, der selv har Ekspeditionslokaler i Stueetagen. Ejendommen er opført efter Tegninger af Arkitekt POUL HOLSØE, der har forstaaet at indpasse Façaden i Husrækken paa en saadan Maade, at den paa naturlig Vis glider ind i Gadebilledet. Ogsaa de tvende Gavles Udseende har Arkitekten tænkt paa, idet Façadens Tandsnitgesims er ført rundt om Hjørnerne samtidig med, at Gavlstykkerne er udført af samme Farve Mursten som Façaden.

Hvad det betyder for Gadebilledet som Helhed, at der ved Bygningernes Opførelse tages Hensyn til Nabohusene og til det Præg af indbyrdes Harmoni, der i Tidens Løb er skabt

over et Torv eller en Husrække, frembyder som nævnt Gammeltorv et fuldgældigt Eksempel. Af det Gadebillede, der frembød sig fra Hjørnet af Frederiksberggade og Gammeltorv over mod Nørregade, er der nu intet tilbage. Omtrent alle de gamle Huse er erstattede med nye, der hver for sig er rigtig gode Huse, men som — set som Helhed — virker som Illustrationer i en arkitektonisk Prøvebog. I den samme Husrække paa Kongens Nytorv, hvor Holsøes Hus nu ligger, har vi et til Gammeltorv svarende Eksempel paa manglende Hensyn til Nabobygningen, nemlig Ejendommen »Standard«, Naboen til det gamle Thott'ske Palæ. For den, der med lidt Opmærksomhed studerer omstaaende Billede, vil det være aabenbart, at der vilde være vundet meget, om de to Ejendomme »Standard« og Nabohuset til venstre havde været byttet om, hvorved Overgangen i Taglinjen til det lavere Palæ ikke vilde være følt saa brutalt, som Tilfældet er her.

Et andet Eksempel paa manglende Rytme i en Husrækkes Taglinie viser det andet af de omstaaende Billeder. Det er Husene paa Ny-

Ejendommen Nr. 20 og 22 paa Kongens Nytorv
(Arkitekt POUL HOLSØE).

torv fra Raadhusstræde til Slutterigaden. Her vilde Virkningen i Gadebilledet have været bedre og langt naturligere, om den midterste af de tre Bygninger havde hævet sig over Nabo-

husene i Stedet for som nu at ligge lavere. Den urolige Virkning af Hjørneejendommens Tagprofil skyldes utvivlsomt, at Kvistvinduerne ikke er samtidige med Husets Opførelse.

Øverst: Husrække paa Kongens Nytorv.

Nederst: Husrække paa Nytorv.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN

GADEBILLEDET

Strandgade med Christians Kirke.

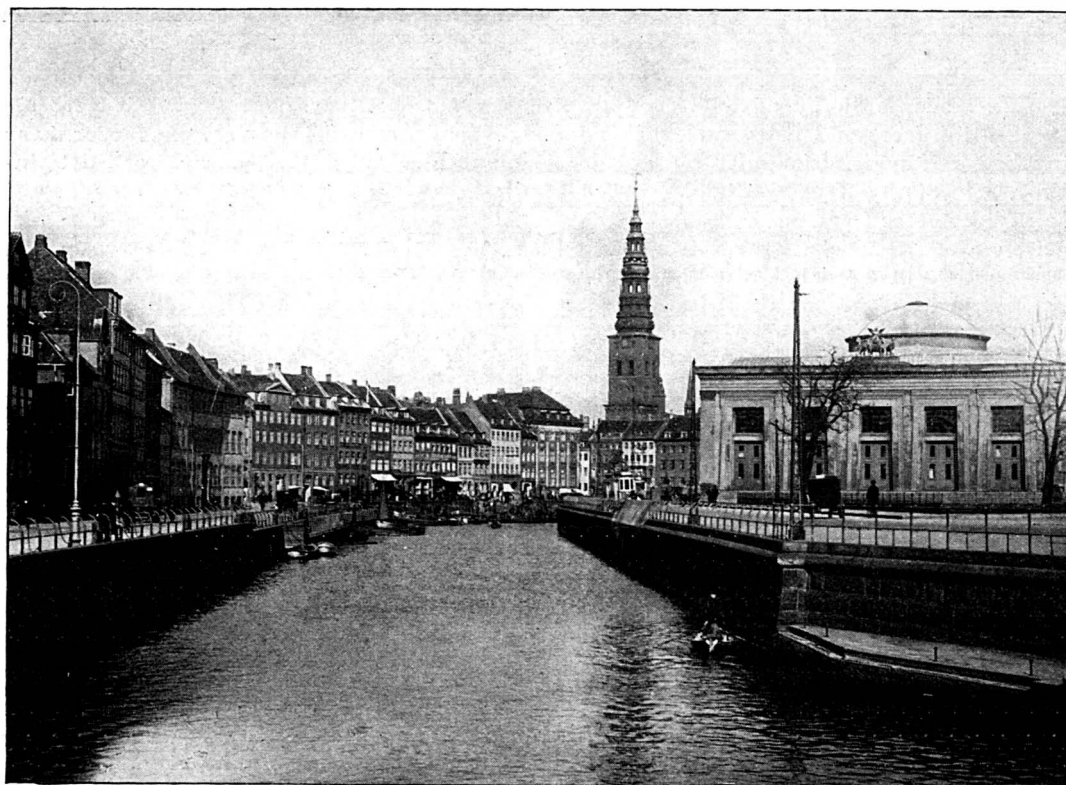
DEN moderne Storby udvikler sig hurtigt — hurtigere end det var at ønske; thi hverken de hygieiniske eller de æstetiske Krav, som Storbyen uvægerligt kræver løst, kan fyldestgøres i samme Tempo. At Opfyldelsen af de æstetiske Krav bliver skudt i Baggrunden til Fordel for de hygieiniske, kan der jo i en Tid som den, vi drages med, ikke indvendes noget imod; men forhaabentlig vil den Tid komme, da Hensyn til Byens Skønhed atter kan tages og fornuftig Overvejelse gaa forud for enhver Bebyggelse baade af privat og — især — af offentlig Karakter, saa at ikke enhver Privatmand eller privat Sammenslutning faar Lov at bygge hvadsomhelst hvorsomhelst, og alle offentlige Bygninger faar et Præg, der stemmer med de Omgivelser, de skal have, og en Plads, paa hvilken de kan gøre sig gældende som offentlige. I gamle Dage havde man praktisk talt ingen andre offentlige Bygninger end Kirken (eller Kirkerne), Kongens Slot og Raadhuset; men der blev draget Omsorg for, at disse Bygværker havde deres Særpræg, og at

de laa paa Steder, hvor de kunde gøre sig gældende, som det, de var, paa Steder, hvor man kunde se dem. Det vilde paa det pinligste have stødt en tidligere Tids saavel etiske som æstetiske Sans at lægge en Kirke i Husrækken, noget man i den nyeste Tid, maaske af praktisk-økonomiske Hensyn, maaske til Dels af demokratisk-religiøse Aarsager næsten med Forkærlighed gør.

Efter at Københavns gamle Raadhus, der laa paa Nytorv med Hovedfaçaden imod Gammeltorv, var brændt 1795, blev det nye opført nede i Hjørnet af Nytorv, hvor den i og for sig udmærkede Bygning — C. F. Hansens bedste — aldeles ikke kan gøre sig gældende, men virker uanselig og trykket af de dog ingenlunde pompøse Omgivelser, mens den samme Façade ud imod Gammeltorv vilde have givet Pladsen sit Præg, som Forgængerens gjorde det; tænker man sig selv staaende i den fjerneste Ende af Gammeltorv med Blikket vendt mod Nytorv, saa kan man i Fantasien forestille sig, hvorledes det Raadhus, som Holberg har kendt, og som

Adelgade med Sct. Pouls Kirke.

Slotsholmskanalen ved Nybrogade med Nikolai Taarn, Thorvaldsens Museum og Slotskirken.

Læderstræde med Raadhustårnet.

Lavendelstræde med Raadhustårnet.

Ny Vestergade med Christiansborg Taarn.

Amaliegade med Gefionspringvandet.

Sct. Pederstræde med Revisionsinstitutets Bygning. Gadebilledets Afslutning her vil altid fremtræde »flækket«, eftersom det forsænkede Banelegeme forhindrer en Fortsættelse af Institutets Bygning.

Jærnbanegade med Axelborg.
Et Gadebillede, der ligesom ovenstaaende fremtræder med en »flækket« Afslutning.

Nørre Voldgade. Heller ikke her vil Gadebilledet kunne faa nogen naturlig Afslutning, fordi den aabne Banegrav strækker sig mellem de paagældende Bygninger (Revisionsinstituttet og Teknologisk Institut).

han lader Monsieur Skyldenborg sætte i Pant til Niels Studenstrup, har dannet Gadebilledet, som Gammeltorvs Huse har været Rammen om.

Det Gadebillede, som Nutidens Gammeltorv i Forbindelse med Nytorv danner, er egentlig ikke godt, til Trods for, at flere af Nybygningerne er gode taget hver for sig, og dette ligger formentlig i, at Billedet savner det centrale Punkt, om hvilket det hele skulde samle sig, og som skulde være det dominerende. Ved fremtidige Byplaners Udarbejdelse bliver her et Punkt, som i Tide maa tages under Overvejelse. Navnlig hvor snorlige Gader stikkes ud, maa der sørges for, at de afsluttes, ikke føres ud i det blaa. Naar man betragter hosstaaende Billede af Sct. Pederstræde, bliver man straks klar over, at dette Gadebillede savner Afslutning; i gamle Dage gik Volden tæt forbi, og Helters Bastion med Store Kongens Mølle sluttede Billedet, som til Trods for, at Husene i Gaden er ganske fordringsløse, har været smukt. Paa Billedet af Jærnbanegade med det pretentiøse Etablissement National til

venstre og den plumpe Cirkusbygning til højre, ser man ligeledes, hvorledes en Gadeafslutning ikke bør være. Det maa dog her bemærkes, at Gaden fra første Færd er saa forkludret, at selv en nok saa pompøs Afslutning ikke havde kunnet skabe noget tiltalende Billede her; National og Cirkus staar saa haabløst umuligt til hinanden. Paa Billedet af Ny Vestergade ser man et Eksempel paa, hvorledes modstaaende slet afstemte Bygninger kan ødelægge et Gadebillede, der kunde være bleven godt. Havde Hjørnehuset til venstre i Billedet i Stedet for Pilastre, Karnapper, Gesimser, Buevinduer og Krimskrams haft den samme fornemme Ro, som præger »Den sjællandske Bondestands Sparekasse«, saa havde Gadebilledet været smukt; Christiansborgs Taarn havde da dannet det afsluttende Hvilepunkt for Øjet, medens nu Uligevægten er det mest paafaldende. En lignende Uligevægt præger Amaliegade med Frilagerbygningen, der behersker Gadebilledet uden at afslutte det; Gefionskaskaden virker trods sin faktiske Størrelse i den givne Afstand for nipsagtig til at kunne bøde paa

den slette Balance; Esplanadens Trær redder Gadebilledet fra fuldstændig Mislykkehed. —

Hvorledes en god Afslutning kan frembringe et godt Gadebillede, hvor selve Gaden er saa lidet malerisk som tænkeligt, faar man Indtryk af gennem Billedet af Lavendelstræde med Raadhustaaet, der overhovedet fra saare mange Steder i Byen gør en Virkning, som næppe altid var villet fra Arkitektens Side, men derfor ikke mindre værdifuld. Vuet fra Dyrkøb ned ad Nørregade imod Nytorv viser, hvorledes et rent Tilfælde har skabt et fortrinligt Gadebillede ved Hjælp af det tunge Taarn paa Apoteket, dette Taarn der i Grunden ikke virker behageligt fra de Synspunkter, som det er beregnet paa.

Adelgade er i sig selv baade ved sin af Tilfældigheder prægede Bebyggelse og ved det oprindelige Folkeliv, som rører sig der, bleven en malerisk Gade; den kunde have undværet Sct. Paulskirken som synssamlende

Afslutningspunkt; men det er øjensynligt, at Virkningen er udmærket og Kirkens Plads, for Kirkens egen Skyld, overordentlig heldig valgt. Det samme gælder Christianskirken for Enden af Strandgade, hvor Ligevægten, den harmoniske Ro ligesom fastslaas af det prægtige Taarn.

Kanalerne omkring Slotsholmen er noget af det mest maleriske, København rummer; naturlige Forhold og tilfældige Omstændigheder har skabt det, og kun en Opfyldning af Kanalen — en Idræt, som jo tidligere har været yndet her i Byen — kunde ødelægge Skønheden her. Tilfældigvis ligger Thorvaldsens Museum her, tilfældigvis hæver Slotskirkens Kuppel sig over det og synes næsten at høre til det, og tilfældigvis danner Nikolai Taarn Pointen i Ensemblet.

Maatte Tankerne ret ofte komme til at ligne Tilfældet her, vist kunde Fremtidens København blive en smuk By, som Fortidens var.

Nørregade mod Nytorv.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Norregade med Frue Kirke.

Kongens Nytorv.

Admiralgade med Nikolai Taarn.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE
REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN

LIDT OM SKORSTENE

Med Tegninger af AAGE JØRGENSEN.

SKORSTENEN er et af de interessanteste Led i Bygningens Arkitektur, idet den er lige saa inferior i sin Funktion, som den er himmelstræbende i sin Anbringelse. Og lige saa forskellig er den Behandling, der er blevet den til Del, idet man har ofret den megen Opmærksomhed, hvad enten det gjaldt at skjule den omhyggeligt eller at fremhæve den med en Overdaadighed i Form og Omfang, der ikke bindes af noget Hensyn til Bygningens øvrige Partier.

Skorstene er lige ofte en Række ganske ensartede Udmundinger med regelmæssige Mellemlum — og en mere eller mindre Ansamling, der hverken i Antal eller Anbringelse bindes synderligt af bestemte symmetriske eller Smagsregler. Og Skorstenen kan være det simplest tænkelige og mestaandsforladte Rør af Zink eller Ler, og den kan være en af de mest karakteristiske Tagdekorationer, rangerende ligesom Gavle og Lucarner.

Ja, Skorstensens Spor kan endog udstrække sig til Bygningens Façade som paa talrige middelalderlige Huse, hvor Kaminen danner et Fremspring i Ydermuren, der forneden ender i en Konsol, baaret af smaa Arkader — eller paa mange en moderne Bygning, hvor Skorstensens Forløber markerer i Midtlinien som en Pilaster.

Skorstene er afforholdsvist moderne Oprindelse. Vi finder dog svage Spor af den allerede i den klassiske Oldtid, f. Eks. ved de romerske Badeanstalter. Følger vi dens Udvikling — af praktiske Grunde foretænkt Lands Vedkommende — viser saa sent som i det 12. Aarhundrede f. Eks. flere af de gamle normanniske Borge, at man lod sig nøje med at lade Røgen trække

ud gennem et Hul i Taget. — Andetsteds finder vi dem dog i Form af cylindriske Rør, der hæver sig som Søjler højt op over Tagrygningen, kronet af en Røghætte, som en ofte meget

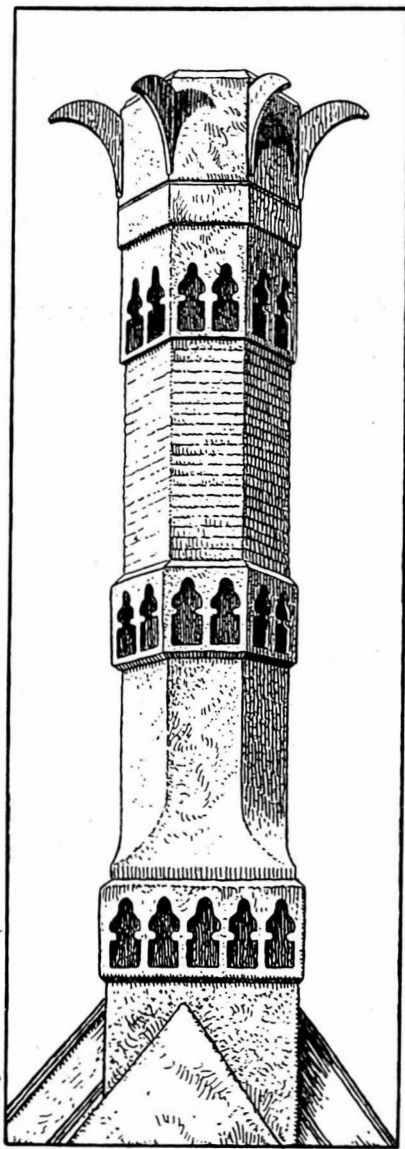
graciøs øvre Afslutning af Bygningen. Katedralen i Puy-en-Vélay demonstrerer en saadan Type, muret af skiftevis røde og sorte Sten med en laterneformet Hætte med konisk øvre Afslutning.

I Klostret ved Saint-Lô, der stammer fra Begyndelsen af det 13. Aarhundrede, udgik fra en kolossal Kamin en Skorstén, der var rent ud monumental. I Form af et ottekantet Taarn, 90 cm i Gennemsnit, hævede den sig i to søjlebaarne Etager, hvoraf den øverste var gennembrudt og den nederste udfyldt med Murværk, mens den øverste Afslutning var i spids Pyramideform.

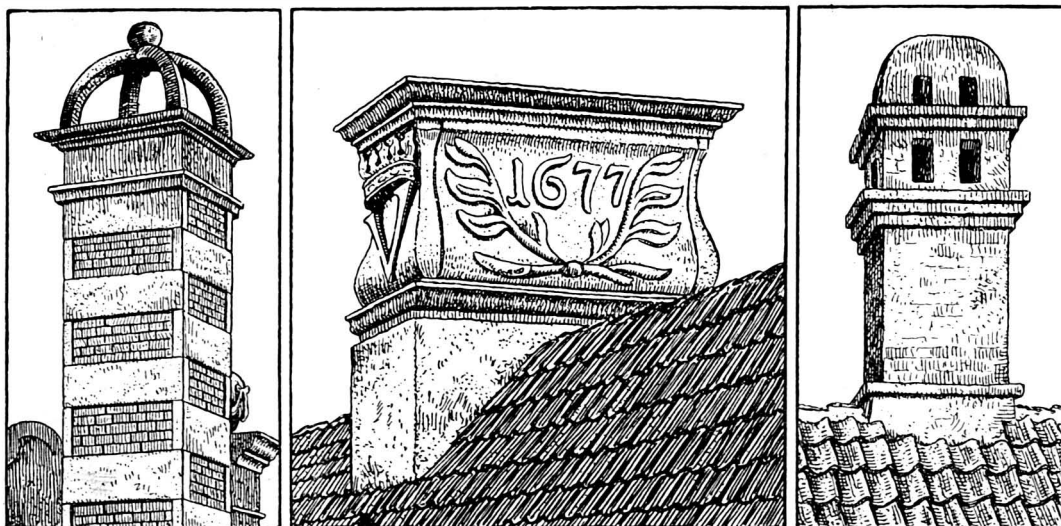
Det er i det hele typisk for det 13. Aarhundredes Skorstene, at Røgen fortrinsvis befordredes ud af Siderne og ikke foroven. Der findes dog ogsaa Skorstene af baade prismatisk og cylindrisk Form, der kun har Aabning foroven. Slottet i Semur viser et saadant Eksempel blandt mange og udmærker sig desuden ved den Gesimsliste, der løber ned fra Skorstensrørets Basis — en sindrig Konstruktion, der forhindrer Regnvandet i at løbe langs Skorstensens Ydre og trække gennem Taget, og vidner om et paa

engang konstruktivt og meget dekorativt Snille.

Efterhaanden som Anvendelsen af Skorstene blev almindeligere og Behovet større, finder man dem paa Bygninger af ansigeligere Dimensioner samlet i to, tre eller fire Rør. Borgen ved Pierrefonds har saaledes tre samlede, alle flade og aflange med indbyrdes Skillelæg og foroven

Bertrand du Guesclins Borg ved Dinon.

Borsen i København. — Charlottenborg i København. — Admiral Gjeddes Gaard i København.

kantet med en Stenkrone. Ved Skorstenens Fod findes Trappetrin, som er beregnet til at give Adgang ved Reparationer og for Forsvarerne, gemt bag Murtinderne.

Paa Steder, der var udsat for megen Vind, kronede man ofte Skorstensrøret med en udhugget Krans af Blik, der ofte var meget dekorativ, men kun sjældent har kunnet modstaa Paavirkningen af Sod og Rust til vore Dage.

Henimod Slutningen af det 14. Aarhundrede udviklede Skorstenen sig hist og her til rene Pragtstykker. Et Par finder vi paa Du Guesclins Borg ved Dinon. Selve den ottekantede Søjle er muret af Tegl, Vingerne foroven er udskaaret af Skifer og anbragt i Granitkapitæler, og endelig har de smaa Arkader en Baggrund af sort Skifer, der lader de nydelige Enkeltheder komme til deres fulde Ret selv set nede fra.

Det er i det hele karakteristisk for Middelalderarkitekturens høje Stade, at man forstod at drage et hvert nok saa underordnet og banalt Led i Bygningen ind i den almindelige Udsmykning. Samtidig med den almene praktiske og sanitære Udvikling kom der stadig nye Objekter til, og Skorstenen blev, som vi har set, et af de taknemmeligste at anvende som dekorativt Motiv.

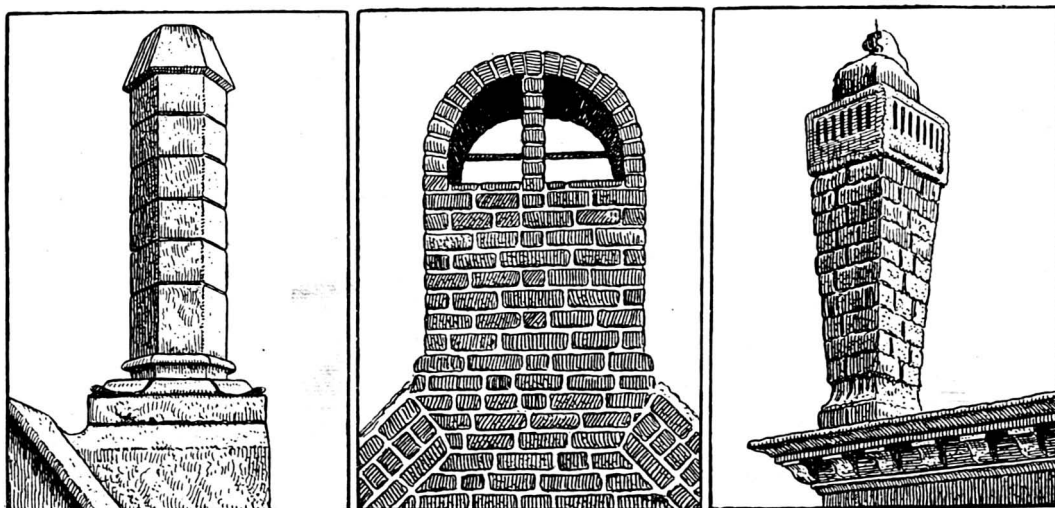
Og dette skete ikke blot paa Pragtbygninger, men ogsaa ved borgerlige Huse og ofte med de enkleste Midler. Strasbourgs Skorstene viste saaledes ofte en hel lille korthuslignende Opbygning af Teglsten, pyntet med Kugler af Kalkmørtel; ja, der findes endnu bevaret Eksempler paa denne Tradition fra det 14.—15. Aarhundrede.

42

Renæssancens Arkitekter gjorde ofte paa deres Pragtslotte for meget ud af Skorstenene. De høje Tage medførte ganske vist ogsaa en anselig Højde af Skorstenene, og et rigere Udstyr motiveredes meget vel, naar Tagene er saa stejle, at Skorstenene selv paa kort Afstand overrager Façaden. Derfor findes der adskillige meget smukke Pragteksemplarer paa Slotte og Paladser fra Frans I's og Henrik II's Tid.

Men lige saa anerkendelsesværdig deres Forgængeres Interesse for denne Detail var, lige saa forfejlet var ofte Renæssancearkitekternes ensidige Fremhæven af dette lille Led i et Hele, indtil det efterhaanden ganske mistede Karakteren af en Konstruktion med praktisk Formaal. Paa Slottene i Blois og Chambord og flere andre har man læstet saa mange Søjler, Frontespicer, Pilastre, Figurer, Relieffer, Ornamente og andre Effektmidler paa Skorstenene, at man er noget i Tvivl om, hvad disse mægtige skulpterede Stenkolosser, der ganske ødelægger Tagets Linier, egentlig indeholder, og hvilken kapital Betydning der vel kan være tillagt dem. Et berømt Eksempel er Slottet i Meillaret fra 1503 med sine Nicher og Baldakiner og Strøbepiller i Flamboyantstil.

Ogsaa Røghætterne blev mere og mere unødigt raffinerede i deres Form og Udstyr. De tidligere Udgaver i brændt Ler, Sten eller Tegl, der inden for et rimeligt Omraade kunde variere næsten ubegrænset mellem ovale, cylindriske og firkantede Former, veg nu undertiden Pladsen for Røghætter af Fajance, dekoreret i Relief eller Maling med en Ekstravagance, som kun kan gøuteret i alle de smaa Enkeltheder nu, da de er havnet paa Musæerne.

Slottet i Semur. — Andreaskirken i København. — Palazzo della Zecca i Venezia.

Under Ludvig XIV gik man fra et Onde over i et andet. Den ny Arkitekturepoke tillod nødtvungen synlige Skorstene, men da man ikke kunde undvære dem og ikke altid havde Held til at maskere dem med Balustrader eller give dem Vaseform som paa flere af det 17. Aarhundredes italienske Paladser, ragede grufulde Blik- og Teglrør op over antikiserede Terrasser og klassiske Akroterier. Først de senere Tiders Bygningskunst er atter vendt tilbage til det konsekvente Standpunkt at være Skorstenene bekendt og faa det bedste ud af dem, uden at hellige dem en ensidig Opmærksomhed, som de ikke har Krav paa.

Ogsaa København rummer Udtryk for de vekslende Epokers Syn paa Skorstenenes arkitektoniske Betydning og et Mylder af Eksempler, der belyser, hvor paa en Gang afhængig og fritstillet den i sin hele Habitus er af sine Omgivelser.

De vældige Murstens Blokke paa JARDINS Sølvgadekaserne virker med en kolossal Tyngde, men Tagets kraftige Mansardform evner fuldt ud at bære dem. Paa moderne Karréer som POUL BAUMANNS omkring Struensegade virker de diminutive Skorstene med den markante Midterliste tilsyneladende for smaa og fremhæver netop derved Bygningernes Massivitet.

Kommunehospitalets gule Skorstene er i sig selv ret banale, men indordner sig maaske netop derved med passende Beskedenhed den ejendommelige Helhed i HANSENS storslaaede Bygning. Til Gengæld demonstrerer Charlottenborgs Tag en dekorativt skulpteret Jardinièrereform, der trods al Pragtglæde harmonerer

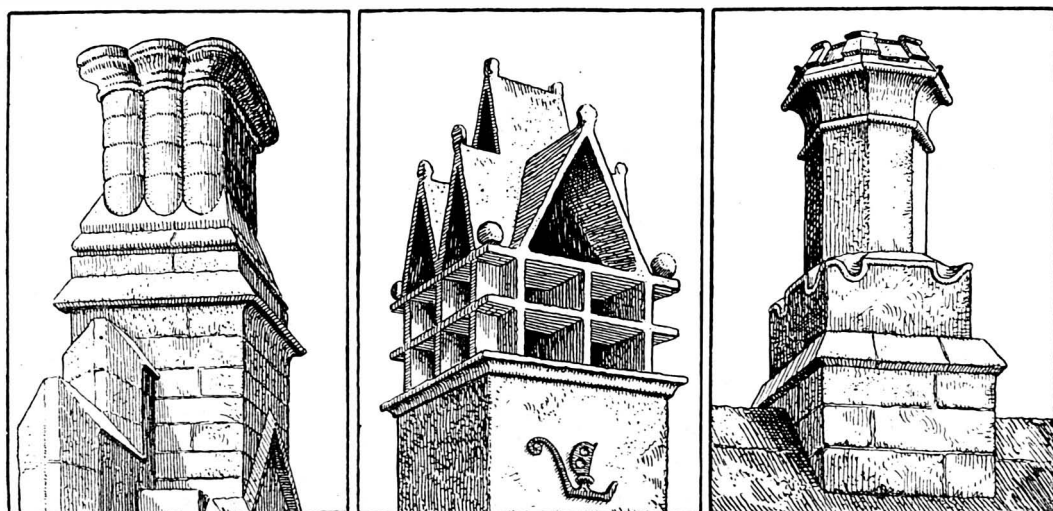
paa det bedste med Bygningens 17. Aarhundredes Palæstil.

Raadhusets Tindekrans, der rummer Bygningens Skorsten, har NYROP givet et interessant Eksempel paa en heldig Maskering, idet denne mere bestaar i en dekorativ Samlen til en Helhed end i et Forsøg paa at skjule dette nødvendige Bygningsleds sande Karakter — og for Totalindtrykkets Skyld er langt at foretrække for det oprindelige Projekts smaa tagoverbyggede Skorstenshoveder.

Et uheldigt Forsøg paa at camouflere Skorstenen viser ARNE PETERSENS Bygning for Nimbs Restaurant, hvor man har ligestillet den med et dermed symmetrisk Taarn, mens Røg og Sod paa den ene Side og sukkerren Hvidhed paa den anden Side med al ønskelig Tydelighed taler om deres vidt forskellige Funktion.

Til Gengæld viser MARTIN BORCHS Andreaskirke, hvor ringe Risiko der er ved at være en Skorsten bekendt. Her ser man paa Hovedskibets ene Gavl en lille halvbueoverbygget Skorsten, der ikke paa nogen Maade profaner sin Pendent, det forgyldte Kors over Hovedfacaden.

En Særstilling indtager Fabriks- og andre isolerede, høje Skorstene, der i Kraft af deres industrielle Karakter har Krav paa ikke at blive overpyntede og som paa den anden Side — ikke mindst i Byens Midte — ved deres Størrelse som ved deres Placering i Forhold til det øvrige Komplex som indordnet, men ikke direkte underordnet dette, saadan som de almindelige Hus-skorstene, kræver en vis, ogsaa æstetisk interesse Opmærksomhed.

Borgen i Pierrefonds. — Borgerligt Hus i Strasbourg. — Exton i Grevskabet Rutland, England.

Et ikke helt heldigt Eksempel er DAHLERUPS Skorsten ved Carlsberg, hvis Udstyr med Fyl-dinger, Zig-Zag-Ornamenter, Hagekors, Fabel-dyr og Skriftsteder er overdrevet til en ganske umaadeholden og malplaceret Elegance. Be-tydelig heldigere er Aftræksskorstenen ved Svanemølleviadukten, der i sobre Materialer, gule Mursten og Granit, skaber en dekorativ Virkning, tilmed med en vis Tilknytning til de gamle Traditioner fra de ovenomtalte taarn-høje Skorstene i f. Eks. det 14. Aarhundredes Arkitektur.

Ogsaa Skorstenen paa Raadhusets Maskin-bygning efter NYROPS Tegning viser meget Maadehold i sin Udformning, selv om dens Basis vel meget henleder Tanken paa noget saa inkommensurabelt som Renæssancetidens Slotstaarne. Derimod er det af L. FENGER op-førte Vestre Elektricitetsværks Skorsten næ-sten mønstergyldig, idet den tydelig demon-strer, hvad den er, og dog deltager paa en Gang i Komplexets almindelige Bestræbel-ser for at være sin udsatte Post værdig, vis-à-vis Hovedstadens Centralbanegaard og -postgaard.

Som Helhed at fordømme Skorstenenes Al-mindelighed som hæslig, som det oftest er Skik, er næppe helt retfærdigt. Den maleriske

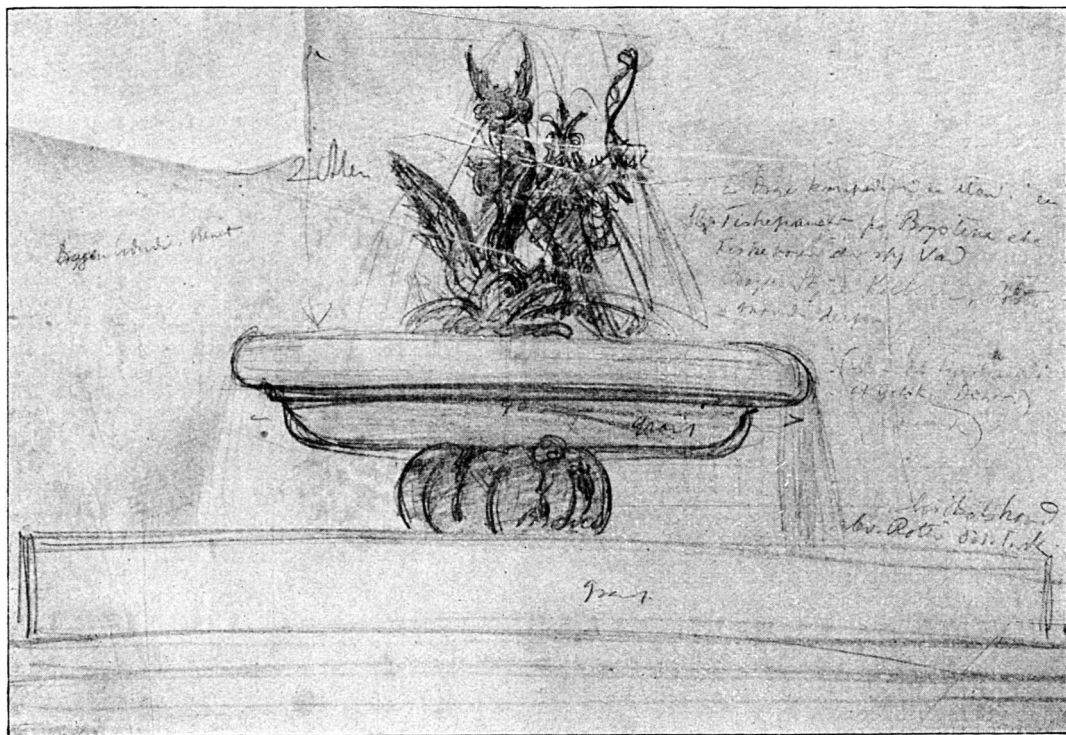
Silhuetvirkning uanset Enkeltformerne kan man ikke blot iagttage i Vignetterne i det 15. Aarhundredes Manuskripter eller paa CARPAC-cios og andre Middelaldermaleres Billeder, men ogsaa den Dag i Dag fra baade Eifeltaar-net og Rundetaarn.

Et saadant Blik ud over Storbyens Tagræk-ker viser en kaotisk Skov af Skorstenspiber, opadstræbende fra de tætte Husmasser, der ellers vilde virke flade og jordbundne. Nogle Steder rider firkantede massive Blokke tungt men sikkert paa Tagryggen, andre Steder rager spinkle sodede Rør til Vejrs som Følehorn. Hist og her siver Røgen ud gennem Murstenstinder eller Sidehuller i Skydeskaars Lignelse. Andet Steds minder Skorstenshætterne om opslaaede Visirer, og næsten overalt drejer Vinden lystigt med viftende Vinger.

Fra et saadant ophøjet Standpunkt tæller de fornøjelige Varianter ikke blot numerisk mere end de kunstnerisk fuldendte Undtagelser, idet de giver et livligt Totalbillede, der paa sin Vis kan taale Sammenligningen med de berøm-melige venetianske Skorstene, hvis udspeku-lerede Former som slanke Vaser og langstil-kede Glas trods al Formrigdom ikke heller er kunstneriske, men til Gengæld overorden-tig livfulde.

H. BR.

Bindebøllens Udkast til Springvandet.

DRAGEBRØNDEN

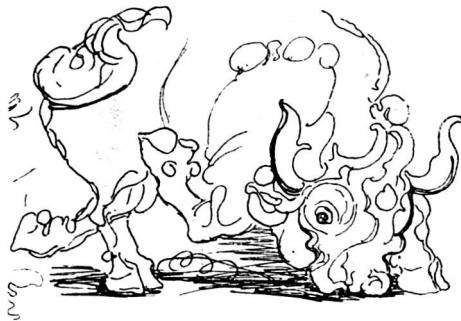
I Januar 1916 omtaler Arkitekt P. V. J. KLINT — i Tidsskriftet »Skønvirke« — den stakkels forsvundne Skikkelse, hvori Dragespringvandet findes paa Raadhuspladsen; og han slutter sin Artikel saaledes: »Vi har Raad til det, men ikke til at undvære den fulde Glands af det fornemste dekorative Monument, der nogensinde er tænkt i Danmark. Det kan og maa blive fuldt godt endnu, modeleret og ciceleret saa kraftigt, som det oprindeligt var tænkt«.

Tre og tredive Aar er gaaet siden THORVALD BINDEBØLLS og JOAKIM SKOVGAARDS Udkast til Dragespringvandet saa Lyset. Atter og atter har der været slaaget til Lyd for dets Udførelse

— i kunstneriske Kredse, i Pressen og i Kommunalbestyrelsen.

Et Skridt henimod Maalet var det, da Komiteen for Raadhusudstillingen af dansk Kunst af Udstillingens Overskud i 1912 tilbød Kommunalbestyrelsen et Beløb af 27000 Kr. til at lade Springvandskummen med de tre paa denne siddende Drager støbe i Bronze og opstille paa Raadhuspladsen. Hermed var Begyndelsen gjort.

Dragespringvandet og Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse er gamle Bekendte, idet det var den af Foreningen i sin Tid udskrevne Konkurrence til et Springvand paa Amagertorv,

Fugtpletterne paa Tapetet, det første Udgangspunkt for Motivet til Dragebrønden.

affødte BINDESBØLLS og SKOVGAARDS Udkast. Det andet afsamlede Kunstneres Udkast, nemlig til »Bjørnen« havde Foreningen den Glæde at se rejst i Raadhusets aabne Gaard. Gemt men ikke glemt indenfor Foreningens Bestyrelse var Udkastet til Tyren og Dragens Kamp, og da endelig Medlem af Foreningens raadgivende Udvalg, Overretssagfører J. WERNER, der saa ofte havde haft Lejlighed til at drøfte med Professor SKOVGAARD det ham saa kære Springvand — man kan godt kalde dette den udmærkede Kunstners Hjerterbarn — i et Bestyrelsesmøde foreslog Foreningen at tage Sagen op, vandt dette eenstemmig Tilslutning. Af Foreningens yderst beskedne Midler bevilgede Bestyrelsen 10000 Kr. til Modelleringen i Gips i naturlig Størrelse; Forslagsstilleren paa tog sig at stille Resten til Disposition.

Den 3. Okt. 1918 sluttede Foreningen Overenskomst med Prof. SKOVGAARD. I August 1919 havde Kunstneren fuldendt Modellen i $\frac{1}{2}$ Størrelse og derefter tog han fat paa Modelleringen af Midtergruppen og de tre Drager i fuld Størrelse. Efter 2 Aars Arbejde, hvor Professorens utrættelig og med ungdommelig Iver har arbejdet paa Værket, stod dette færdigt i Oktober f. A. og ved Skrivelse af 21. s. M. kunde Foreningen tilbyde Kommunalbestyrelsen Gipsmodellen som Gave i det Haab, at Kommunen nu vilde lade den støbe i Bronze. Allerede den 8. December havde Foreningen den Glæde at modtage Meddelelse om, at Kommunalbestyrelsen modtog Gaven og havde bestemt sig til straks at lade Dragespringvandet

Gipsmodellen i $\frac{1}{2}$ Størrelse opstillet i Prof. Skovgaards Have i Rosenvænget.

Gipsmodellen i $\frac{1}{2}$ Størrelse (Midtergruppen) opstillet i Kunstakademiets Gaard.

støbe; det er nu i Arbejde hos Bronzestøber Rasmussen og forventes opstillet i Foråret 1923. Til Brug for en Artikel om Dragespringvandets Historie havde Foreningen bedt Professor SKOVGAARD om at sende nogle Notitser. Disse Notitser, som indeholdes i et Brev til Overretssagfører Johannes Werner, illustrerer imidlertid — langt bedre end Tre diemands Referat — Kunstværkets Tilblivelse og forskellige Omskiftelser, og med Professorens Tilladelse aftrykker vi dem derfor her.

Kære Herr WERNER!

Engang i firserne begyndte springvandsudkastene at gro op så frodigt som paddehatte. Etatsraad STORCH's udkast til et nærmest obelisk- eller søjleformet, tænkt til Pladsen, hvor Storkespringvandet nu står, var vist det første. Det fik kælenavnet »Aspargesen«, og! naturligvis maatte TH. BINDESBÖLL straks lave en kålstok. Dengang var Højbroplads jo grønttorv. »Kålstoken« var prydet med Amagerboer, torsk, rotter m. m., det hele udført af mig i henholdsvis tegning og modelering. Om jeg havde nogen del i ideen, husker jeg ikke. Ingen af grøntsagerne vandt prisen; Professor EDVARD PETERSEN's udkast til »Storkespringvandet« blev foretrukket og udført med væsentlig hjælp af Professor V. BISSEN. Men BINDESBÖLL var altfor rig til at nøjes med en kålstok. Jeg havde den lykke, dengang og til hans død, at samarbejde med denne udmærkede kunstner, tidså intimt, så det nu er svært alletider at afgøre, endogså for mig, hvad der er den enes eller den andens indsats, men jeg følte

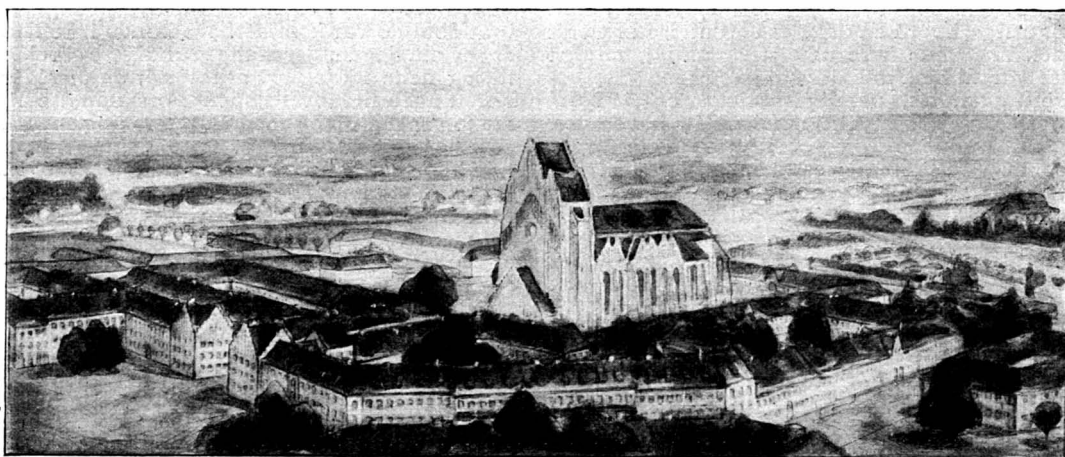
Til vor lykke, Bindsbølls og min, var der her i staden en kunstkær mand, som havde midler og lyst til at skænke staden et af vore udkast »Björnen«. Den sidder nu i rådhusgården og gaber efter vandstrålerne. Jeg mindes dette med den største taknemmelighed. Da udstillingen af dansk kunst, i det dengang nærfærdige rådhus, gav overskud, fik de mænd, som navnlig var ophav til og sjælen i nævnte udstilling, øvrige vedkommende med til at anvende en del af dette til at få udført den nederste del af »tyrdrage«springvandet, altså kummen uden disse dyr, kun med yderdragerne, hvilket nødte os til at forandre forholdene, for at midtergruppen ikke skulde savnes. Denne kumme, som nu kaldes »Spyttebakken«, er i altfald et yndet sted for ungdommen, der måske er dens bedste pryð, ialtfald slider de broncen blank på rette steder, hvilket giver den en uvurderlig stofskönhed. Jeg er de gode mænd, som rejste denne kumme, såre taknemmelig. Imidlertid var der dem, som, ikke tilfredse med dette halve kunstværk, gav sig i arbejde for at få midtergruppen med. Jeg tror der gjordes gentagne forsög, men det er måske galt; det kom dog så vidt, så lille model blev gjort i gips, og en rå model i fuld størrelse blev prøvet i kummen. I de dage gik nogle af mine venner efter en glad aften hjem ad rådhuspladsen, de anede intet om prøven; og der! i måneskinnet (antager jeg), der stod midtergruppen på sin plads. De slog sig for panden, havde Lampens Ånd været på spil? Det varede

Om udviklingen af den kunstneriske tanke kan jeg udrede, at både »Björnen« og »Tyren« stammer fra fugtighedspletter på et papirskil-
lerum, jeg lå og glode på engang jeg ikke var rask. Disse pletter kunde der fås meget ud af, og jeg var ikke den eneste, der i de tider fandt motiver i pletter, det vi lavede derudaf kaldte vi »spytteklatsstilen«. Tyregruppen begyndte dog med et rigtig klodset forsøg af mig, en gruppe af St. Jörgen og dragen. Bindsböll formodede det om i en langt lettere og rigere gruppe. Da kom jeg til at tænke på min tyr, og satte den i Steden for ridderen, og så gik arbejdet i voks som smørebrød; for mig står det som lavede jeg den på en dag, men det er så længe siden, så det vel nok er bleven løgn, og nu jeg senere har fået lejlighed til at ud-
føre dette kære arbejde, først i halv størrelse, så i hel, må jeg sige, at det ikke har været bare smørebrød, men lange tiders arbejde af alle kræfter, ikke alene for mig; jeg havde indtil fire gode unge billedhugger til hjælp, BREIN-
HOLT, SALBO, KJÆRSKOU og NORDSTED, dog ikke alle på engang. Det snurige er altså, at gruppen fra sin begyndelse skyldes arkitekt BIN-
DESBÖLL (for af mit første udkast er intet til-
bage), hvorimod den arkitektoniske kumme stammer fra engang jeg gik hen mod Sølv-
gadens kaserne og så på dens smukke tag-
linie. Denne profil vendt på hovedet kunde bruges til kummen. BINDESBÖLL omformede den naturligvis med mesterhånd, men taglinien er dog udgangspunktet.

Deres hengivne
JOAKIM SKOVGAARD.

Jeg ved, at De nærer et lige saa varmt Venskab for vor Hovedstad i sin Helhed som for Grundtvigs Kirke i Sædeleshed og jeg kan kun være taknemlig for at ogsaa vor Hovedstadspresse har saa varm Interesse for mit Bygværk, at Nationaltidende har ment at maatte raabe Gevalt mod de nye Husrækker paa Bispebjerg. De har heller ikke været helt glad

Efter Lithografi af OVE CARL SVENSON.

for dem, og jeg vilde maaske ogsaa helst have været fri for den ene Etage i de 3-Etages Huse langs Hovedvejene Frederiksborgvej og Tagensvej, men Økonomien kræver nu 3-Etages der, ellers bliver det kun to og allerinderst lige omkring Kirken kun 1-Etages Huse saa tæt inde paa Kirken, at man tvinges til at se opad, følge Taarnets Linier mod det Høje.

Jeg ved, at De lige som alle gamle Københavnerne holder af Nyboder og dog tror jeg, Sandheden er, at Nyboders Huse hverken arkitektonisk eller æstetisk eller som Helhed, som Byanlæg, kan staa Maal med den lille By paa Bispebjerg, naar den en Gang staar færdig om Kirken. Men — der er det mærkelige ved Arkitektur, at den bliver skønnere med Aarene — ikke alene, at den faar den Patina, som Tiden, Vind og Vejr og Menneskenes Færden giver — men det gamle Tidsbillede giver den forøget Interesse. Som det gamle Træ har det levet gennem Generationer. Som de gamle Mænd og Koner i Rembrandts Billedgalleri af gamle Skønheder.

Det var nu ogsaa et meget uheldigt Billede, det, Nationaltidende havde stillet sammen af et Fotografi efter Kirkens Model og den 3-etages Husrække, der syntes meget højere end Kirken. Nu sender jeg Dem et bedre Billede, som ganske vist endnu er et Fantasifoster, et Luftperspektiv, men saadan ser det altsaa ud, naar De ad Aare flyver over Bispebjerg.

Lad det lille Brudstykke af en By, som allerede er bygget, synes lidt ensformigt og kedeligt til at begynde med; naar det hele kommer, bliver det netop den bedste Ramme om Kirken. Saa vil der ogsaa i Byen nærmest Kirken blive rigere Variation baade i det enkelte Hus og i Anlægget, men Typen bliver af samme Art, dog med enkelte Undtagelser. Prikkerne over i'et.

Jeg er nu lidt mere gammeldags end den unge Arkitekt, som har forskrækket Nationaltidendes Referent, og vil paa gammeldags Manér saa vidt muligt give hvert Hus sit Fysiognomi, selv om det indgaar som Part i Helheden. Menneskene er jo alle af samme Type, men har dog hvert sit Ansigt. Saadan skal det ogsaa være med Husene.

Det er en gammeldags smuk Skik at gøre Indgangsdøren pyntelig, selv om Huset er ganske enkelt og tarveligt. Indgangen skal venligt byde os komme nærmere, det er Hyggen indvendigt fra, der slaar ud gennem Døren. — Lad os saa faa plantet Træer alle Vegne, hvor de kan staa naturligt uden at berøve Husbeboerne Lyset, og De skal faa at se,

at denne lille fordringsløse By netop vil passe fortrinligt til at fremhæve det store Monument.

P. V. JENSEN-KLINT.

I Tilslutning til Architekt Klints Artikel og Nationaltidendes Omtale af den Del af »Byen«, som allerede er opført efter mine Tegninger, vil jeg gerne oplyse, at Bladets Kritik ikke er helt rigtig adresseret; idet den Kritik og Anerkendelse, som vil kunne tilfalde denne Bydel, maa adresseres til Grundtvig Kirkens Bygmester, der tillige er Sjælen i den kommende snævrere Bebyggelse omkring Kirken og i Kvarterets samlede Bebyggelsesplan.

Hvad var derfor naturligere, end at jeg i sin Tid forelagde ham mit Bebyggelsesforslag, og udformede dette i nøje Tilknytning til de Ønsker, som Kirkens Architekt fremsatte. Enhver Ængstelse for at den nuværende Bebyggelse vilde hæmme Kirkens ophøjede Virkning maa derfor være beroliget; idet Bebyggelsen netop er holdt i saadanne Størrelser, der gør det muligt for Kirken at virke i Bybilledet paa den Maade, som dens Bygmester har tænkt sig.

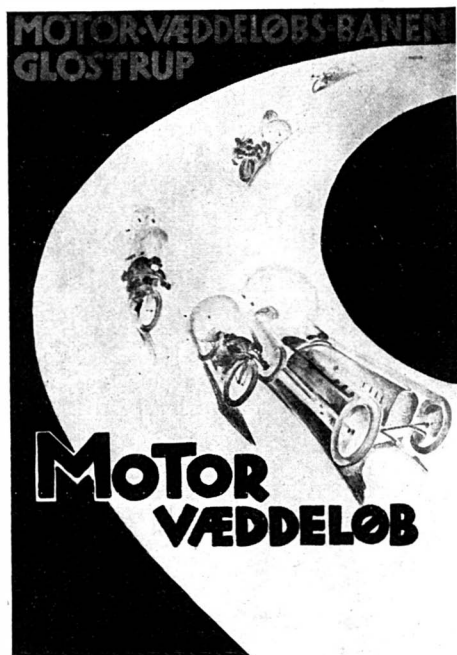
Noget andet end denne Hensigtsmæssighed er den særlige Karakter i det enkelte Hus. Jeg ved med Hensyn til dette, at der i den resterende Bebyggelse vil blive lagt stærkere Vægt paa en Fremhævelse af det enkelte Husindivid, dels ved forskudte Gesimsholder, dels ved Variation i Vinduesdelingerne, og dels ved en større Mangfoldighed af Farver.

Naar Kvarteret derfor er færdig, vil man kunne sige, at der indenfor dets Grænser samles forskellige Individualiteter; men der er intet, der tyder paa, at de Huse der er byggede, at det Bebyggelsesforslag som foreligger til den resterende Bebyggelse, at Kirken ikke hver for sig stiler frem mod det samme Maal: i Gensidighed at bygge Kvarteret. De værende Rækkehuse kan derfor ikke bedømmes, saaledes som de ligger i Øjeblikket; men maa ses i nøje Tilknytning til Kirken og den kommende Rækkebebyggelse omkring Kirken, som de saa højlydt kalder paa.

GEORG GÖSSEL.

MEDLEMSMØDE PAA BISPEBJERG

Bestyrelsen har ment, at den Sag, der er omhandlet i det foregaaende, har Interesse for vore Medlemmer, og disse indbydes derfor til et *Besøg paa Bispebjerg Søndag den 3. December Kl. 1 1/2 Eftm.* Arkitekt KLINT vil her holde et Foredrag og vil vise Medlemmerne omkring paa Byggepladsen.

Thor Bøgelund.

Andreasen & Lachmann.

Svend Henriksen.

Kruckow-Waldorf.

PLAKATREVVU

DER ligger en vis Skæbnens Ironi i den Interesse, som der netop i Aar er blevet vist dansk Plakatindustri fra Udlandets Side.

I London arrangeres en Udstilling, paa hvilken ogsaa dansk Plakatkunst er repræsenteret, og det engelske Forlag B. T. BATFORD forbereder en Bog »The Art of Advertizing«, der ogsaa vil bringe Prøver paa dansk Reklamegrafik.

»Die Nordische Gesellschaft« i Lübeck har Planer om en Vandreudstilling, der ogsaa skulde omfatte Dresden, Berlin, München etc. Og Landesgewerbemuseum i Stuttgart har gennem Udenrigsministeriet søgt tilvejebragt en Samling af de sidste Aars danske Plakatrebringelser, der efter at være udstillet i Museet skulde indgaa i dets Samlinger.

Og endelig bringer det svenske Fagtidsskrift »Nordisk Boktryckarekonst« en illustreret Oversigtartikel over de sidste fem Aars danske Plakatproduktion som Appendiks til den Afhandling om gammel og ny Plakatkunst i Danmark, som fremkom i samme Tidsskrift samtidig med og som Apropost til »Forskønnelsesforeningen«s Udstilling af Plakater i Raadhushallen i 1918.

Man kan næppe kalde Tidspunktet for en saadan vidtspredt Repræsentation i Udlandet for heldigt valgt, med mindre man derved vil antyde, at det indtræffer, mens der endnu eksisterer Antydninger af en aktuel dansk Plakatkunst.

Thi Øjeblikkets Ydelser er saa tilfældige og usammenhængende som vel tænkeligt, og tillige saa ensidige som de nødvendigvis maa blive, naar kun to eller tre Kunstnere tilmed af nogenlunde ensartet Støbning møder frem med saa mange Arbejder, at man antydningssvis kan tale om en Produktion.

AXEL NYGAARD, hvis idylliske Kunst viste sig at kunne omsættes til en fuldtud tilfredsstillende Plakatvirkning, har i det forløbne Aar ikke prydet nogen københavnsk Plakattavle.

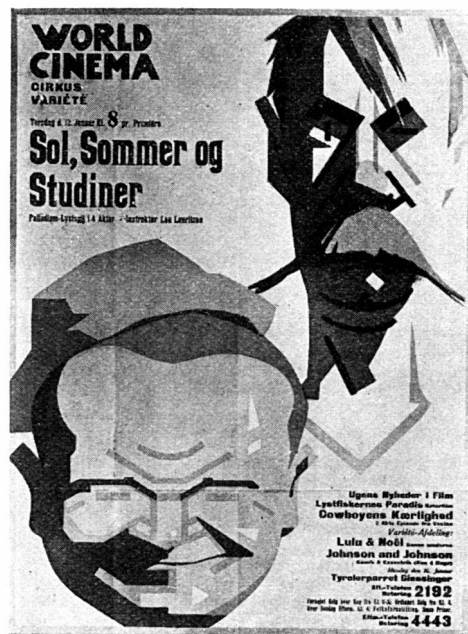
Og VALDEMAR ANDERSEN, der en Tid prægede Genren med en let og dog personlig Elegance, har kun leveret et eneste Arbejde — en Plakat for den hollandske Udstilling —, der viser, at Plakattekniken er et for ham tilbagelagt Stadium, en Stue, han er gaaet igennem, og som han ikke længer finder sig helt vel til Rette i.

Denne Plakat med Vollandammer-Pigen midt i et hollandsk Landskab er i Tegning og Farver fuld af denne Kunstners Sikkerhed og Charme. Der er Grøde i den klare, tynde Luft, Fyrighed i Tulipanernes spraglede Kronblade og Sus i Pigens Skørter. Men Totalvirkningen er i al sin Lækkerhed for bleg til en Reklameplakat — f. Eks. er Ansigt og Kyse gjort i saa sarte graa og bleggrøde Farver, at Figuren paa ti Skridts Afstand eller i Forbifarten — Maalestokken for en Plakats optiske Virkning — til-

Sven Brasch.

L. Ihrich.

Sven Brasch.

L. Ihrich.

syneladende er hovedløs. — Tekstens bølgeformede Anordning i ret bastante Bogstaver harmonerer heller ikke helt med det øvrige, men synes hentet fra en SCHWARZERS stiliserede Fortrukkethed.

Om det saa er THOR BØGELUND, den ferme »Germanernes Lærling«, er hans Produktion i Aar minimal.

Af hans Arbejder kan nævnes et kraftigt og virkningsfuldt Pjerrothoved til Tivolis Daglig-plakat, en optisk meget durkdræven Plakat for Motorvæddeløbsbanen ved Glostrup — med Banen som en flot og iøjnefaldende hvid Kurve ned gennem Baggrundens grønne, en lidt bleg Plakat for Udstillingen af Lægeportrætter, samt endelig en for Afholdsgugen, der viser en fra hans øvrige Arbejder meget forskellig, modernt stiliseret Tegnemaade, der her virker ganske smukt, men staar nymodens Malerkunst nærmere end det sædvanligt er Tilfældet med BØGELUNDS Plakater.

SVEND HENRIKSEN synes at have fundet sin egen Form og har i den skabt et Par helt gode Plakater. En reklámeteknisk Træffer er saaledes Brandværsudstillingens Plakat med den baskende røde Hane, der rammes af en isblaa Vandstraale. Den er et af de lykkelige Fund, der virker stærkt, netop fordi Motivet er saa ligetil, en »Schlager«, der fanger og fængsler Øjet, fordi den er et Plets kud. Mindre overraskende og mere traditionel, men dog ganske dygtig, er hans Plakat for Bogudstillingen med den gloende grønne Ugle paa Bogstaben.

50

SVEND HENRIKSEN er utvivlsomt en af de faa, af hvem man kan vente udviklet en dygtig dansk »Gwerbler«-Type, som ved sit Genemsniitsarbejdes forholdsvis høje Niveau kan skabe en Ballast midt i alle de tilfældige Svingninger mellem Salonkunst og Haandværkeri.

SVEN BRASCH har fortsat sin Serie til »World Cinema« og Aar for Aar naaet til større Koncentration og Forenkling.

Hvor stor Fremgangen er, saa man tydeligst, da hans fire Aar gamle Plakat for »Carmen« dukkede op paany i al sin tekniske og billedmæssige Ufuldkommenhed.

Hans Plakat for »Sol, Sommer og Studiner« med de to komiske Hovedfigurer i kubistisk formede Masker betegner Højdepunktet af hans Ydeevne og en af de bedste Plakater i Linoleumstypen — bedre endda end JOE STEINERS bekendte berlinske Kabaret- og Variétéplakater i en lignende Genre.

I »Lykkens Bagdør« og »Manden fra Ørkenen« har han anvendt Helfigurer i Silhuet med en ganske dygtig Redegørelse for Bevægelsen.

Men bedst lykkes ham de store Masker, — naar han kan slippe uden om sin egen Mannequintypisering og naa en ofte fortræffelig Portrætlighed — som Tilfældet bl.a. er med »Manden fra Sing-Sing«. Disse Plakater har betydet et glædeligt Lyspunkt i de senere Aars Produktion.

Her saa man undtagelsesvis en Produktion, der ikke bar Tilfældighedens Præg, men var samlet i en ugentlig tilbagevendende Serie, der tillod baade Variation og Fællespræg.

Jorgen Laursen.

Lars Andersen.

For første Gang fik man Beviser for Linoleumsteknikens store Fortrin, dens disciplinerende Virkning paa Kunstnerens Udtryksmidler, dens lige saa knappe som effektfulde Flade- og Farvevirkning, dens Forening af det lapidariske og det bredt populære.

Ogsaa en anden Kunstner VALDEMAR SETOFT har i Aarets Løb haft Lejlighed til at beskæftige sig med Filmsplakater.

Mens Fuskerne i Faget, som desværre præger Biografteaterplakaterne hele Strøget igennem og overalt i Forstæderne, altid overanstrenger sig paa den Opgave at give det situationsdramatiske i vedkommende Filmshandling — og altid faar et Par dvasker Figurer ud af det —, har SETOFT valgt at gengive Hovedpersonen i Nærbillede.

Han har for »Kinopalæet« lavet saadanne til »Lady Hamilton«, »Sappho«, »Faraos Hustru« og »Den trætte Død«, Skitsehoveder, der forener en vis Friskhed med megen Plakatvirkning, og som — navnlig for de tre første Vedkommende — staar paa Højde med LEONARDS rutinerede Plakater for samme Formaals.

Under den nidkære Søgen efter Lyspunkter standser man for at glæde sig over, at man for en enkelt Gangs Skyld fra officiel Side er blevet opmærksom paa Plakatens Eksistensberettigelse ogsaa uden for den bogtrykte Form.

Belysningsvæsenet har saaledes udsendt i alt tre Plakater, der propaganderer for en rigeligere Anvendelse af Gassen.

Henry Andreassen.

Andreassen & Lachmann.

Man har valgt en Pasticheform paa brunligt, ru Papir med Tryktyper i sort og rødt, henholdsvis Fraktur og Antiqua.

Efter nogen Usikkerhed — man røbede bl. a. ubehændigt Plakatens litografiske Oprindelse ved at give Versalerne for kraftige »Schatteringer« — naaede man til et godt Resultat, der ligesom de to første Udgaver skyldes HENRY ANDREASEN.

Selv om der er noget inkonsekvent i at applicere Bogtrykkets Stilformer paa den litografiske Teknik ligger der dog Antydningen af en Forjættelse i denne Eksperimenteren.

En anden af Aarets gode Skriftplakater er JØRGEN LAURSENS for Foreningen »Dansk Kunst og Haandværk«s Møbeludstilling.

Paa en Baggrund af grønt lyser hvide klare, for Størstedelen velformede Antiquatyper, der karakteristisk nok er ordnet mere efter typografiske Principper, der tenderer i Retning af den fyldte Rektangel, end efter de sædvanlige plakattekniske, der regner stærkt med Tomrummenes fremhævende Virkning.

Endelig kan nævnes en Agitationsplakat for Dybbøllindsamlingen, tegnet af SANDSTRØM i Guld, rødt og hvidt og forestillende en knælende Kvindeskikkelse, der paa Baggrund af et Dannebrog opsamler en Pengeregn, der i en gylden Bue falder ned i hendes Skaal.

Uden at være generende banal eller trivial har denne Plakat baade noget akademisk perentligt og folkeligt nationalt over sig, som vir-

ker ganske tiltalende midt i den almindelige internationale Karakterløshed.

Næsten hvert Aar bliver vi en Dygtighed fattigere — fordi Talenterne maa søge sig andre Felter, hvis de ikke vil blive arbejdsløse.

Selv de ørkesløse Konkurrencer med paafølgende Udstilling er holdt op — selv om de aldrig skabte noget virkeligt Resultat, viste de dog noget i Retning af en Vilje.

Overtroen om, at Publikums Smag skulde tvinge de reklamerende til at højne Niveauet, ja ligefrem gøre det til en kostbar Ligegyldighed at foretrække billig Smagløshed, har vist sig ganske ugrundet. — Publikum viste i sin Tid ved Afstemningen om en Plakat for en Chokoladefabrik, at det faar netop det dusinmæssige Makværk, som det fortjener.

Hvis vi skal gøre os Haab om igen engang at faa en Platkunst, der er værd at lægge Mærke til, maa den forberedes rationelt og fra Grunden af.

Fagskolerne maa gennem deres Undervisning indgive Eleverne Sansen for det redelige

og sobre og derved skabe et Kuld, der kender sin Begrænsning, men inden for den mestrer hæderligt Arbejde.

Resultatet vil hverken blive aandfuldt eller kunstnerisk i egentlig Forstand, men Niveauet vil dog blive hævet og Platkunsten som Helhed vil blive at sammenligne med en Højslette, der vil blive lige saa jævn og flad som det nuværende Lavland med dets enkelte isolerede Højdepunkter, men som dog vil have lidt større absolut Højde over Vandlinien.

Saaledes er Tilfældet f. Eks. i tysk Platkunst som Følge af den bedre gennemførte Undervisning. Her finder vi en Platkunst, der oftere er præget af Tidsstilen end af Individualitet, en tildels anonym Kunst, der dog rummer mangan en vordende Kunstner, der stiller sig i Geledet som den bedste blandt Ligemænd.

Hellere en saadan jævn Højslette end det nuværende Moræds med enkelte isolerede Spidser, af hvilke de højststaaende fortøner sig i Fortidens Taager!

HENNING BRØCHNER.

Vald. Setoft.

Dyva & Jeppesen.

MEDLEMSMØDE ANGAAENDE THORVALDSENS MUSEUM

Mandag den 22. Januar 1923 Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Em. vil Hr. Museumsdirektør TH. OPPERMANN holde Foredrag (med Lysbilleder) i Teknologisk Instituts Festsal om Thorvaldsens Museum.

AF BYENS DAGBOG

POLITIGAARDEN OG ANDRE SMAATING

MAN vil mindes den Avisfejde, som for 4—5 Aar siden udkæmpedes i Anledning af Stadsarkitektens Udkast til en ny Bygning for Københavns Politi. Det blev paa et efter vor Mening lovlig løst Grundlag forkastet, hvorefter det overdroges senere afdøde Professor KAMPMANN at udarbejde en ny Plan. At det Navn var en Borgen for, at det ikke vilde blive et Hus til 13 paa Dusinet, var paa Forhaand givet, og i den Henseende er Forventningerne ikke heller bleven skuffede nu, da Bygningen staar færdig i det ydre. Den imponerer straks alene ved sin Masse, og at denne Masse fremtræder fuldkommen jævn, ubrudt, ensartet graa, gør det hele endnu tungere og barskere end det — selv for en Bygning, hvis Bestemmelse unægtelig har en Del med Barskhed at gøre — vel strengt taget var nødvendigt.

Magistraten har maaske haft en Følelse af, at den store Almenhed vilde komme til at staa en Smule uforstaaende overfor denne monumentale Bygning, at den ligesom trængte til en Introduktion og en Forklaring, inden den overlodes til den folkelige Kritik. Den har i alt Fald indbudt Dagspressen og Rigsdagens Finansudvalg til at bese den, inden den endnu er færdig, og ved denne Lejlighed holdt Borgmester KAPER ifølge Bladenes Referater en Tale, i hvilken han gav en Oversigt over Politigaardens Tilblivelse og forklarede, hvorfor den netop er bleven som den er — og en passant, hvorfor den er bleven saa dyr. I al Elendighed er det stedse en Trøst at kende Elendighedens Aarsag; naar man faar at vide, at Huset er opført paa opfyldt Grund, som man har maattet pilotere med 4000 Betonsække, saa forstaar man straks — selv om man betaler Skat — at alene dette maa fordyre Sagen. Det Spørgsmaal, om det nu ogsaa var uomgængelig nødvendigt at bygge paa opfyldt Grund, gaar man let henover; thi det kommer for sent. At Politigaardens ydre Apparation er bleven som den er, forklarede Borgmesteren — stadig ifølge Bladreferaterne — de tilstedeværende: »Professor KAMPMANN har valgt Fremgangsmaaden i Syden saaledes at Harmonien virker indadtil med smukke Gaarde«.

Nu er vi jo imidlertid ikke i Syden, hvor Solen bidrager væsentlig til at lade det grandiose træde frem, saa det virker grandios, men i Danmark, hvor Regn, Taage og Graa-vejr saa usigelig ofte tilslører alt, saa en stor graa Bygning skrumper saa underligt sam-

men paa den store graa Baggrund, som den graa Himmel danner — saa selv en storslaet Bygning ikke virker storslaet — og selv i Syden er det sikkert ikke eneherkende Skik at samle hele Skønhedsvirkningen indadtil paa Bekostning af den mod Offentligheden vendte Side. At Gaardsrum her til Lands og her i Byen alt for ofte er alt for stedmoderligt behandlede, skal vi imidlertid være mere end villige til at indrømme, og at offentlige Myn-digheder mere og mere bryder med denne arkitektoniske Uskik kan kun hilses med den livligste Anerkendelse. At Politigaardens to Gaardsrum virkelig er pragtfulde, skal indrømmes aldeles uforbeholdent, og vi tager villig Borgmesterens Paastand om, at Søjlegården er den smukkeste Gaard Nord for Alperne for rigtig; men vi kender dem blandt vore Medlemmer, der finder, at det vilde have været nok saa rart, om noget mere af den — om vi saa maa sige — disponible Skønhed var bleven vendt udad imod de mange, fremfor at blive skænket med saa rund Haand til de forholdsvis faa, der har Ærinde inde i Politigaarden.

Bygningen er jo imidlertid ikke færdig, og det vil være ubilligt allerede paa nærværende Tidspunkt at udtale en endelig Dom over en Bygning, der næppe nok er frigjort for de sidste Stilladser, og som endnu helt er omgivet af Plankeværk og Arbejdsskure. Det er os ogsaa bekendt, at Cementpudsen endnu ikke har faaet sin endelige Farve. Det vil derfor være retfærdigst at opsætte en videre Om-tale af Politigaarden til senere.

Arkitekt AAGE RAFN, der er en af Bygnin-gens Arkitekter, har i denne Forbindelse lovet i et kommende Hæfte at fortælle om Bygnin-gens Tilblivelseshistorie og om, hvorfor Politi-gaarden har faaet det Udseende den har, og det er endvidere stillet i Udsigt, at Forenin-gens Medlemmer en Gang til Foraaret vil kunne faa Adgang til at tage Politigaarden i Øjesyn udvendig og indvendig, inden den tages i Brug.

— — —

Medens Dagspressen har holdt sig nærmest refererende overfor Politigaarden, har enkelte Blade været meget altereret over, at Kommunalmyndighederne er i Færd med at bygge en elektrisk Kraftstation i Østre Anlæg. Os kan det kun være kært, at Dagspressen holder Øje med, hvad der af ondt og godt foregaar i

Byen og særlig i dens Parker, der saa vist ingen Indskrænkninger taaler mere; i dette Tilfælde synes Indignationen os dog en Smule overdreven; det er en ganske lille Bygning, der ligger diskret tilbagetrukket hen imod Sølvgade, og den er endda — i Modsætning til f. Eks. Musiktribunen i Kongens Have — præget af en vis Smag.

— — —
A propos Kongens Have! Hvad mon det bliver til med dens Renaissance? Vi rejste, som vore Medlemmer vil mindes, dette Spørgsmaal for et Par Aar siden; der blev udskrevet Plankonkurrence, men endnu synes der ikke at være foretaget nogetsomhelst udover, at der er lagt en Rist om Roden paa det pragtfulde Paradisæbletræ, som hvert Foraar vækker de forbigaaendes glade Beundring. De dødfødte Planer om Nationalmuseets Henflytning til Kongens Have har da vel ikke standset Overvejelserne om Havens Fornøjelse og — Udvidelse?

Et af vore Dagblade vil have Tycho Brahes Statue flyttet fra Observatoriet til Pladsen ved Vartov, i hvis Nærhed han skal have boet. Ja, hvorfor ikke? Man kunde ogsaa tage Oehlschläger bort fra det kongelige Teater og stille ham *vis à vis* hans Fødested paa Vesterbrogade, og er man først begyndt at flytte med Statuer, er det ikke vanskeligt at finde Aarsager til at flytte rundt med snart alle dem, Byen har. Os forekommer det, at Tycho Brahes Forbindelse med den astronomiske Videnskab i fuldeste Maal retfærdiggør hans Billedstøttes Opstilling foran Observatoriet, ligesom flytten rundt med Æresminder ikke er noget, som vi i Principet vil anbefale, selv om der kan forekomme Undtagelsestilfælde, f. Eks. hvor den oprindelig valgte Plads viser sig at være saa uheldig valgt som Tilfældet var med Danmarksstatuen foran Kunstmuseet. Tycho Brahe staar — set saavel fra det kunstneriske som det historiske Synspunkt — godt, hvor han staar, og vi vil paa det bestemteste tilraade, at man lader ham og Runde Taarn blive staaende.

NOGLE SKILTE OG DERES HISTORIE

SOM bekendt skal de Handlende, der ønsker at faa anbragt Udhængsskilte ved deres Forretninger, have Politiets Tilladelse dertil, og denne gøres endda afhængig af, at Skiltene hvad Form og Udseende angaar godkendes af Magistraten, altsaa underkastes en Censur. Denne Censur udøves af Stadsarkitekten, og denne er, som man kan tænke, hyppigt kommen i den Situation at maatte kassere Skilte, der saa altfor slemme ud.

For nogle Aar siden rettedes der fra Stadsarkitektens Kontor rent privat en Forespørgsel til Forskønnelsesforeningen, om denne ikke kunde tænke sig at lade udarbejde en Række Typetegninger til saadanne Skilte, naturligvis kun beregnede for Smaaforretninger. Dette mentes at kunne blive en Hjælp, dels for Autoriteterne ved at disse kunde henvise Ansøgere til at benytte disse Tegninger, dels for at de Handlende paa en nem og billig Maade kunde faa et Skilt, der var godkendt med det samme, og endelig for at disse Skilte kunde give et om end beskedent, saa dog ikke helt uvigtigt Bidrag til Gaders og Stræders anstændige Udseende.

Vor Bestyrelse tog gerne denne Opgave op og bekostede en Række Tegninger (udarbejdede af Arkitekt SONNE-HANSEN), saavel i mindre Maalestok som i virkelig Størrelse, samt lod de førstnævnte reproducere. Men da

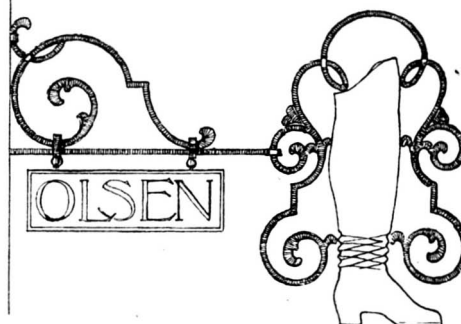
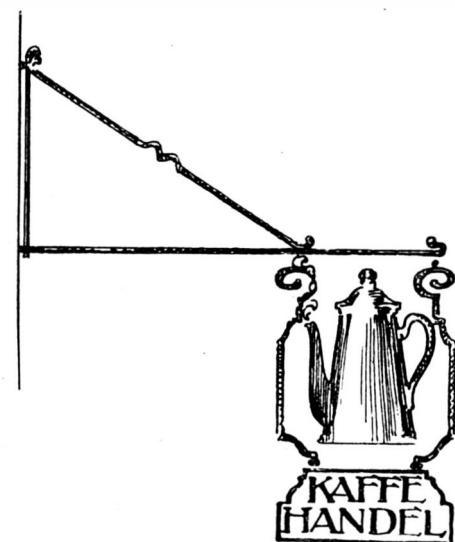
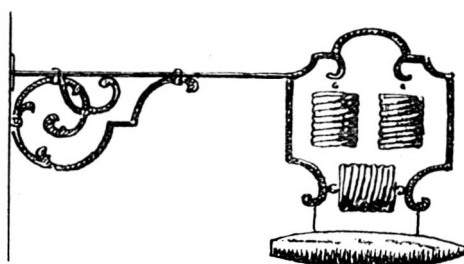
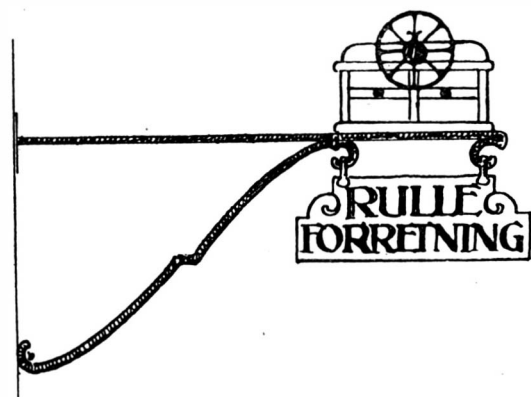
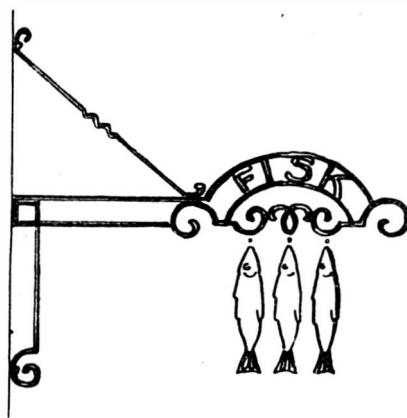
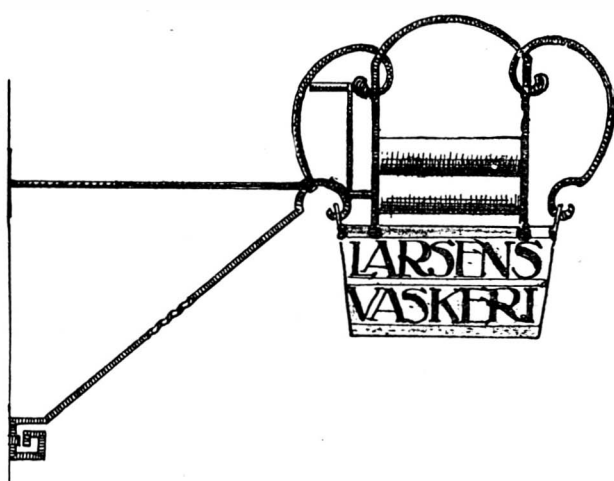
Bestyrelsen fandt, at Tegninger alene, navnlig for den Ukyndige, ikke kunde give et tilstrækkeligt forstaaeligt Billede af de færdige Skilte, besluttedes det at søge disse fremstillede i det virkelige Materiale.

Bestyrelsen henvendte sig nu til Kunstsmedestrene AMUNDIN (Doberchs Efterfølger), CHRISTENSEN, Fællevej, og SEIFERT med Forespørgsel, om de vilde hjælpe Foreningen med denne Opgave, og paa den mest uegennyttige Maade imødekom disse Herrer dette Ønske ved gratis at smede 5 af de her gengivne Skilte; Hofdekormalerne SCHRÖDER, NIELSEN & HANSEN gav paa samme Maade deres værdifulde Bidrag ved at male og forgyldte dem.

Nu gjaldt det om at finde et Sted, hvor Skiltene kunde blive ophængte, og Tanken faldt da naturligt paa Teknologisk Instituts Gaard, hvor man søgte og fik Tilladelse til at lade dem anbringe (Arbejdet ved Indmuring og Ophængning blev gratis besørget af Murermester, Oldermænd WILDT), og hvor de nu har hængt i Fred og Ro i halvandet Aar.

Den 18. Maj 1921 tilskrev Bestyrelsen Magistraten og udbad sig dens Samtykke til at lade Stadsarkitekten henvise Ansøgere om Skilte til de her nævnte, samt til at udlevere Tegninger dertil. Paa denne Henvendelse har Bestyrelsen dog endnu ikke modtaget Svar.

K. VARMING.

Smaa Udhængsskilte. Efter Tegninger af Arkitekt H. SONNE-HANSEN.

BESTYRELSESMØDER

FÆLLESMØDE MELLEM BESTYRELSEN OG DET RAADGIVENDE UDVALG.

Paa et den 29. November afholdt Fællesmøde, i hvilket deltog fra Bestyrelsen: Formanden (Holm), Brandstrup, Hetsch, Jens Lund og Rafn, fra Raadet: Bundgaard, Erstad-Jørgensen, Gulmann, Johan Hansen, Thorv. Jørgensen, Magdahl-Nielsen, Carl Mortensen, H. C. Nielsen, Kai Nørregaard, Victor Pedersen, Carl Torp, Gotfred Tvede, Varming og Wolff forhandles foruden nogle Sager af organisatorisk Art, angaaende hvilke nærmere Meddelelse ikke kan gives paa Sageres nuværende Udviklingstrin, følgende Sager.

1. Thorvaldsens Museum. Denne smukke Bygning forfalder jo mere og mere, og det vil efterhaanden blive uomgængelig nødvendigt at gaa til en Restaurering. Medens en saadan for de indre Deles Vedkommende næppe vil frembyde Vanskeligheder, stiller Sagen sig anderledes forsaavidt angaar Façaderne med Sonnes smukke Frise. Kan denne bevares? Skal man restaurere den, eller skal man opbevare i Museet hvad der kan bevares og nedtages af Frisen og restaurere Façaderne uden at søge at reproducere Frisen. Herom har Museets Direktør Hr. Th. Oppermann været saa god at love at holde Foredrag med Lysbilleder for Medlemmerne en Gang i Januar Maaned.

2. Offentlig Bygnings- og Monumentcensur. Sagen, der har været Genstand for Behandling paa talrige Bestyrelsesmøder, siden den rejstes første Gang i 1916 i Anledning af Fremkomsten af Plakatsøjlerne, har senest været behandlet i et Udvalg. Ved nærværende Lejlighed drøftedes, hvilke Veje man kunde slaa ind paa for at klargøre overfor de vedkommende Myndigheder Nødvendigheden — eller dog Betimeligheden — af en saadan Censur. Efter nogen Diskussion samledes man om en af Professor CARL TORP fremsat Formel, som nu vil blive lagt til Grund for Bestyrelsens videre Behandling af Sagen.

3. Formanden redegjorde for Bestyrelsens Stilling til Bebyggelsen omkring Grundtvig Mindekirken paa Bispebjerg.

4. Der drøftedes Mulighederne af at faa Magistraten interesseret for Anlæggelsen af en Park paa Terrænet ved Svanemøllebugten og for Fortsættelse af Strandboulevarden langs Bugten til Strandvej ved Scherfigsvej.

5. Den i Dagspressen omtalte Opstilling af nogle fra Herregaarden Glorup erhvervede Zinkfigurer i Haveselskabets Have drøftedes. Man fandt denne Opstilling mindre vel motiveret, men maatte dog anse Sagen som Foreningen som saadan officielt uvedkommende, eftersom det drejede sig om en Have, hvortil ikke Offentligheden i Almindelighed, men kun Medlemmerne af Haveselskabet har Adgang. Man vilde dog, da Sagen nu var rejst, foretage en mundtlig Henvendelse til Haveselskabets Formand.

7. Kaserneloven og dens eventuelle Indvirkninger paa Byens Udseende f. Eks. ved Nedrivning af nogle af Kasernerne drøftedes.

8. Der rejstes Spørgsmaal om, hvorvidt det vilde være muligt at finde Udveje til at sikre Vedligeholdelsen af kendte Mænds og Kvinders Gravsteder. Spørgsmaalet vil blive Genstand for Bestyrelsens Overvejelser.

BESTYRELSESMØDE den 12. December.

Tilstede var Formanden (Holm), Brandstrup, Vagn Jacobsen, Marstrand, Michaelis og Rafn. Foruden nogle Sager, ang. hvilke nærmere Meddelelse i Øjeblikket ikke kan gives, forhandles følgende Sager.

1. Offentlig Bygnings- og Monumentcensur. Det vedtoges at bearbejde det indsamlede Materiale og i Form af en Indstilling — eventuelt i Fællesskab med beslægtede Institutioner — forelægge det for Justitsministeriet. Indstillingen skønnedes at kunne foreligge i Løbet af en Maanedes Tid.

2. Politigaardens Udseende var Genstand for en indgaaende Drøftelse. Det oplystes, at der vilde kunde gives Medlemmerne Adgang til at bese Bygningen, inden den tages i Brug.

3. Thorvaldsens Museum. Det Foredrag, som Museumsdirektør Oppermann vil holde for Medlemmerne, fastsattes til den 22. Januar Kl 7½ Em. i Teknologisk Instituts Festsal.

4. Vedligeholdelsen af kendte Mænds og Kvinders Gravsteder. Bestyrelsen fandt ikke, at denne Sag direkte hørte under Foreningens Omraade. Naar det kom til Foreningens Kundskab, at et Gravsted for en kendt Mand eller Kvinde forfaldt, kunde vi gøre den Korporation, til hvilken den paagældende efter sin Livsstilling hørte (Forfatterforeningen, Tonekunstnerforeningen, Grosserersocietetet etc.) opmærksom paa Forholdet. Om at yde noget Pengebidrag kunde der fra Foreningens Side ikke blive Tale.

5. Henflytning foran Bakkehuset af Rahbek-Monumentet i Rahbeks Allé. Sagen henvistes til Bakkehuskomitéen, overfor hvilken Foreningen vilde udtale sin Tilslutning til Statuens Flytning fra den private Grund, paa hvilken Monumentet nu staar, meget udsat for at lide Overlast ved, at Kvarterets Ungdom benytter det som Skive for Stenkastning.

Til Efterretning forelaa:

6. Meddelelse fra Arkitekt A. Clemmensen om, at han ikke har kunnet finde Plads for den Buste af Griffenfeld, som Foreningen havde tilbudt til Anbringelse paa Postgaardkomplekset paa Købmagergade, enten uden paa Bygningen eller i Forhallen.

7. Skrivelse fra Havneforvaltningen ang. Anbringelse af nogle Bænke paa Kvæsthusbroen.

8. Skrivelse fra Inspektoratet for de offentlige Lysthaver ang. Springvandet i Rosenborg Have.

9. Meddelelse fra Ingeniørdirektionen ang. Anbringelse af nogle Bænke paa Envelopevej.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR), KØBENHAVN

THORVALDSENS MUSEUM

MEDLEMSMØDE MANDAG DEN 22. JANUAR KL. 7 $\frac{1}{2}$ EM.

Foredrag med Lysbilleder af Museumsdirektør TH. OPPERMANN.

THORVALDSENS MUSEUM — ikke selve Samlingen af Thorvaldsens Værker, men den Bygning, i hvilken disse opbevares — er efterhaanden bleven Københavns Smertensbarn. Denne Bygning er tænkt og udført som et Hædersminde for den store Kunstner, der skænkede sin Fødebyalt, hvad han ejede, blot paa den Betingelse, at Byen skulde give hans Kunst Tag over Hovedet og fremtidig vedligeholde hans Værker. Det kostede nok ikke liden Møje at faa samlet de fornødne Pengemidler til at rejse Huset for; men det lykkedes dog. Saa kom Uenigheden imellem de sagkyndige indbyrdes, imellem de sagkyndige og de usagkyndige og imellem de usagkyndige indbyrdes om, hvor Museet skulde ligge — vi kender fra den nyeste Tid Kævlerier af samme Art, hvor enhver, der ligesom J. L. Heibergs »Sjæl« (efter Døden) har »givet 10 Rigsdaler til Museet«, mener sig kaldet, i alt Fald berettiget, næsten forpligtet til at have en Mening, til at forfægte den og til efter Evne at spænde Ben for Sagen, hvis ikke netop hans af rent tilfældige Aarsager opstaaede Anskuelse bliver anset som den rette.

I Spørgsmaalet om Thorvaldsens Museum blev det den enevældige Konge (Christian VIII), der skar igennem Vrøvlet ved at stille en Staldbygning, som Hoffet nu, »da vi alle skulde spare«, ikke længere havde Brug for, til Komiteens Disposition. En saadan Gave kunde man ikke ret vel afslaa, og saaledes kom Thorvaldsens Museum til at ligge, hvor det ligger. Man kan vanskeligt tænke sig en bedre Plads. Det skal ikke her drøftes, om Christian VIII — foruden at være en økonomisk Mand, der af en gammel Stald vilde gøre et nyt Museum — tillige havde det klare Blik for, hvor Bygningen vilde gøre sig bedst i Gadebilledet, eller om Bindebøll forstod at stemme Bygningens Linier og Farve efter Omgivelserne, saa den kom til at virke netop saa harmonisk, som Tilfældet er.

Den eneste virkelige Ulempe, der klæber ved den valgte Plads, er den, at den for en Del bestaar af opfyldt Grund. Efter et Kort i Carl Bruuns »Kjøbenhavn« over »Kjøbenhavns

Kystlinier i den tidlige Middelalder«, ligger Museet ganske yderligt paa en af de Smaalholme, af hvilke den nuværende Slotsholm er opstaaet, og efter Sigende har det vist sig, at Grunden strengt taget ikke kan bære saaa tung en Bygning. Det er muligt, at dette har bidraget sit til at give Museet det forfaldne Præg, som unægtelig f. T. hviler over det; men dette Præg stammer dog vist i Hovedsagen fra, at man kun meget daarligt har efterkommet den Byen paahvilende Pligt at vedligeholde Bygningen, som Bygninger nu een Gang maa vedligeholdes for ikke at komme til at se forfaldne ud. Man har kviet sig ved at foretage sig noget rationelt, at foretage en Hovedreparation. Man har haft een gyldig Undskyldning i saa Henseende. En Hovedstandsættelse af Bygningen med ny Cementpuds vilde virke grelt imod Sonnes Frise, som ikke har taalt Klimaet saa godt, som man har forudsat eller haabet, at den vilde, og man har endnu efter snart 40 Aars Eksperimenteren og Overvejelse ikke udfundet nogen Maade, hvorpaa denne kan fornyes, saa den bedre kan taale de klimatiske Indvirkninger. En naturlig Ængstelse for at ødelægge Sonnes næsten originale Værk uden Sikkerhed for at faa noget — kunstnerisk set — lige saa værdifuldt til Erstatning spiller med ind her.

Men den Tid er længst inde, da København ikke kan være Thorvaldsens Museum bekendt. Der maa nu tages Beslutning om dets grundige Istandsættelse og om, hvad man under denne skal gøre med Frisen, der under ingen Omstændigheder maa gaa til Grunde.

Herom vil Museumsdirektør TH. OPPERMANN tale paa et Møde for Foreningens Medlemmer og enkelte særligt indbudte d. 22. Januar. Vi haaber, at hans Foredrag maa bidrage kraftigt til at vække Interessen for Museet, saa endelig en offentlig Mening med uimodstaaelig Styrke forlanger de nuværende Forhold ændrede paa betryggende Maade.

Til Mødet, der holdes i Teknologisk Instituts Festsal (Vester Farimagsg. 22) Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Aften, vil hvert Medlem kunne medtage een Ledsager.

INDRETNING AF ATELIERS I TAGETAGEN AF EN EJENDOM

FRA et Medlem af Foreningen har vi modtaget Anmodning om en Udtalelse i Anledning af, at der i Ejendommen overfor den af ham ejede Ejendom skulde indrettes nogle Ateliers, m. H. t. hvis Indretning Magistraten, der har Medbestemmelsesret angaaende de vedkommende Ejendommers Udseende, havde forlangt, at Nabo- og Genboejerne skulde meddele deres Samtykke til den paagældende Dispensation fra Servituterne.

Paa denne Henvendelse har Bestyrelsen under 3. December svaret følgende:

»I Anledning af Deres Skrivelse af 8. November 1922, i hvilken De ønsker en Udtalelse fra Foreningen i Anledning af, at der paatænkes indrettet Ateliers i Tagetagen paa Ejendommen N. N. Plads Nr. X, tillader man sig at meddele, at Sagen har været behandlet

i et Bestyrelsesmøde, hvorhos Forholdene er tagne i Øjesyn paa Stedet.

»Man skal herefter udtale, at Tagateliers som de omhandlede i og for sig sjældnen i nogen højere Grad er til Pryd for et Hus, men da de i heromhandlede Tilfælde ikke væsentligt vil komme til at dominere det paagældende, ret afsides beliggende Kvarter, og da de maa erkendes at tjene et praktisk Formaal, mener Bestyrelsen for sit Vedkommende ikke, at der med Vægt vil kunne rejses Indvending mod Indretning af de paagældende Ateliers. Man maa derfor ganske henstille, hvorvidt de vedkommende Ejere af Naboejendommene maatte mene, at der efter Omstændighederne foreligger tilstrækkelig Anledning til paa Grundlag af eventuelle Servitutbestemmelser at gøre Brug af deres Ret til at modsætte sig den oft-omhandlede Bebyggelse.«

FRILUFTSMØDET PAA BISPEBJERG

SØNDAG den 3. December afholdt Foreningen som tidligere meddelt et Friluftsmøde paa Bispebjerg ved Grundtvig-Kirken, hvis Taarnmure allerede hæver sig en halv Snes Meter over Jordoverfladen. Efter at Foreningens Formand havde budt Velkommen, holdt Kirkens Bygmester, Arkitekt P. V. J. KLINT et med Interesse paahørt Foredrag om Kirken og den Bebyggelse, der skal omgive den, og som delvis allerede er fuldført. Arkitekt Klint gav forskellige Oplysninger om Kirken, hvis Grundfladedimensioner var markeret ved Flag, og om Planen for den Kirken omgivende Bebyggelse — alt i Overensstemmelse med det i »Forskønnelsen« Side 47 udtalte.

Efter Arkitekt Klints Foredrag udtalte den stedlige Grundejerforenings Formand, Glarmester CARL MØLLER, at Utilfredsheden blandt Grundejerforeningens Medlemmer maatte ses paa Baggrund af den Interesse, som Foreningen havde for denne Sag. Man erkendte de

Vanskeligheder, der fremkommer ved, at Vejen falder samtidig med at den svinger, men det maatte være Arkitektens Opgave at klare dette Problem, saaledes at man ikke fik Indtryk af, at Husene var byggede af en Murer-mester. Man vilde ikke — udtalte Hr. M. — kunne skaffe ti Mennesker i Kilometeromkreds, der vilde tage Husene i Forsvar, og hvis disse skulde være Udtryk for den nye Arkitektur, vilde han bede Vorherre bevare os for mere af den Slags. Grundejerforeningens Medlemmer følte sig dog efter Arkitekt Klints Artikel i »Forskønnelsen« og hans Foredrag forvissede om, at det, der kommer, vilde blive mere tilfredsstillende at se paa end de aftrappede Façader mod Frederiksborgvejen.

Derefter besaa man under Arkitektens Ledelse det mægtige Fundamenteringsarbejde, der er udført under Jorden, og nød fra Stilladserne omkring Taarnet den pragtfulde Udsigt ind over Byen.

GRIFFENFELD-BUSTEN

SOM tidligere meddelt købte Bestyrelsen i 1916 afdøde Billedhugger, Professor Bentzens Model til en Buste af Griffenfeld. Det var Bestyrelsens Hensigt at tilbyde denne

Buste til Staten til Anbringelse uden paa Postgaarden paa Købmagergade, idet vi tænkte os den anbragt indbygget i en epitaphielignende Indramning paa en Pille mellem to af Stueeta-

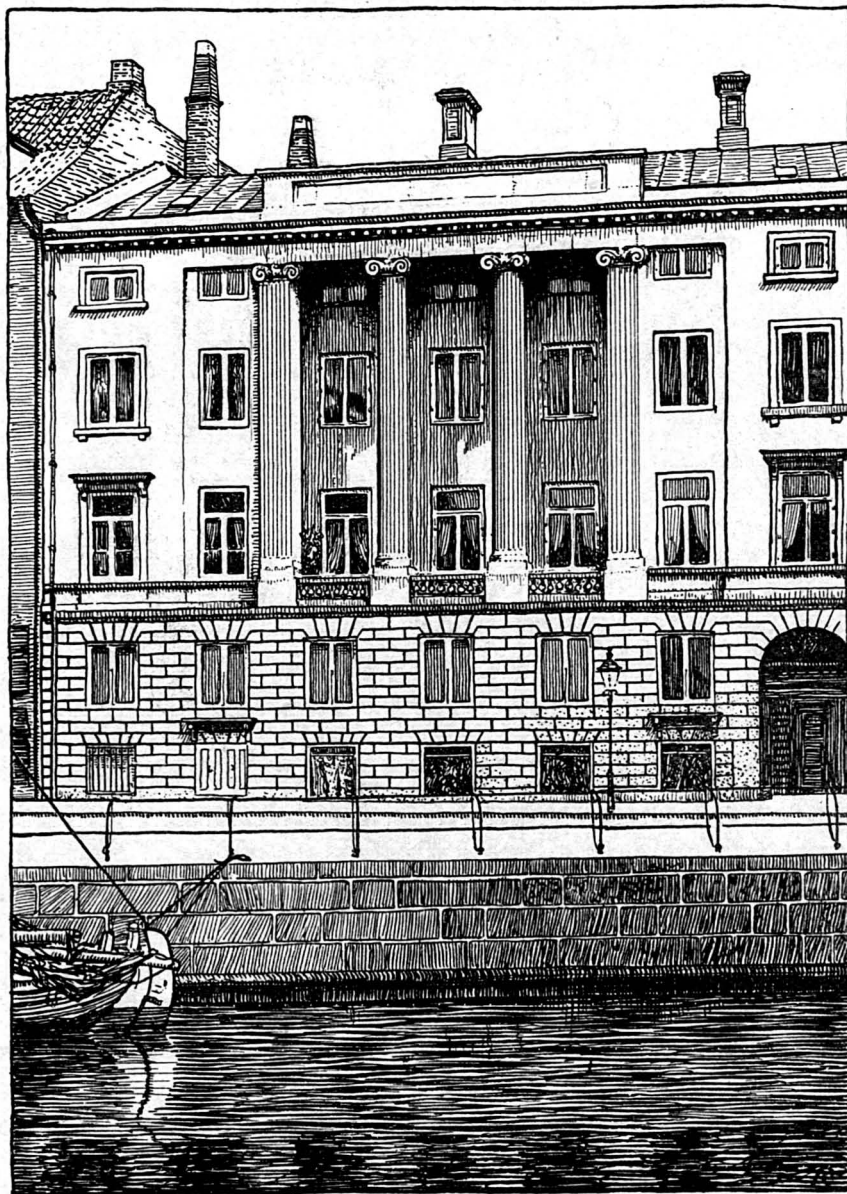
gens Vinduer. Griffenfeld er som bekendt født i den Ejendom, der tidligere laa paa Hjørnet af Købmagergade og Løvstræde, hvor nu Telegrafvæsenets nye Ejendom er opført, og han havde senere sin Embedsbolig i den under Betegnelsen »Postgaarden paa Købmagergade« kendte røde Bygning paa Hjørnet af Valkendorfs-gade. I Aarenes Løb er der ført forskellige Forhandlinger med Bygningens Arkitekt, A. CLEMMENSEN, idet man, da Arkitekten ikke mente at kunne gaa med til en Anbringelse uden paa Bygningen som af Foreningen fore-

slaaet, senest har henstillet, hvorvidt Busten maatte kunne faa Plads i Forhallen — eller Publikumshallen — til de Lokaler, i hvilke Købmagergades Postkontor efter Postgaardens Ombygning skal have til Huse. Ogsaa denne Plan har Bestyrelsen maattet opgive, idet Arkitekt Clemmensen har meddelt Bestyrelsen, at han heller ikke paa disse Steder har kunnet finde Plads til Bustens Anbringelse.

Modellen faar nu sin foreløbige Plads paa Foreningens Kontor, indtil vi muligvis senere kan finde Anvendelse for den andet Steds.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Efter Tegn. af Kr. Kongstad.

Ejendommen Ved Stranden Nr. 14.

Denne smukke Bygning, der menes opført efter HARSBORFFS Tegninger, og som nu tilhører »Københavns Brandforsikring«, har i den seneste Tid gennemgaaet en Restaurering under Arkitekt HELGE B. MØLLERS kyndige og smagfulde Ledelse.

UDGIVET AF FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

REDIGERET AF OTTO ASMUSSEN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR), KØBENHAVN